

Voorzitter: Vondeling

Tegenwoordig zijn 131 leden, te weten:

Aantjes, Van Aardenne, Aarts, Abma, Van Amelsvoort, Andela-Baur, Bakker, Barendregt, Ter Beek, Beekmans, De Beer, Beinema, De Bekker, Berkhouwer, Beuker, Beumer, De Boer, De Boois, Van den Broek, Du Chatinier, Coppes, G. M. P. Cornelissen, P. A. M. Cornelissen, Van Dam, Dankert, Van Dis, Van der Doef, Dolman, Drees, Drenth, Van Elsen, Epema-Brugman, Evenhuis, Franssen, Gardeniërs-Berendsen, Geurtsen, Ginjaar-Maas, Groensmit-van der Kallen, Van der Gun, Haas-Berger, Hartmeijer, Van der Heem-Wagemakers, Van der Hek, Hermes, Hermsen, Honig van den Bos-sche, Van Houwelingen, Hutschemakers, Huijsen, Imkamp, Jansen, Jokes, Jongeling, Kappeyne van de Coppello, Keja, Kleisterlee, Knot, Koekoek, Kolthoff, Kombrink, Koning, De Koning (B.P.), Koningh, Konings, De Koster, Kosto, Kraaijeveld-Wouters, Krosse, Krouwel-Vlam, Kruisinga, Van Kuijen, De Kwaadsteniet, Laban, Lamberts, Langedijk-de Jong, De Leeuw, Van Leeuwen, Van der Lek, Van Leijenhorst, Lückers-Bergmans, Van der Mei, Van Mierlo, Molleman, Mommersteeg, Nooteboom, Notenboom, Nypels, Van Ooijen, Patijn, Peijnenburg, Ploeg, Poppe, Portheine, Rienks, Rietkerk, Roels, Roethof, Roolvink, Van Rossum, Salomons, Van der Sanden, Schakel, Scherpenhuizen, Van het Schip, Smit-Kroes, Spinks, Staneke, Stoffelen, Terlouw, Van Thijn, Tilanus, Tolman, Tuijnburg, Tuijnman, Veder-Smit, Van Veenendaal-van Meggelen, Veerman, Vellenga, Verwoert, Vondeling, Voogd, De Vries, Waalkens, Waltmans, Weijers, Wiegel, Wierenga, Van Winkel, Wisselink, Worrell en Van Zeil,

en de heren De Gaay-Fortman, Minister van Binnenlandse Zaken, Van der Stee, Minister van Landbouw en Visserij, Van Hulten, Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat en Simons, Re-geringscommissaris voor de Grond-wetsherziening.

De **Voorzitter**: Ik deel aan de Kamer mee, dat zijn ingekomen berichten van verandering van de leden:

Voortman, Dees en Verbrugh, wegens bezigheden elders;

Bremen, om medische redenen, ook de komende weken;

Van de Ven, wegens bezigheden elders, de hele week;

Van der Spek, wegens ziekte;

Albers en Laban, wegens verblijf buitenslands;

Van Heel-Kasteel, deze en de volgende week, wegens bezigheden elders;

De Graaf, wegens het afleggen van zijn doctoraal-examen.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen.

De **Voorzitter**: Ingekomen zijn de volgende brieven:

twee, van de Minister van Buitenlandse Zaken, ten geleide van de teksten van:

de Notawisseling met België betreffende wijziging van de tarieven der loodsgelden van de Schelde en haar mondingen en voor het Kanaal van Terneuzen; Brussel, 17 en 28 december 1976 (Trb. 1977, 13),

de Overeenkomst tussen het Wassere-und Bodenverband 'Itterbecker Moor' en het Waterschap De Bovenvecht over het onderhoud van de Dooze; Hardenberg, 9 juni 1976 (Trb. 1977, 2);

een, van de Minister van Economische Zaken, met het verzoek het wetsontwerp inzake de investeringsrekening nog vóór het reces te behandelen.

Deze brieven die niet worden gedrukt, worden voor kennisgeving aangenomen.

De **Voorzitter**: De overige ingekomen stukken staan op een lijst, die op de tafel van de griffier ter inzage ligt. Op die lijst heb ik ook voorstellen gedaan over de wijze van behandeling. Als aan het einde van deze vergadering daartegen geen bezwaren zijn ingekomen,

neem ik aan, dat de Kamer zich met deze voorstellen heeft verenigd.

Ik deel mee, dat de fractie van de Partij van de Arbeid mij heeft gevraagd het lid Poppe te benoemen tot lid van de Bijzondere Commissie voor de Wet op de Investeringsrekening (14 377) en tot zijn plaatsvervanger het lid Rienks.

Mij dunkt bestaat hiertegen geen bezwaar.

Het Presidium heeft met eenparigheid van stemmen besloten het wetsontwerp Regelen ter stimulering en sturing van de investeringen (Wet investeringsrekening) (14 377) te stellen in handen van een bijzondere commissie en deze commissie te doen bestaan uit de leden en plaatsvervangende leden van de voormalige bijzondere Commissie voor de Nota inzake de selectieve groei (Economische Structuurnota) (13 955).

Ik stel voor na het antwoord van de Regering over het wetsontwerp Wijziging van de Jachtwet (13 188) te beginnen met de behandeling van het wetsontwerp Retorsiewet Zeescheepvaart (10 523) en daarna de re- en duplieken te houden en de artikelen te behandelen van de wijziging van de Jachtwet.

Minister **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! Ik zou het erg op prijs stellen – en ik weet dat ook Staatssecretaris Van Hulten het zou waarderen – als ik enige tijd kreeg voor de voorbereiding van mijn dupliek. De wijziging van de Jachtwet is namelijk een zeer technisch ontwerp.

De **Voorzitter**: Ik neem aan, dat wij de eerste termijn van het wetsontwerp Retorsiewet Zeescheepvaart voor de avondpauze kunnen afhandelen. Zeer waarschijnlijk zal de Staatssecretaris vandaag niet meer kunnen antwoorden of het zal al heel laat in de avond moeten zijn. Uiteraard zullen wij tegemoet komen aan de wens van de Minister.

Overeenkomstig het voorstel van de Voorzitter wordt besloten.

Voorzitter

De heer **Joekes** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Hebt u enig idee wanneer deze week het wetsontwerp Bepalingen betreffende het giraal effectenverkeer (13 780) kan worden behandeld? Zoals u weet bestaat bij het bedrijfsleven, dat hiermee te maken heeft, grote behoefte aan deze wettelijke bepalingen.

De **Voorzitter**: Ik ben er niet zeker van, of dit wetsontwerp morgen al zou kunnen worden behandeld, maar het zal stellig deze week gebeuren.

De heer **Joekes** (VVD): Stellig deze week?

De **Voorzitter**: Dat dacht ik wel.

De heer **Joekes** (VVD): Kunt u misschien aan de betreffende kamerleden later op de middag een nadere schatting geven? Dat zou zeer op prijs worden gesteld.

De **Voorzitter**: Dat wordt wel moeilijk, maar ik zal mijn best doen.

Ik stel vervolgens voor, aan de orde te stellen in de vergadering van 1 maart a.s. de gezamenlijke behandeling van de wetsontwerpen over de grondpolitiek (13 713) en (13 714) de eerste termijn van de kant van de Kamer. Het antwoord van de Regering, de re- en duplieken, en de artikelsgewijze behandeling zullen plaatsvinden na afhandeling van het wetsontwerp Wijziging van de Arbeidswet 1919 (Jongerenstatuut) (13 547).

De heer **Tuijnman** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Na kennisneming van de nota naar aanleiding van het eindverslag zijn bij ons nog wel enkele vragen overgebleven. In afwijking van hetgeen wij met elkaar overeen waren gekomen, wil ik nu de Kamer voorstellen, pas in de week van 8 maart met de behandeling van de wetsontwerpen over de grondpolitiek te beginnen, zodat wij in staat zullen zijn nog meer onderbouwde gegevens, die de Regering ons niet kan geven, te verzamelen. Het gaat ons hierbij niet in de eerste plaats om de politieke kant van de zaak, maar vooral om de technische.

De heer **De Bekker** (KVP): Mijnheer de Voorzitter! Wij zouden er geen bezwaar tegen hebben als de volgende week donderdag met de behandeling zou worden begonnen. Op deze wijze zouden wij aan de wensen van de heer Tuijnman gedeeltelijk tegemoet kunnen komen.

De **Voorzitter**: Ik zal de desbetreffende commissie om advies vragen en zo

mogelijk direct na de theepauze daarover met een voorstel komen, in ieder geval morgen bij de aanvang van de vergadering.

Verder ben ik voornemens, de Kamer voor te stellen:

met de behandeling van het wetsontwerp Regelen inzake huishoudelijke afvalstoffen, autowrakken en andere categorieën van afvalstoffen (Afvalstoffenwet) (13 364) niet te beginnen vóór woensdag 2 maart a.s.;

aan de orde te stellen en te behandelen in de vergaderingen der Kamer van 8, 9 en 10 maart 1977 de wetsontwerpen:

Herziening van de Wet op de ondernemingsraden (13 954) (indien de voorbereiding zal zijn voltooid);

Wijziging van de Wet van 31 oktober 1973, houdende maatregelen met betrekking tot de financiering van de pensioenvoorzieningen van de steenkolenmijnindustrie (13 985) (indien de voorbereiding zal zijn voltooid);

aan de orde te stellen en te behandelen in de vergaderingen der Kamer van 15, 16 en 17 maart a.s. de wetsontwerpen:

Overeenkomst tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Volksrepubliek Bangladesh betreffende samenwerking op het terrein van baggerwerkzaamheden in Bangladesh; Dacca, 14 februari 1976 (14 016);

Wijziging van de regeling van de inkomstenbelasting met betrekking tot het wetsontwerp Wijziging van de pitaalsuitkeringen uit levensverzekering 14 053 (indien de voorbereiding zal zijn voltooid);

de gezamenlijke behandeling van de ontwerpen van (rijks)wet:

Machtiging tot instelling van een visserijzone (14 342, R 1061);

Wijziging van de Visserijwet 1963 (14 343) (indien de voorbereiding zal zijn voltooid en het verslag van de Staten van de Nederlandse Antillen over 14 342 R 1061 zal zijn uitgebracht);

het wetsontwerp Wijziging van de Dienstplichtwet en van de Wet gewetensbezwaren militaire dienst (14 279) (te zamen met een aantal daarbij aan de orde zijnde stukken);

en de Beleidsnota herstructurering m.h.n.o. en m.s.p.o. (13 794).

Hierbij zijn – indien voldoende ondersteund – tevens aan de orde:

– de motie van het lid Verwoert over herstructurering van het m.h.n.o. en m.s.p.o. (13 794, nr. 7);

– de motie van het lid Ginjaar-Maas over herstructurering van het m.h.n.o. en m.s.p.o. (13 794, nr. 8);

– de motie van de leden Verwoert en Ginjaar-Maas over het toezenden van een vragenlijst aan alle scholen waar volledig dagonderwijs of part-time onderwijs wordt gegeven (13 794, nr. 9);

– de motie van de leden Kraaijeveld-Wouters en Hermes over de mogelijkheid van tweesporigheid binnen de toekomstige experimenten m.h.n.o./m.s.p.o. (13 794, nr. 11);

– de gewijzigde motie van de leden Verwoert en Ginjaar-Maas over aanpassing van de v.h.b.o.-opleiding met het oog op het mogelijk maken van de doorstroming voor alle daartoe geschikte l.p.b.-leerlingen. (13 794, nr. 12).

Daarbij zal ik voorstellen, de spreektijd bij de behandeling van de Nota

m.h.n.o./m.s.p.o. (13 794) vast te stellen als volgt:

15 minuten voor de fracties van de PvdA, KVP en VVD;

10 minuten voor de fracties van de ARP, PPR, CPN, CHU, DS'70 en D'66;

5 minuten voor de overige fracties.

Ik hoop ter zake morgen definitieve voorstellen te kunnen doen.

Ik geef thans het woord aan de heer Van het Schip.

De heer **Van het Schip** (CPN): Mijnheer de Voorzitter! Op 9 en op 17 februari jl. heeft er een mondeling overleg plaatsgevonden tussen Staatssecretaris Meijer en de vaste Commissie voor CRM over vraagstukken van de gezinszorg, met name over de maatregelen die de Staatssecretaris meent te moeten nemen om de uitgaven daarvoor met 100 mln. te verminderen. Ik wil u dan ook verzoeken het aanstaande verslag van dit mondelinge overleg op de kortst mogelijke termijn op de agenda van de Kamer te plaatsen.

De **Voorzitter**: Ook daarover zal ik morgen een voorstel doen.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van het wetsontwerp **Regelen omtrent de bescherming van dieren tijdens hun vervoer (Wet dierenvervoer)** (13 468).

Het amendement-Tuijnman c.s. (stuk nr. 7,1) wordt bij zitten en opstaan met algemene stemmen aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik neem aan dat als gevolg van de aanneming van dit amendement ook het andere op stuk nr. 7 voorkomende amendement als aangenomen kan worden beschouwd.

Voorzitter

Artikel 1, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het amendement-Tuijnman c.s. (stuk nr. 7, I), wordt zonder stemming aangenomen.

De artikelen 2 tot en met 8 worden zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Van Rossum c.s. (stuk nr. 9) wordt bij zitten en opstaan met algemene stemmen aangenomen.

Artikel 9, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het amendement-Van Rossum c.s. (stuk nr. 9), wordt zonder stemming aangenomen.

Artikel 10, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het amendement-Tuijnman c.s. (stuk nr. 7, II), wordt zonder stemming aangenomen.

De artikelen 11 tot en met 13 worden zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Van Rossum c.s. (stuk nr. 8) wordt bij zitten en opstaan met algemene stemmen aangenomen.

De beweegreden, zoals zij is gewijzigd door de aanneming van het amendement-Van Rossum c.s. (stuk nr. 8), wordt zonder stemming aangenomen.

De **Voorzitter**: Ik merk op, dat in het formulier van afkondiging na 'Allen' en na 'genomen hebben' telkens een komma moet worden geplaatst.

Deze verbeteringen zullen worden aangebracht.

Het wetsontwerp wordt zonder stemming aangenomen.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van het ontwerp van **Rijkswet Goedkeuring van de op 13 december 1968 te Parijs tot stand gekomen Europese Overeenkomst inzake de bescherming van dieren tijdens internationaal vervoer (13 469, R 989).**

Artikel 1 wordt zonder stemming aangenomen.

Het amendement-Franssen c.s. (stuk nr. 8) wordt bij zitten en opstaan met algemene stemmen aangenomen.

Artikel 2, zoals het is gewijzigd door de aanneming van het amendement-Franssen c.s. (stuk nr. 8), wordt zonder stemming aangenomen.

De beweegreden wordt zonder stemming aangenomen.

Het ontwerp van rijkswet wordt zonder stemming aangenomen.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van het wetsontwerp **Wijziging van de Jachtwet (13 188).**

De algemene beraadslaging wordt hervat.

De **Voorzitter**: Ik merk op, dat de ingekomen schriftelijke antwoorden zullen worden opgenomen in een bijvoegsel bij de Handelingen van deze vergadering.' [Opgenomen aan het eind van deze weekeditie.]

□

Minister **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! De Kamer heeft aan dit wetsontwerp in eerste termijn zeer uitvoerig aandacht besteed. Ik spreek daarover graag mijn erkentelijkheid uit. Ik meen dat het wetsontwerp dat is ingediend en eigenlijk de eerste belangrijke wijziging is nadat de Jachtwet in werking trad in 1955, inderdaad die aandacht verdient. Er wordt een aantal ingrijpende wijzigingen voorgesteld die ik niet allemaal hoef op te sommen.

Er is één principieel punt in deze discussie naar voren gekomen. Voor de rest zijn het zeer belangwekkende, maar in de grond van de zaak technische, aspecten die hier een rol spelen. Het principieel punt is de vraag naar de betekenis van het jagen zelf. De heer Coppes heeft daar een belangwekkende, interessante en boeiende beschouwing aan gewijd.

Er vindt in ons land en ook daarbuiten veel discussie plaats over de betekenis van de jacht. Sommigen staan daar zeer afwijzend tegenover. Zij ver-

oordelen het jagen als niet passend in deze dagen en daarbij gaat het dan in het bijzonder om dat deel van de jacht, dat niet zozeer uit noodzaak, als wel om het plezier dat men in de jacht kan vinden, bedreven wordt. Anderen ervaren de jacht als een op oude tradities gegrondveste zaak, als een gebeuren dat zeer waardevol is, dat hun genoege geeft en dat – althans in de vorm waarin de jacht in ons land plaatsvindt – bepaald geen afbreuk doet aan het hedendaagse streven tot het behoud van natuur en milieu, maar daar zelfs waardevolle bijdragen aan kan leveren.

Ik meen dat mag worden vastgesteld dat de jacht, zoals wij die hier kennen, geen oorzaak vormt voor achteruitgang van zeldzaam geworden diersoorten. Ik vind dat dit ook een eerste en absolute eis is die aan iedere vorm van jacht gesteld mag en moet worden. Ik moet ook constateren dat bij het tegengaan of het voorkomen van schade aan land- en tuinbouwgewassen een deel van de jacht niet kan worden gemist. Zelfs als de invloed van het jagen op de stand van bepaalde diersoorten slechts plaatselijk en tijdelijk is, kan dat voldoende en onmisbare bescherming in kwetsbare fasen van gewassen geven. Een zeker regulerend ingrijpen in de stand van enkele diersoorten kan niet worden gemist in het belang van het gezond voortbestaan van die diersoorten zelf.

In het milieu, dat ongemeen sterk door het menselijk handelen beïnvloed is, zijn 'natuurlijke regulatiemechanismen' nu eenmaal niet steeds voldoende werkzaam. Ik wil een voorbeeld noemen. In barre winters sterven sommige dieren, hetgeen een vrij natuurlijk gebeuren is. Wij trachten dat door bij te voederen in de winter te beperken. Dat gebeurt echt niet om straks meer jachtwild te hebben, maar het gebeurt meer uit humanitaire overwegingen. hoewel ik bij het woord 'humanitaire' op dit punt een vraagteken plaats.

Zoals ik al zei: het is de heer Coppes die het meest principieel het ontwerp heeft behandeld. Zijn waardering van de jacht – vooral van het jachtgevoel – is uiterst negatief. Ik moet zeggen dat ik respect heb voor zijn opvatting, maar ik deel haar, met zeer veel anderen, niet. Ik meen, hier sprekend namens de overheid, niet als particulier individu met z'n eigen, privé-opvattingen, dat de overheid slechts beperkt behoort in te grijpen. Ik acht het mijn taak, zodanige wettelijke regels voor te stellen en een zodanige uitvoering aan de wet te geven, dat een juiste

Van der Stee

ingreep zo goed mogelijk gewaarborgd is. Het betekent voor mij, dat landbouwschade zoveel mogelijk moet worden voorkomen c.q. tegengegaan. Het betekent voor mij, dat in ons land een optimale wildstand moet worden gehandhaafd. Het betekent voor mij – het klinkt wat plechtig – dat er een passende oogst moet kunnen worden betrokken uit datgene wat de natuur voortbrengt. Ik vind dit helemaal niet verwerpelijk. Er moeten ook waarborgen zijn dat degenen die de jacht uitoefenen – velen doen dit niet om den brode, maar uit genoegen – voldoende kennis van het gebeuren hebben, zodat een juiste regulatie optreedt. De ter tafel liggende voorstellen beogen dit te bereiken. Het verheugt mij te mogen constateren, dat velen in deze Kamer in grote lijnen ermee kunnen instemmen. Dit is de teneur die ik uit het debat heb geproefd.

Er zijn mij, mijnheer de Voorzitter, talloos vele vragen gesteld. Omdat het, mijnheer de Voorzitter, krachtens de regels die u ons in onze warme belangstelling hebt aanbevolen, niet wenselijk is dat ik langer dan een uur spreek, heb ik getracht, al het meerdere dat ik in antwoord erop zou moeten zeggen schriftelijk af te doen. Datgene wat ik hieromtrent schriftelijk heb gezegd, wordt uiteraard geacht, in deze behandeling begrepen te zijn.

Ik wil beginnen met de problematiek van de weidelijkheid. De geachte afgevaardigde de heer Waalkens is uitvoerig ingegaan op de wenselijkheid, in de wet op te nemen dat de jacht weidelijk moet worden bedreven. Ook mevrouw De Boois en de heer De Bekker hebben in deze richting vragen gesteld.

In de memorie van antwoord is er reeds op gewezen, dat het begrip 'weidelijk' subjectief kan worden geïnterpreteerd. Weliswaar is de Koninklijke Jagersvereniging doende tot een meer algemeen aanvaarde omschrijving van het woord te komen – ik waardeer deze poging – maar dit neemt niet weg, dat een en ander thans nog allerminst eenduidig wordt uitgelegd. Sommige jagers vinden bijvoorbeeld de drijfjacht onweidelijk, maar anderen bestrijden dit. Zo zullen er ook jagers zijn, die het gebruiken van in hun vrijheid belemmerde lokvogels onweidelijk vinden.

In het begrip 'weidelijk' kan ook het element zitten, dat men een dier een redelijke kans wil geven om te ontsnappen, maar hoe dan te handelen tegenover als schadelijk te beperken diersoorten? Naar mijn mening gaat

het erom, het dier dat als bejaagbaar gekozen is, zo gering mogelijk lijden te bezorgen. Voor mij betekent dit, dat een eenmaal gewond dier – zogeheten 'ziek geschoten' wild – zo snel mogelijk daadwerkelijk wordt gedood. Wat dit betreft, kan ik mij inhoudelijk – met de nadruk op het laatste woord – vinden in de strekking van het amendement van mevrouw De Boois en de heer Waalkens, maar er blijft een reserve, want het komt mij voor, dat het uitermate moeilijk zal zijn, aan te tonen of een jager in strijd met de voorgestelde bepalingen heeft gehandeld of heeft nagelaten, te handelen.

Het tweede thema is dat van de jachtverhuurovereenkomst. De heren Waalkens, Van Rossum, De Bekker en de Koning hebben gepleit voor de mogelijkheid, jachtverhuurovereenkomsten voor langere duur dan de thans voorgeschreven termijn van zes jaren aan te gaan. De heer De Koning zou een maximale duur van tien jaar willen gehanteerd zien, de overigen staan een maximumduur van 12 jaren voor.

In principe heb ik er geen enkel bezwaar tegen, dat op terreinen ten aanzien waarvan vaststaat, dat de jachthuurders een goed functionerend wildbeheer voorstaan, de jacht voor een langere termijn dan zes jaar wordt verhuurd casu quo gehuurd. Ik heb dat in de memorie van antwoord op het voorlopig verslag ook uitdrukkelijk gesteld. Ik acht het evenwel wenselijk de thans voorgeschreven duur van zes jaar te handhaven en het sluiten van jachtverhuurovereenkomsten voor een langere termijn, maximaal 12 jaar, te binden aan mijn toestemming, omdat ik mij ervan wil overtuigen, dat het gaat om jachtvelden die aan de in de memorie van antwoord geformuleerde doelstellingen beantwoorden.

Het door de heer Waalkens ingediende amendement biedt de mogelijkheid, jachtverhuurovereenkomsten te sluiten voor een duur variërend van zes tot twaalf jaar. Waartoe zou overneming van het amendement in de praktijk leiden? Dat is de vraag. Een principiële discussiepunt is hier niet aanwezig. Wij hebben het gevoel dat wanneer wij zoveel verschillende termijnen accepteren, de vorm van de jachtvelden naar gelang van de looptijd van de overeenkomsten op die velden betrekking hebbend zal fluctueren als contractanten niet tot overeenstemming geraken omtrent voortzetting van de verhuur casu quo verhuur. Het is denkbaar dat een jager in een aaneengesloten gebied met vijf verschillende eigenaren overeenkomsten heeft gesloten. Hebben alle overeen-

komsten de teneur dat zij zich tot zes jaar beperken, dan ligt het meer voor de hand dat het jachtgebied als gesloten eenheid zal blijven bestaan dan wanneer de overeenkomsten qua werkingsduur en looptijd ver uiteenlopen.

Het is dus een technische kwestie, samenhangend met een redelijk wildbeheer van een gesloten, zo mogelijk blijvend jachtveld.

Op dit ogenblik hebben wij onder de vigerende regeling daarmee ook al problemen. Het komt een goed functionerend wildbeheer bepaald niet ten goede. Bij het door mij voorgestane systeem wil ik een aanzet geven tot grotere wildbeheerseenheden. Daarbinnen staat in ieder geval vast dat de jachthuurtermijnen en de jachtverhuurovereenkomsten een uniform karakter vertonen. Ook de jager met een klein jachtveld heeft hierdoor inbreng van zijn veld in een beheerseenheid, waarbinnen overeenkomstig een jaarlijks vast te stellen beheersplan wordt gejaagd, mogelijkheden en een betere kans om zijn jachtveld in de toekomst te behouden.

De heren Waalkens, Van Rossum, De Bekker en De Koning hebben ook de hoogte van de voor staatsgronden geldende jachthuurprijzen aan de orde gesteld.

Het is allang gebruikelijk dat de zittende huurder na ommekomst van de lopende jachtverhuurovereenkomst in de gelegenheid wordt gesteld opnieuw te huren, als hij de contractuele bepaling tenminste netjes is nagekomen. De huurprijzen van staatsgronden bij continuatie worden jaarlijks door mij in overleg met de Staatssecretaris van Financiën vastgesteld op basis van de in het voorafgaande jaar geldende huurprijzen. Daarbij wordt rekening gehouden met inflatiecorrecties en eventueel overige, reëel verantwoorde stijgingen.

Ik ben mij ervan bewust dat de overheid en overigens ook andere sectoren, zoals semi-overheden en particulieren, opereren op een markt zonder de beschikking te hebben over een instrument van een jachthuurprijnsbeheersing.

Wat de staatsgronden betreft is van een machtsmisbruik door de overheid, zoals de heer van Rossum eigenlijk impliciet stelde, geen sprake. Het is een gegeven dat de man met de minder goed gevulde beurs hier niet aan zijn trekken komt. Een verlaging van bijvoorbeeld de huurprijs zou hem geen uitkomst bieden, gelet op de overige aan de jacht verbonden kosten. Van een verdubbeling van de voor dit jaar vastgestelde prijzen, zoals de heer Van Rossum stelde, is overigens geen sprake.

Van der Stee

Er worden dit jaar weliswaar objecten verhuurd tegen een prijs van 18 gulden per ha waarvoor het afgelopen jaar een huurprijs van 9 gulden per ha werd betaald, maar men moet niet vergeten dat die laatste prijs zes jaar geleden is vastgesteld. Voor objecten die vorig jaar verhuurd werden gold bij continuatie een prijs van 15 gulden. Wij zijn dus gegaan van 15 naar 18 gulden. Dat is dan een prijs die voor de komende zes jaren vaststaat. Dat is voor zes jaar een prijsstijging van 20%, wat overeenkomt met een prijsstijging van ruim 3% per jaar. Ik acht dat geenszins overdeven. Integendeel, ik acht het alleszins billijk.

Mevrouw De Boois (PvdA): Denkt de Minister dat hij wat dat betreft marktprijsvolgend is en niet marktprijsaanvoerend?

Minister Van der Stee: Ik denk dat ik vanuit de verte volg.

Als gevolg van, bij voorbeeld, het overlijden van de huurder vrijkomende objecten worden bij inschrijving verhuurd. Die systematiek stemt het meest overeen met de beginselen neergelegd in de Comptabiliteitswet. In jagerskringen wordt vaak gepropageerd dat de overheid voor vrijkomende objecten een huurprijs zou vaststellen, bij voorbeeld de continuatieprijs, om dan vervolgens door loting de huurder aan te wijzen. De hemel bewaer mij daarvoor! Dat zal leiden tot honderden gegadigden per object, die, voordat de loting zal plaatsvinden, op hun jachtbekwaamheid getest zullen moeten worden om in een staatshuurobject te mogen opereren. Tussen de overgeblevenen zal dan geloot moeten worden. Dat systeem spreekt mij in genen dele aan.

De heer Waalkens (VVD): De Minister wil toch niet zeggen dat die vakbekwaamheid bij de inschrijvingsmethode van de overheid wel getest wordt? Dat is, naar ik meen, helemaal niet het geval.

Minister Van der Stee: De heer Waalkens heeft gelijk. Dat wil ik niet beweren.

De heer Waalkens heeft erop gewezen dat lagere overheden en landelijke of regionale organisaties in een aantal gevallen de jacht op hun gronden niet meer willen verhuren of deze verhuren met meer of minder ver gaande restricties. Hij meent dat daardoor een nationaal faunabeleid in het gedrang komt.

Wij beschikken niet over een volledige inzicht in de beperkingen die wor-

den toegepast. Er bestaat immers geen registratieplicht of iets dergelijks van jachtthuurovereenkomsten. Het lijkt mij ook niet nodig die in te voeren, omdat wij toch wel een globaal beeld hebben van de situatie. Dat krijgen wij via de medewerkers van faunabeheer. Zij kennen de jachtvelden in hun ambtsgebieden vrij goed en weten dus over het algemeen ook waar geen jachtverhuur bestaat.

Uit die gegevens komt naar voren – de heer Waalkens zal dit ook wel weten – dat het in hoofdzaak de natuurterreinen zijn waar niet of beperkt wordt gejaagd.

Het gaat mij, in zijn algemeenheid, wat te ver een directe relatie te leggen tussen de toegenomen landbouwschade en de toegenomen terughoudendheid in het verhuur van jachtvelden. Klimatologische omstandigheden hier en in het hoge noorden, het broedgebied van enkele hier overwinterende vogels, lijken mij een veel belangrijker rol te spelen. Er kan hoogstens een relatie worden gelegd tussen een algemene terughoudendheid tegenover de jacht en de schade.

Ook bij wel verhuurde jachtvelden kan de jager minder dan vroeger schadeveroorzakende dieren bestrijden. Daarvan zijn op mijn departement verschillende voorbeelden gemeld. Al met al acht ik de situatie, ontstaan door het niet of beperkt verhuren door instellingen en lagere overheden, niet zo verontrustend dat wettelijke maatregelen terzake gewenst zouden zijn.

De heer Van Rossum vroeg zich af of niet een mogelijkheid moet worden geschapen ontheffing te verlenen van het afleggen van het jachtexamen in het geval dat iemand niet in staat is de studie te volbrengen. Kan in dat geval niet volstaan worden met het afleggen van een praktische proef?

Ik ben bang dat als wij één gaatje in deze emmer prikken er een compleet vergiet zal ontstaan. Ik ben bang, dat de mogelijkheid voor ontheffing voor een bepaalde categorie automatisch zal leiden tot ontheffing voor andere categorieën. Ik meen dat gezien de opzet van het systeem een dergelijke ontwikkeling ongewenst is.

Ik vind in het kader van het totaal van kosten die men voor de jacht moet maken f 600 voor een behoorlijke cursus geenszins onredelijk hoog. Ik zie de noodzaak van subsidie niet in. Ik meen dat wij de belastingmiddelen op betere wijze kunnen besteden.

Indien aan de wensen van de heer Coppes, die zeer zware eisen aan het jachtexamen wil stellen, werd tegemoet gekomen, zou in de toekomst de

jacht nog slechts voor een gering aantal mensen mogelijk zijn. De praktijk zal leren of de exameneisen moeten worden bijgesteld. Het ligt niet in de bedoeling om van de aanvang af al zulke zware eisen aan de examenstof te stellen, dat de gemiddelde aspirant-jager daaraan niet kan voldoen.

Aan de heer Bekker kan ik nog mededelen, dat de examens PBNA en KNJV zullen worden erkend, zij het mogelijk onder het stellen van voorwaarden wat de tijdsduur en de inhoud van de cursus betreft.

De geachte afgevaardigde mevrouw De Boois is van oordeel, dat eigenlijk iedereen, ook degene die al jaren jaagt, jachtexamen zou moeten doen, ten minste zou iedereen – zij hield daaromtrent een boeiend betoog – een bewijs van schietvaardigheid moeten kunnen overleggen alvorens hem een jachtakte wordt uitgereikt. Ik moge mevrouw De Boois erop wijzen, dat het jachtexamen, waarvan toetsing van schietvaardigheid en omgang met wapens een onderdeel is, bedoeld is voor degene die voor het eerst gaat jagen. In die opzet past niet, dat ook zij, die reeds jager waren, in het bezit moeten zijn van het door de geachte afgevaardigde bedoelde bewijs. Overigens, zou het met bijna 40.000 jagers praktisch bijna onuitvoerbaar zijn om de schietvaardigheid van alle jagers periodiek te toetsen. De politie, die naar voor de hand ligt die toetsing zou moeten verrichten, mist daarvoor ten enenmale de tijd en de mankracht.

Het Jachtfonds is de afgelopen jaren genoodzaakt geweest om ten behoeve van de tegemoetkoming in de wildschade zijn reserves aan te tasten. Het wildschadebeeld is dan ook ernstig geweest, waarbij de extreme weersomstandigheden zeker een rol spelen. Ook de omstandigheid, dat ons land enkele zachte winters achter elkaar heeft gehad, heeft gevolgen gehad. Op verschillende terreinen wordt op dit ogenblik getracht de schade terug te dringen. Wij moeten er rekening mee houden dat het beroep op het Jachtfonds groter zal blijven dan vroeger het geval was. Ik heb daarom in de tweede nota van wijzigingen op dat punt enkele voorzieningen voorgesteld.

In antwoord op een daartoe strekkende vraag van de heer Van Rossum kan ik stellen dat inderdaad schade, die wordt veroorzaakt door niet bejaagbaar wild, ook nu reeds uit de algemene middelen aan het fonds wordt vergoed. Het Jachtfonds heeft door middel van subsidies een aantal voorlichtingsactiviteiten mogelijk gemaakt.

Van der Stee

Het besteedt daaraan jaarlijks een niet onbelangrijk deel van zijn budget. Ik denk aan gerichte activiteiten van de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging, het Jachtmuseum en de gewei-entententstelling van de vereniging Het Reewild.

Er is ook jaarlijks een bijdrage gegeven aan het natuurwetenschappelijk onderzoek dat door het Rijksinstituut voor Natuurbeheer gebeurt. Zowel de heer Van Rossum als de heer De Bekker hebben gevraagd of dat laatste gezien de moeilijke financiële positie wel juist is. Bedoelde bijdrage aan het RIN wordt gedaan vooral om het belang dat van jagerszijde aan dat onderzoek wordt gehecht, te onderstrepen, maar ook om bepaalde speciale onderzoeksaspecten, die in de overige urgentie-beoordeling minder goed aandacht konden krijgen, mogelijk te maken. Ik ben bereid, het Jachtfonds niet langer met deze uitgave voor het RIN te belasten en die uitgave rechtstreeks ten laste van mijn begroting te brengen. Dat is een formele toezegging.

De leden De Bekker, Tuijnman, Van Rossum, De Koning en De Boois hebben aandacht gevraagd voor wildschade in de omgeving van reservaten waar de jacht niet wordt verhuurd. De mogelijkheid van schade is inderdaad niet uitgesloten. Met die omstandigheid zullen wij dus ook bij het instellen van de reservaten rekening moeten houden. Ook zal het schade-aspect een rol spelen bij de vraag, of de jacht in reservaten al dan niet moet worden verhuurd. Naar mijn mening moet het beleid zodanig worden gericht, dat wordt voorkomen, dat een dergelijk reservaat overlast veroorzaakt.

De heer **Waalkens** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ik merk dat de Minister afstapt van de schade bij reservaten. Zou hij in tweede termijn willen zeggen welke middelen hem voor ogen staan om de schade rond reservaten te voorkomen? Ik denk daarbij ook aan de instructie die aan Staatsbosbeheer ten aanzien van het beheer van CRM terrein is gegeven.

Minister **Van der Stee**: In tweede termijn kom ik daarop terug.

Verscheidene leden hebben over de ganzen gesproken. De laatste jaren is er inderdaad een toeneming van het aantal hier te lande overwinterende ganzen, hoewel cijfers zoals die in de ochtendbladen stonden lichtelijk overtrokken zijn.

Over geheel west- en noord-Europa gezien is zo'n toeneming over een langere reeks van jaren niet te constate-

ren. Wij moeten een internationale medeverantwoordelijkheid voor dat wild leren aanvaarden. Anderzijds kan die verantwoordelijkheid niet op de schoulers van enkele boeren worden gelegd.

Als voorbeeld diene Texel. De heer Van Rossum heeft daarover uitgebreid gesproken. De rotganzenstand aldaar is in vorige decennia vooral door ziekte in het zee gras ernstig achteruit gegaan. Op het ogenblik herstelt die stand zich enigszins, misschien ook wel omdat die rotgrans meer dan vroeger voedsel zoekt in graslanden en wintergranen. Die toegenomen problemen zijn aanleiding geweest een aldaar door CRM aangekochte boerderij in belangrijke mate te bestemmen als voedselplaats voor die ganzen. Uiteraard heeft de geachte afgevaardigde gelijk als hij stelt dat die ganzen zich niet aan de grenzen van die boerderij zullen storen. Getracht zal echter worden door Staatsbosbeheer – dat geeft wel degelijk mogelijkheden – de voedselbron op de boerderij van dien aard te doen zijn dat de dieren die zullen preferen. Bovendien is het voornemen ze elders op Texel waar ze schade aanrichten te verjagen en hun aldus nog meer de rust van die hoeve Zeeburg te doen prefereren. Bovendien wordt door faunabeheer ook nog gepoogd de meest kwetsbare percelen met wildafweermiddelen te beveiligen. Waar dat alles niet lukt zal het Jachtfonds evenals het afgelopen jaar tegemoetkomingen kunnen verlenen.

Op die wijze wordt getracht enerzijds de bescherming van die rotganzen waar te maken en anderzijds schade te beperken of daar te leggen waar deze gedragen moet worden. Het zal duidelijk zijn, dat vergelijkbare problemen zich ook elders voordoen. Zo nodig wordt er ook wel incidenteel een afschotvergunning gegeven, meer om een adequaat verjagen mogelijk te maken dan uit de gedachte dat men zo de stand wezenlijk zou kunnen verlagen. Dat kan niet en dat is ook niet de bedoeling.

De nachtojacht op wilde zwijnen heeft mevrouw De Boois en de heer De Koning beziggehouden. Mevrouw De Boois heeft mij gevraagd maatregelen te treffen om de vergunninghouder die in de nachtelijke uren op wilde zwijnen mag schieten te verplichten dit voortaan vooraf te melden bij de plaatselijke politie, opdat die niet voor niets 's nachts achter vermeende stropers aan loopt.

Hoewel die plaatselijke politie in het bezit is van een afschrift van die verleende vergunningen voor het jagen

op wilde zwijnen, bestaat een meldingsvoorschrift alleen, wanneer het gebruik van kunstlicht in de vergunningen wordt toegestaan. Er zijn echter maatregelen getroffen, dat in het vervolg ook degene, die in het bezit is van een vergunning om 's nachts wilde zwijnen te jagen, van dat voornemen kennis dient te geven aan het hoofd van de plaatselijke politie, de burgemeester.

Ik kom thans te spreken over de vraag van de heer De Koning, of wij in het nachtelijk duister een zeug van een beer kunnen onderscheiden. Ik heb dit aan mijn deskundigen gevraagd want ik ben zelf geen jager. De heer De Koning zei: Het zou alleen maar mogelijk zijn, wanneer de beer schuin staat. Mijn deskundigen zeggen, dat dit enigszins is overtrokken. Wanneer het gaat om volwassen zwijnen, kan men aan het profiel, het silhouet en de bouw van het beest zeer wel het onderscheid zien. Om dat te leren, is er nu juist een jachtexamen voorgesteld. Een troostrijke gedachte is, dat echte jagers, indien zij niet kunnen onderscheiden, wat al dan niet mag worden geschoten, het schot inhouden. Ik zie nu de heer De Koning naar de interruptiemicrofoon lopen, maar ik kan hem nu reeds garanderen, dat ik in tweede termijn op zijn opmerkingen een antwoord zal geven. Hij zal mij ongetwijfeld een zeer deskundige vraag gaan stellen.

De heer **De Koning** (BP): Ik wilde nog even op die beer terugkomen. De Minister heeft gelijk, wanneer hij stelt, dat aan de bouw van het beest kan worden gezien, of het een beer of zeug is. Maar in het bos, bij lichte maan – zij gaan niet midden in de stad onder een straatlantaarn staan – is die bouw nauwelijks meer te onderscheiden. De beesten zullen dan bovendien met hun achterste naar de jager moeten staan. In dat geval kan echter niet worden geschoten, want men moet ze overdwars hebben.

Ik heb overigens niet alleen over de beer gesproken. Op een gegeven moment krijgt men een afschotvergunning voor een beer en de keilertjes, die kleine beesten.

Minister **Van der Stee**: Op dit punt is er sprake van een probleem.

De heer **De Koning** (BP): Laat die beestjes nog een zomer meemaken. Als er te veel zijn, kan het echter niet anders.

Ook is er nog sprake van een bepaalde soort zeug. Deze moet tweemaal gebigd hebben. Hoe kan men zien, of dat beest eenmaal of tweemaal heeft gebigd? Je zou dit moeten vragen of eerst

Van der Stee

vangen en een halsband omdoen. In dat geval hoeft men niet meer te schieten.

Minister **Van der Stee**: Ongetwijfeld zijn enkele reële problemen door de heer De Koning aangedragen. Mijn deskundigen luisteren in dit debat mee.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom thans te spreken over het uitzetten van dieren. De geachte afgevaardigden de heer De Bekker, mevrouw De Boois en de heer Van Rossum hebben mij gevraagd, welke maatregelen worden genomen bij het uitzetten van fazanten. De heer Coppes heeft het uitzetten van fazanten afgewezen. Ik heb op 23 december 1976 in antwoord op vragen van de heren Imkamp en Beekmans meegedeeld, dat mijn beleid erop is gericht het uitzetten van fazanten in terreinen die primair de bestemming natuurreserveaat hebben – voor zover op deze gronden al jachtverhuur plaatsvindt – niet wordt toegestaan. Voor de overige terreinen zal het beleid erop worden gericht dat alleen vergunning tot het uitzetten van fazanten wordt gegeven voor zover het gaat om met de biotoop niet in strijd zijnde herpopulatie. Er zullen geen vergunningen worden gegeven – persoonlijk zou ik dit disgunstig vinden – die alleen strekken tot het verkrijgen van een hoger jachttableau. Vergunningen tot het uitzetten van fazanten zullen ook met zodanige voorwaarden worden omkleed, dat een redelijke mate van verwildering mag worden aangenomen, voor de datum, waarop de jacht op deze diersoort zal worden geopend. Het beleid op dit punt zal uiterst restrictief worden gevoerd.

Ik kom nu aan de kwestie van de eendenkooien. De geachte afgevaardigden de heren Waalkens, Van Rossum en De Bekker spreken hun zorg erover uit dat ik op grond van het bepaalde bij het voorgestelde artikel 26 andere gebieden dan een afpalingskring van de thans geregistreerde eendenkooien als rustgebied zal aanwijzen. Ik overweeg inderdaad, de bedoelde mogelijkheid voorshands alleen toe te passen ten aanzien van gebieden waar door de stringenter registratievoorschriften de jachtwettelijke bescherming van die afpalingskring komt te vervallen. Het is niet onmogelijk dat zich in de toekomst omstandigheden zullen kunnen voordoen die toepassing van dat artikel ook buiten die kring gewenst zullen maken. Ik kan de Kamer op dat punt een terughoudend beleid toezeggen. Ik ben het er niet mee eens dat wij één en ander af-

hankelijk zouden moeten doen zijn van een bindend advies van de Jachtraad. De Jachtraad is een adviesorgaan; beslissingen moeten naar mijn mening bij de daarvoor verantwoordelijke bewindsman blijven. Hij draagt de verantwoordelijkheid en niet de Jachtraad, die feitelijk on aanspreekbaar is.

Ik kom nu bij de problematiek van de jachtakte. Het antwoord op de vraag van de heer De Koning wat in de artikelen 13 en 14 inzake het uitreiken en intrekken van akten onder 'misbruik' moet worden verstaan, is misschien het best als volgt te geven. Iemand die een akte aanvraagt en die zich tevoren met een vuurwapen op enigerlei wijze heeft misdragen, zal de akte kunnen worden geweigerd. Als iemand al een akte heeft en hij misdraagt zich tijdens de jacht of daarbuiten met een vuurwapen, dan kan de uitgereikte akte worden ingetrokken.

De heer **De Koning** (BP): Wat is dat misdragen?

Minister **Van der Stee**: Wanneer men mensen met een vuurwapen bedreigt of wanneer men voor de lol ruiten inschiet. Zo zijn er talloze voorbeelden te geven die een dergelijke beperking zinvol maken. U weet – daar hoeft u de krant maar voor te lezen – wat er op een bepaald ogenblik met vuurwapens zo al gebeurt. Ik meen dat een 'misbruikbepaling' – ik kan u dat niet exact uitleggen; dat is ook mijn taak niet – een goede zaak is.

De heer **Waalkens** (VVD): U bedoelt dat misbruik in tegenstelling is met wat een goed jager betaamt?

Minister **Van der Stee**: Daar komt het op neer, maar op die terminologie kom ik nog nader terug. U geeft alvast een voorproefje op uw amendement. Ik kom op het amendement-Waalkens op artikel 14 inzake het intrekken van een jachtakte bij de artikelsgewijze behandeling terug.

Mevrouw De Boois en de heren Waalkens en Beekmans hebben gepleit voor een regeling die ertoe zal strekken het aantal jachtakten in die zin te beperken dat jachthouders niet ongelimiteerd gastjagersverklaringen kunnen afgeven, op grond waarvan dan het hoofd van de plaatselijke politie weer een jachtakte afgeeft. Daarbij wordt gedacht aan een systeem waarbij per jachtveld niet meer aktes mogen worden verstrekt dan het aantal keren 40 ha. dat het jachtveld groot is. Een aktehouder die al een jachtveld heeft van 210 ha. zou dus maximaal vier gastjagersverklaringen mogen afgeven, op grond waarvan dan een

jachtakte zou kunnen worden verleend.

Wij hebben dat amendement serieus bekeken en het stuit bij ons op ongeveer acht bezwaren. Ik zal er twee van noemen, omdat zij het meest de doorslag geven. De voorgestelde regeling moet leiden tot een centrale jachtveld- en vergunningenregistratie. Dat is om administratief-technische redenen welhaast ondoenlijk, gelet op het feit dat jachtvelden van jachthouders vaak liggen in andere gemeenten dan waarin zij of hun gasten, de vergunninghouders, woonachtig zijn. Het hoofd van de politie in de gemeente waar de aspirant-aktehouder of vergunninghouder woont, beslist of al dan niet een akte wordt verleend. Heel simpel gezegd: iemand heeft een jachtterrein in de Achterhoek en nodigt mensen uit bij voorbeeld Amsterdam, Rotterdam, Middelburg of Breda uit om met hem te komen jagen. Deze mensen, die geen jachtakte hebben, moeten zich tot de politie in hun woonplaats wenden voor het verkrijgen van deze akte. Zouden we een centrale jachtveldregistratie hebben, dan zou onomstotelijk moeten vaststaan dat het jachtgenot in het te registreren veld niet door derden wordt betwist. De praktijk leert, dat dit veel te wensen overlaat.

Een tweede overweging betreft het volgende. Als bijvoorbeeld 4 jachthouders over een jachtveld van 160 ha. zouden beschikken, zouden ze slechts gastjagers kunnen uitnodigen die op grond van een andere bevoegdheid tot jagen reeds in het bezit van een jachtakte zijn gesteld. De vraag is dan echter of je je doel niet voorbij-schiet. Vandaar deze technische en praktische bezwaren tegen het amendement. Het stukje bureaucratie, dat daaruit voortvloeit, wijs ik af.

De heer **De Koning** (BP): Hoe kan iemand uit bijvoorbeeld de Achterhoek iemand uit Rotterdam uitnodigen, die geen akte heeft? Dat is toch een onmogelijke zaak?

Minister **Van der Stee**: Dat is nu net het systeem van de jachtvergunningen.

De heer **De Koning** (BP): U zei net, dat iemand een paar kennissen uit Rotterdam zal uitnodigen om te komen jagen. Dat is onmogelijk, want als je geen jachtakte hebt, kun je niet eens jagen. Het komt erop neer dat een jager een aantal niet-jachtaktehouders gaat uitnodigen.

Van der Stee

De heer **Waalkens** (VVD): Mag ik de Minister vragen nog eens aandacht te besteden aan hetgeen ik hierover heb gezegd? Ik heb gesteld, dat het begrip 'medejager' verwarrend is. De heer De Koning heeft natuurlijk gelijk, dat het nooit voorkomt dat mensen zonder jachtakte worden uitgenodigd om te jagen.

Minister **Van der Stee**: Ik kom hierop in tweede termijn nog terug.

Mijnheer de Voorzitter! De heren Van Rossum en De Bekker hebben enige woorden aan de positie van de jachtinspecteurs gewijd. De heer De Bekker is erkentelijk voor het feit, dat de Minister van Justitie is overgegaan tot het benoemen van de jachtinspecteurs tot onbezoldigde opsporingsambtenaren. De heer Van Rossum vraagt zich af of het mogelijk is de jachtinspecteurs een bepaald rayon aan te wijzen en naast hun dienst als jachtinspecteur bepaalde werkzaamheden van politionele aard te laten verrichten.

Mijn ambtgenoot van Justitie pleegt een jachtinspecteur te benoemen tot onbezoldigd opsporingsambtenaar in het gebied, dat de jachtinspecteur bestrijkt. Die opsporingstaak beperkt zich echter tot strafbare feiten in het kader van slechts enkele wetten zoals de Jachtwet en de Vogelwet. Voor de werkzaamheden, verricht als opsporingsambtenaar, krijgt hij geen vergoeding. Mij is slechts één geval bekend waarin een gemeente een toelage verstrekt. Ik ben bereid, over deze aangelegenheid in overleg te treden met mijn collega van Justitie.

De heer **De Bekker** (KVP): Uit uw bereidheid om overleg te plegen maak ik op, dat u het geen onredelijke vraag vindt. Ik neem aan, dat dat overleg in die positieve zin zal worden gevoerd.

Minister **Van der Stee**: Ik zal mijn collega van Justitie duidelijk maken dat deze wens bij althans een deel van de Kamer leeft. Ik zal hem daaromtrent zijn oordeel vragen. Ik moet u echter zeggen, dat ik wat terughoudend ben om op bepaalde punten de staatsuitgaven te doen zwellen terwijl wij gelijktijdig op andere punten bezig zijn te trachten deze uitgaven zoveel mogelijk terug te drukken.

De heer **De Bekker** (KVP): Het gaat er juist om dat de velddiensten van de rijkspolitie onvoldoende bemand zijn. Als die voldoende bemand zouden worden, zouden de financiën daarvoor ook beschikbaar moeten zijn. U kunt dus echt nog wel wat doen.

Minister **Van der Stee**: Dat zou een overboeking betekenen van de betrokken gelden, die gereserveerd zijn voor die formaties. Toch vind ik dat wij in dit soort zaken met enige terughoudendheid moeten opereren, maar ik zal het verlangen van de Kamer aan mijn collega van Justitie voorleggen.

Mijnheer de Voorzitter! De laatste kwestie, die ik in deze termijn wil behandelen, betreft de aankoopregistratie van wild door restauranthouders. Een aantal afgevaardigden zou graag in de wet opgenomen zien een registratieplicht voor restauranthouders van grof wild, dat zij voorhanden of in voorraad hebben.

De heer **Van Rossum** (SGP): Niet in voorraad! Wat zij aankopen!

Minister **Van der Stee**: Een aankoopregistratie houdt automatisch ook een voorraadregistratie in, anders is er geen enkele controle meer mogelijk; een registratie van de aankopen die niet zou leiden tot een registratie van de voorraden lijkt mij vrijwel zinloos.

De geachte afgevaardigden erkennen dat een dergelijke verplichting mogelijk controleerbaar zal zijn, doch dat de preventieve werking die ervan uitgaat die verplichting niettemin rechtvaardigt. Ik blijf erbij – ik heb dat ook al in de memorie van antwoord gesteld – dat de registratieplicht alleen dan zin heeft als naleving ervan kan worden gehandhaafd. Het vervoer van en handel in grof wild is, wanneer de jacht geopend is, geheel vrij, terecht, omdat een verdergaande verplichting al te zwaar zou zijn. Voor de restauranthouders zou deze nog stringenter eis wel gelden. Naar mijn mening zou het evenwicht dan verstoord zijn.

De geachte afgevaardigde mevrouw De Boois vroeg, of een registratieplicht niet in het kader van de Vleeskeuringswet kan worden gerealiseerd. Ik wil haar erop wijzen dat het systeem van deze wet niet toepasbaar is, omdat het hier gaat om een keuring voor en na het slachten, dus voor en na het doden. Bij de jacht is dit in principe onmogelijk.

Met klem wil ik benadrukken dat, aangezien de jacht op grof wild is gesloten, het verboden is, onder andere grof wild te koop aan te bieden en te verkopen, tenzij kan worden aangevoerd dat het wild bij of krachtens de Jachtwet is verkregen. Die bepaling geldt ook voor restauranthouders. Zodra die ree, wildzwijn of ander grof wild aanbieden, zullen zij desgevraagd, uit hoofde van de reeds geldende wetgeving, moeten aantonen van wie zij dat wild hebben gekregen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik meen hiermede in eerste termijn te kunnen volstaan.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt voor enkele ogenblikken geschorst.

Aan de orde is de behandeling van het wetsontwerp **Regelen inzake het trefpen van retorsiemaatregelen op het gebied van de zeescheepvaart (Retorsiewet zeescheepvaart) (10 523)**.

De algemene beraadslaging wordt geopend.

De **Voorzitter**: Ik stel voor, hierbij tevens de artikelen en de daarop voorgestelde amendementen te betrekken.

Daartoe wordt besloten.

□

De heer **Schakel** (ARP): Mijnheer de Voorzitter! Het wetsontwerp dat wij vandaag plenair afdelen is oud. Het dateert van 19 januari 1970, het draagt handtekeningen van Keizer, Nellissen, Lardinois en last but not least Luns. Het wetsontwerp heeft ten doel, tegenspel te leveren tegen wat men in de zeevaart noemt, de vlagbevoorzichting. Dat is een oud wereldprobleem. In de literatuur wordt als standaardvoorbeeld altijd aangehaald de Acte van Navigatie van 1951. Die stond er borg voor dat de goederenstroom van Noord-Amerika naar Engeland vanaf 1651 tot het midden van de vorige eeuw door Engelse schepen werd verzorgd. In de moderne tijd is het allemaal wat verfijnd, zodanig zelfs dat men er nauwelijks een definitie van kan geven. Er zijn wel meer zaken waarbij dat het geval is. Zo zegt men wel dat men van liefde geen definitie kan geven en toch zijn er heel wat mensen die willen getuigen dat het echt bestaat. De vlagbevoorzichtende maatregelen zijn een heel pallet gaan vormen. Het gaat niet alleen maar om het reserveren van vracht. Ook andere vormen komen voor, zoals havenfaciliteiten, betere ligplaatsen, een vlottere afhandeling van een schip, verzwaring van administratieve voorschriften, subsidies, hogere heffingen, vrachtonderbiedingen enz.

De opzet van het wetsontwerp was om tegen al dit soort maatregelen retorsie-maatregelen, tegenspel, te treffen. Er moet een algemene maatregel, een retorsiebesluit, komen, waarin wordt aangegeven tegen welke wan-

Schakel

toestand met name die retorsiebeschikking zich richt. De Regering heeft zich van het begin af aan voorgenomen om het in gecoördineerd optreden met buurstaten te doen.

De Kamer was daar wel voor in, zag het probleem wel dat hier voor onze nationale koopvaardij ligt, maar zat met het probleem van de ontwikkelingslanden. Ontwikkelingslanden hebben – althans de meeste – eigenlijk maar één economisch vuistpand, namelijk de grondstoffen. Het vervoer daarvan zou een begin van het tweede economische vuistpand kunnen zijn. Uit de stukken blijkt dat de ontwikkelingslanden ongeveer 2/5 van de verscheepte vracht leveren.

Het is natuurlijk dat wie zelf niet vaart, licht in de boot wordt genomen. Bovendien kan zelf varen het besparen van Westerse deviezen betekenen, zelfs het verdienen van die deviezen. Het betekent in ieder geval het krijgen van arbeidsplaatsen. Dat zijn zaken die de ontwikkelingslanden raken. De Kamer heeft daar duidelijk oog voor gehad en dat blijkt ook wel uit de schriftelijke voorbehandeling. De interventie van de Kamer ter zake is ook bepaald niet zonder resultaat gebleven. Het aanvankelijke wetsontwerp stelde dat een retorsiebeschikking niet zou worden genomen dan nadat de Minister van Ontwikkelingshulp – zo heette die toen nog – geconsulteerd zou zijn. De eerste nota van wijziging hield reeds in dat wij met betrekking tot de ontwikkelingslanden en eventuele vlagbevoorrchtting coulant zouden zijn. Alleen als het echt de spuigaten uitliep, als het een duurzame en ernstige verstoring van de internationale vrachtvaart betekende, zou er een retorsiebesluit genomen kunnen worden. Dan zou de Minister van Ontwikkelingssamenwerking – zo heet hij thans – dat besluit mede moeten ondertekenen.

Er is nog een tweede nota van wijziging ter zake gekomen en daarin wordt eigenlijk gesteld dat vlagbevoorrchtting door ontwikkelingslanden als een feitelijk gegeven wordt aanvaard. Dat is zo tot uitdrukking gebracht: voor zover het gaat om in- en uitvoer van deze landen, mogen zij – ook naar onze mening – in principe trachten een redelijk aandeel in het vervoer van die goederen te verwerven. Men dacht aan 40% en uit de gegevens van de Staatssecretaris blijkt dat dit inmiddels in het algemeen op 50% ligt.

Wij hebben begrip voor deze benadering. De tweede nota van wijziging bracht trouwens een gehele wijziging in de internationale scheepvaartpoli-

tieke opvattingen. Het is een weerspiegeling van hoezeer de opvattingen zich daar hebben ontwikkeld. Het is een echt keerpunt, in dit geval is het een keerpunt '74. In april 1974 is de VN-Convention inzake een gedragscode voor lijnvaartconferenties gehouden. Het klinkt erg duur, maar het is heel simpel. Het betekent dat de vracht tussen twee landen in beginsel vervoerd mag worden door die twee landen. Er zijn al 76 staten die in deze Conventie hebben toegestemd en dat wil zeggen dat dit wel het beeld beheerst in de internationale zeevaart en dat het beginsel van de vrije dienstverlening in de internationale zeevaart daarmee op een zacht nachtpitje terecht is gekomen. Dat betekent ook dat dit oude wetsontwerp uit de 'Doornroosjes-slaap' kon worden gewekt, zij het dat de doorn voortaan in enig ander vlees zal prikken. Uit de preambule in artikel 2 van het oude wetsontwerp is de koppeling tussen retorsiebeschikking en vlagbevoorrchtting weggehaald. Het is de bedoeling van het nu ter discussie staande gewijzigde wetsontwerp dat retorsiebeschikkingen slechts zullen dienen om in uiterste noodzaak gemaakte afspraken af te dwingen.

De dingen hebben hun loop genomen. Men kan daar politiek geen verdere invloed op uitoefenen. Wij zien dan ook geen reden om het sterk gewijzigde wetsontwerp niet te volgen. Wij gaan ermee akkoord. Het blijkt ten slotte zo, dat ook voor de nationale koopvaardij het halve ei altijd nog beter is dan de lege dop.

Ik wil nog een vraag stellen in dit verband. Een dezer dagen ontvingen wij een brief van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Rotterdam en de Beneden-Maas. Daarin staat: 'Gaarne verzoeken wij u na kennis genomen te hebben van de nota der bewindslieden bij de komende behandeling van het wetsontwerp Regelen inzake het treffen van retorsiemaatregelen op het gebied van de zeescheepvaart vast te leggen dat, zolang in België geen gelijkwaardige retorsiebepalingen zijn ingevoerd, in Nederland – gezien de noodzaak en het voornemen der Regering om alleen maar in het kader van een gezamenlijk optreden te handelen – niet de behoefte kan bestaan, nu reeds die uitvoeringsmaatregelen te nemen die de Retorsiewet Zeescheepvaart inhoudt.'. De reactie van de Staatssecretaris op deze brief zou mij interesseren.

Ten slotte wil ik een enkele opmerking maken over de kwestie van de Oostblokvloten. Ik neem aan, dat het debat met name hierdoor zal zijn gete-

kend. De Regering deelt de zorg van de Kamer met betrekking tot de ontwikkelingen op dit gebied. Zie ik hoe de situatie is op het terrein van de lijnvaart tussen Nederland en de Oostbloklanden, dan blijkt dat de Nederlandse koopvaardij minder dan 5% van de hierop gerichte vracht vervoert en dat het wat Rusland betreft zelfs beduidend minder dan 5% is. Men heeft daar te maken met een economisch systeem dat steunt op staatshandel. Men koopt af fabriek en levert franco huis (FOB-CIF, in de dieventaal van de internationale handel).

In scheepvaartpolitieke zin zijn het formeel geen discriminerende maatregelen' maar het betekent wel, dat sprake is van een enorme ontwikkeling voor de Oostblokvloten. Was in 1946 de Russische vloot nog 23 op de wereldranglijst, inmiddels is het 5 of 6 geworden. Wat zich in de lijnvaart voordoeft, doet zich nog sterker voor in – zoals wij het met een 'goed Nederlands' woord noemen – de cross trade.

Het betekent wel als het steeds meer gebied als niet-nationale derde-vlaglijn. Hierin komen de Oostblokvloten met enorm concurrerende tarieven. Zij liggen ver beneden de kostprijstarieven die westelijke rederijen in rekening moeten brengen. In de laatste schriftelijke stukken van de Regering worden voorbeelden gegeven van een vrachtprijszonderbieding van 40 tot 50%. Het absolute dieptepunt, in de stukken genoemd, bedraagt zelfs 77%.

Ook dit begrijp ik wel, want men opereert met staatsrederijen, dat wil zeggen: men behoeft zich niet te houden aan normale economische principes, op basis waarvan de westelijke wereld zeevaart bedrijft. Men wentelt zonder meer grote delen van de kostprijs op de schatkist af. Dat geeft bijzondere moeilijkheden.

Het betekent wel, als het steeds meer deze kant op gaat, dat binnen afzienbare tijd de internationale zeevaart goeddeels in handen van de Oostblokvloten zal zijn.

Ik wil niet beweren, dat onze regering dit niet voor ogen heeft en dat zij er niets aan doet. Het is zelfs deze staatssecretaris geweest die in de EG-raadsvergadering van 1975 aandacht voor dit probleem vroeg en pleitte voor een gemeenschappelijke aanpak. In november 1976 is er weer over gesproken, en een jaar later kwam men tot de conclusie, dat men gemeenschappelijke documentatie zou opbouwen. Als het op deze wijze voortgaat – ik weet wel, dat het moeizaam gaat in de internationale verhoudingen – dan ziet het er uitermate somber

uit. De EG-ministers vergaderen, als zij op honk zijn, in Brussel. Ik zou een voorbeeld willen ontlenuen aan een haven vlak bij Brussel, namelijk die van Antwerpen. Terwijl er voor een westelijke rederij geen enkele mogelijkheid is van acquisitie achter het IJzeren Gordijn, zijn er in Antwerpen zes Russische rederijen, waarvan er niet één ouder is dan zeven jaar. Zij vervoeren alles, van olie tot en met diamanten, tegen afbraakprijzen. Dit is ook het beeld van de haven van Amsterdam en die van Rotterdam. Als het zo door gaat – deskundigen vrezen dat in 1980 het eindpunt vrijwel bereikt zal zijn – dan zou ik willen zeggen: Als de Senaat in Brussel te lang beraadslaagt, dan kan hij er wel eens zo lang over doen, dat inmiddels het Saguntum van de westerse koopvaardij te gronde gaat. Ik hoop dat de Staatssecretaris ons in dit opzicht toch nog enige geruststellende antwoorden kan geven.

□

Mevrouw **Smit-Kroes** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ik zal mijn uiterste best doen niet meer van de 'retorsiewet zeescheepvaart' maar van de 'wedervergeldingswet zeescheepvaart' te spreken, zoals de voorzitter van deze bijzondere commissie graag wil.

De penetratie van de oostbloklanden heeft ons aan het denken gezet. De consequenties daarvan zijn al geruime tijd voelbaar op de Europese vervoersmarkt. Wij zien nu het topje van de ijsberg maar zoals gebruikelijk is het allergrootste deel van de ijsberg aan het gezicht onttrokken. Er zit nog heel veel in petto. De import en de export van de westelijke wereld blijken zeer afhankelijk te worden van een politiek gebaseerd op andere denkbeelden en maatstaven, zoals zichtbaar geworden in Oost-Europa. Wij worden geconfronteerd met een systeem dat het voor de westelijke vervoerders zeer moeilijk maakt op eigen doft de weerstanden te verwerken. Het blijkt dat dat eigenlijk een onmogelijkheid is, gezien de constructie van ons economisch systeem en het economisch systeem, van waaruit de Oostbloklanden opereren.

Inderdaad, de hulp en medewerking die is gevraagd van overheidswege, overigens niet alleen door westelijke vervoerders, maar door veel meer mensen, blijkt niet te vergeefs te zijn gevraagd. De voorstellen zijn dan ook gedaan.

Overigens is haast geboden bij deze gehele ontwikkeling. Wij zij al een tijd bezig.

Misschien stelt de Staatssecretaris het op prijs gelijk gesteld te worden met een lid van het Koninklijk Huis. Ik merkte net bij de heer Schakel dat bij het Nederlandse volk een ijzersterke traditie bestaat sprookjes door te geven. 'Prins' Van Hulten heeft een sluimerende prinses, te weten het wetsvoorstel Regelen inzake het treffen van wedervergeldingsmaatregelen op het gebied van de zeescheepvaart weer uit haar sluimersituatie opgewekt. Hij heeft haar nu verfrist en opgewekt voorgesteld. Die wedervergeldingswet uit 1970 was oorspronkelijk bedoeld om uitbreiding van de vloten van ontwikkelingslanden te beperken. Die prinses was in diepe slaap gebracht vanwege bezwaren van de Kamer. 'Prins' Van Hulten heeft toen bekeken of hij de prinses door een nota van wijziging kon veranderen in een verschijning om de concurrentie van de vloten uit de Oostbloklanden aan banden te leggen. Dat leek een korte procedure. De VVD is het overigens met de bewindsman eens dat die grote vlootuitbreiding en de protectionistische scheepvaartpolitiek van de Oostbloklanden een geheel nieuwe vorm van agressie is, waar een nieuwe defensie tegen nodig is.

De VVD kan zich vinden in een gewijzigde opstelling ten aanzien van de vrijheid van dienstverlening bij het vervoer ter zee. Vandaag de dag zou het immers van weinig realisme getuigen als wij coûte que coûte zouden willen vasthouden aan de huidige regelingen, wetend wat wij nu weten. In die lijn doordenkend zal het geen nieuws zijn dat ook de VVD van mening is dat de doelstelling van het oorspronkelijk wetsontwerp moest worden herzien. In het geheel is de situatie op dit terrein in de andere EEG-landen wel belangrijk.

In de Bondsrepubliek Duitsland blijkt sinds 1961 het 'Aussenwirtschaftsgesetz' in werking. Artikel 18 van die wet geeft de mogelijkheid, juist ten einde de nadelige gevolgen van vlagbevoorzichting tegen te gaan, bij verordeningen beperkingen op te leggen aan het sluiten van overeenkomsten tot het vervoer van goederen met zeeschepen onder vreemde vlag, alsmede aan het charteren van die schepen door ingezetenen.

Ook in Italië blijkt sinds 1963 de bevoegdheid aanwezig een vergunning te eisen voor het vervoer van goederen met schepen onder de vlag van landen die zich jegens Italië aan vlagbevoorzichting schuldig maken.

Frankrijk kent eveneens een dergelijk systeem. In 1963 verkreeg de rege-

ring door een wijziging van de 'Code de Douanes' de bevoegdheid in gevallen van discriminatie tegen de Franse vlag bij decreet alle in die omstandigheden passende maatregelen te nemen tegen schepen onder de vlag van het discriminerende land, als ook tegen ladingen, vervoerd met die schepen, dan wel afkomstig uit dat land.

Ook in Denemarken, Finland, Noorwegen en Zweden zijn wetten waarin de bevoegdheid is verleend het sluiten van overeenkomsten tot het charteren van en tot het vervoer met schepen onder de vlag van een land dat discrimineert ten opzichte van schepen onder de eigen vlag te verbieden of te beperken.

Ook het Verenigd Koninkrijk blijft over een dergelijke wet te beschikken en wel de oudste op dit terrein. De artikelen 324 en 325 van de 'Customs consolidation Act' van 1853 geven de bevoegdheid tegenmaatregelen te treffen op het gebied van het goederenverkeer. Bovendien voorzien deze in de bevoegdheid tot het opleggen van compenserende heffingen aan schepen varende onder de vlag van een discriminerend land.

Bij België komen wij echter in de problemen. De Staatssecretaris heeft gezegd dat van Belgische zijde is toegezegd dat thans de volle aandacht zal worden gegeven aan de retorsieproblematiek. Wat is Belgische volle aandacht? Is het juist dat de Belgische regering maatregelen wil treffen als hier het fiat aan dit voorstel is gegeven?

Is de Staatssecretaris niet van mening dat zolang in België geen gelijkwaardige retorsiebepalingen zijn ingevoerd in Nederland niet de behoefte kan bestaan nu reeds uitvoeringsmaatregelen, die in deze 'wedervergeldingswet' worden genoemd, te treffen? Immers, tegen elke prijs moet toch voorkomen worden dat in de praktijk unilateraal wordt opgetreden?

Wij willen hierop graag een duidelijk antwoord hebben. In de nota naar aanleiding van het eindverslag zagen wij in ieder geval de mogelijkheid dat toch in enger verband opgetreden zou kunnen worden. Aan welke concrete situatie zouden wij dan moeten denken?

In onze ogen is het van buitengewoon belang dat binnen het gebied waar een en ander zich gaat afspelen geen concurrentievervalsing kan ontstaan. Wij hebben hier te maken met een markt die niet belemmerd wordt door enige grens, afgezien van de eenzijdige grens naar de oostbloklanden. Op het moment dat er unilateraal wordt opgetreden en in enger verband maatregelen worden getroffen is het

Smit-Kroes

gevaar van concurrentievervalsing niet denkbeeldig. De werkelijkheidszin gebiedt dan te verhinderen dat een dergelijke situatie over ons heen kan ontstaan. Wij kunnen beter goed opletten.

Wij zien dit wetsvoorstel als een poging het gat in het Westeuropese front te dichten. Alleen zijn wij door het Belgisch stukje dat ontbreekt nog niet al te optimistisch, zeker niet over de uitvoering.

Dit wetsontwerp kan de stoot geven om mondiaal en op West Europees niveau tot maatregelen te komen tegen die staatshandellanden die oneerlijke concurrentie of dumping bedrijven. Eigenlijk zou ik beter het woordje 'die' weg kunnen laten, omdat dat een tegenstrijdigheid inhoudt aangezien het de staatshandellanden zijn die dit doen uitgaande van de andere invalshoek van waar uit zij de functie van het verkeer en het vervoer beoordelen.

Het is belangrijk om een breekijzer in handen te hebben, omdat een reeks van economische belangen in het geding is. Daarover dienen wij vandaag te spreken. Ik herhaal dat wij in het algemeen de mening zijn toegedaan, dat een unilateraal optreden in dezen niet bijdraagt tot het voorkomen van het schaden van de economische belangen. Dat is een belangrijk punt. Wij zijn er ons wel van bewust dat een waterdicht systeem vooralsnog een illusie is. Als je iets probeert, probeer het dan zo goed mogelijk in elkaar te sleutelen. Uitgaande van de stelling, dat de enige oplossing eigenlijk zou zijn, een en ander in een wijder Europees kader aan de orde te stellen, zou dit streven wellicht nog iets scherper geformuleerd dienen te worden, opdat het mondiale (dat zou het moeit zijn), het Europese of het communautaire kader zoveel mogelijk benaderd wordt. Deze tak van transport heeft, niet zozeer door de activiteiten zelf als wel omdat hij in een transportketen moet worden gezien, niet als een op zich zelf staande activiteit maar als een duidelijk zeer belangrijk onderdeel van het economisch proces, een enorme waarde, die ons allen dient te stimuleren om te streven ten minste naar klimaatverbetering, zo wij niet over klimaatverbetering moeten spreken, ten einde deze bedrijfstak economisch te handhaven.

Mijnheer de Voorzitter! Het trof mijn fractie in het antwoord van de Regering dat de Staatssecretaris min of meer verzuchtte dat hij eigenlijk de gehele problematiek liever in een algemeen economische wetgeving op het gebied van de zeescheepvaart had wil-

len oplossen. Hij heeft hiervan echter afgezien in verband met de ingewikkeldheid van de materie en de daarvoor benodigde tijd. Hij heeft gekozen voor deze oplossing voor het bijschaven van de wedervergeldingswet. Graag vernemen wij van de Staatssecretaris welke gedachtenwereld achter zijn verzuchting schuilt.

Hoe is de tekst van artikel 18 van het wetsontwerp te rijmen met de openbaarheid van bestuur?

Mijn fractie is van oordeel dat de in het vijfde lid van artikel 2 genoemde commissie er in ieder geval moet komen. Misschien kunnen mijn fractie en de Staatssecretaris zich erop vinden, dat het instellen van die commissie verplicht is maar dat openblijft wie welke leden aanwijst.

□

De heer **Van Rossum** (SGP): Mijnheer de Voorzitter! Voorgaande sprekers hebben ook al gezegd, dat wij vandaag een wetsontwerp met een geschiedenis behandelen. Het werd ingediend op 29 januari 1970 met als eerste ondertekenaar een VVD-staatssecretaris, de heer M. J. Keijzer, en het wordt thans afgehandeld door een team van bewindslieden met als eerste ondertekenaar een PPR-Staatssecretaris, de heer M. van Hulten.

Dat de visies van de VVD en de PPR moeilijk onder één noemer te brengen zijn, is ieder die met het politieke krachtenveld in Nederland enigszins bekend is snel duidelijk. Wellicht moet dan ook juist daarin de vertraging gezocht worden van dit op zich zelf voor de zeescheepvaart zeer belangrijke wetsontwerp. De memorie van antwoord dateert reeds van 18 maart 1971.

Staatssecretaris **Van Hulten**: De geachte afgevaardigde heeft, geloof ik, niet geluisterd naar de vorige bijdrage, mijnheer de Voorzitter!

De heer **Van Rossum** (SGP): Natuurlijk wel. Met aandacht zelfs!

Mijnheer de Voorzitter! Volgens het Reglement van Orde zou reeds in het voorjaar van 1971 een eindverslag moeten zijn uitgebracht. Dit bleef echter rusten door de verkiezingen in 1971. Tussen de commissie en de nieuw opgetreden verantwoordelijke bewindslieden werd besloten tot het houden van een mondelinge overleg in het voorjaar 1972, van welk mondelinge overleg een verslag gemaakt zou worden wat tevens zou dienen als eindverslag. De lijst met vraagpunten voor dit overleg werd vastgesteld op 22 december 1971. Eén van de vraagpunten, misschien wel de kern, was toen 'De

opportuniteit van de behandeling van het wetsontwerp in de Kamer voor UNCTAD III'.

Mede door de druk die, een deel van de Kamer vreesde dit, door de wet gelegd zou worden op de vlootontwikkelingen in de ontwikkelingslanden en door de moeilijkheid de bewindslieden op één datum beschikbaar te krijgen, werd dit mondelinge overleg enkele malen uitgesteld.

Na het optreden van het kabinet-Den Uyl scheen er ineens nieuw licht over dit wetsontwerp, toen Staatssecretaris Van Hulten bij de begrotingsbehandeling 1974 onomwonden verklaarde dat hij zou bevorderen dat de Retorsiewet zou worden ingetrokken (Handelingen zitting 1973-1974, blz. 2395, r.k.). Ik heb direct laten blijken, dat dit bepaald niet in het belang van de zeescheepvaart zou zijn en ben daar toen op 20 februari 1974 in de repliekrede met adstructuur van cijfers nader op ingegaan (de zelfde Handelingen blz. 2608). Mogelijk kan de Staatssecretaris de toen geproduceerde cijfers nog met gegevens van latere jaren aanvullen.

Zijn uitspraken waren toen zeer categorisch. Gelukkig kunnen bewindslieden terugkomen van de dwaalweg, ook al kost het dan wel enige moeite die draai te camoufleren. Het begin van die afbuiging lezen we in de Handelingen van de openbare commissievergadering van 9 december 1974, blz. 336. Ik citeer de Staatssecretaris:

'Verleden jaar heb ik al in de Kamer gezegd, dat de Scheepvaartretorsiewet zal worden ingetrokken. De bedoeling is dat te doen op het moment, dat de algehele kartelwetgeving in het kader van die code op tafel komt. Eigenlijk wil ik het volgende systeem eerst rond hebben voordat ik het oude definitief intrek.'

Dit is de uitspraak waarnaar de Staatssecretaris nu in de nota naar aanleiding van het eindverslag verwijst, doch waarbij hij zijn vroegere uitspraken weglaat. Ik dacht dat het juist is dat hij daaraan in dit debat nog eens herinnerd wordt.

Zijn gedachten zijn daarna gelukkig in een goede richting gegaan en we horen het dan ook in de openbare commissievergadering van 23 februari 1976 (blz. 592) zeggen: 'Ik ben bezig het Retorsie-ontwerp opnieuw te bekijken. Kan dat wetsontwerp via een nota van wijziging worden afgestemd op een iets ander doel dan dat, waarvoor de wet indertijd is ontwikkeld? Intern zal nog moeten worden bekeken, of eigenlijk wel een zodanige draai aan dat wetsontwerp mag worden gegeven.'

De Staatssecretaris heeft met pijn in het hart en nog met de nodige reser-

Van Rossum

ves gelukkig zijn draai genomen. Op 26 november 1976 komt de nota van wijzigingen waarbij blijkt dat die wijzigingen van marginale betekenis zijn en zo staan we na een verdragsactie van vele jaren door deze Staatssecretaris voor de behandeling van dit voor de Nederlandse Zeescheepvaart zeer belangrijke wetsontwerp, wat nu ook snel afgedaan moet worden. Onze fractie staat zeer positief tegenover dit wetsontwerp dat naar wij hopen meer zal dienen als preventief dan als repressief middel.

Slechts enkele vragen, mijnheer de Voorzitter! In alle gewisselde stukken is duidelijk sprake van retorsiemaatregelen. Op vele plaatsen wordt gesproken van maatregelen die duidelijk berusten op wederkerigheid.

Ik ben dan ook erg blij dat de voorzitter van de bijzondere commissie het woord retorsie via een amendement eruit wil lichten en een ander woord ervoor in de plaats wil zetten. Daarmee wordt duidelijker tot uitdrukking gebracht, wat is bedoeld. Het gaat dus om vloten en schepen, door rigoureuze prijszonderbieding, waarvan de nota naar aanleiding van het eindverslag pregnante voorbeelden geeft, te beletten in de Nederlandse havens hun goederen te lossen. Mag uit deze duidelijke wederkerigheidsargumentatie wel worden afgeleid, dat de Retorsiewet nooit als sanctiewet tegen bepaalde landen gebruikt zal worden? De sanctiewet is ook bij deze Kamer ahangig, doch is politiek een geheel ander vraagstuk. Mogen we aannemen dat de regimes van deze wetten elkaar niet zullen kruisen?

In de gedachtengang rond dit wetsontwerp is een duidelijke verschuiving opgetreden van maatregelen tegen bepaalde ontwikkelingslanden naar maatregelen tegen Oostbloklanden. Dat heeft onze instemming, maar hoe moeten we dan in het licht van de gewisselde stukken de effectiviteit bezien?

Ik citeer de memorie van antwoord, blz. 3 linkerkolom:

'De regeringen van vele (Oostblok-) landen en in de eerste plaats die van de tot dusverre belangrijkste scheepvaartlanden van deze groep, de USSR en Polen, hebben zich niettemin in de afgelopen jaren duidelijk uitgesproken voor de handhaving van een zo groot mogelijke mate van vrijheid in het internationale scheepvaartverkeer. Aangezien zij formeel geen vlagdiscriminatie toepassen, hebben zij geen enkele moeite dit beginsel, op grond waarvan zij ook een aandeel in de zgn.

cross-trades kunnen claimen, te onderschrijven. Inderdaad beginnen deze landen reeds te penetreren op de 'vrije markt', dat wil zeggen in de vaart in de cross-trades. De verwachting is echter dat het onderhavige probleem in eerste instantie wellicht via een geheel andere weg tot oplossing zou kunnen worden gebracht, en wel door middel van het sluiten van bilaterale scheepvaartovereenkomsten met deze landen, waarbij een geregeld overleg over scheepvaartaanlegingen wordt overeengekomen. Wat Nederland betreft is, zoals bekend, met de USSR reeds zulk een overeenkomst tot stand gekomen'.

Tot zoverre het citaat uit de memorie van antwoord. Dan komt vanzelfsprekend de vraag op wat de toen aangeduide betere weg, namelijk die van een Scheepvaartovereenkomst voor resultaten heeft opgeleverd. Alleen negatieve of mogelijk ook nog enkele positieve? Zijn wij door die overeenkomst niet min of meer door de Russen in de boot genomen en hebben ze ons juist door die overeenkomst het treffen van wedervergeldingsmaatregelen onmogelijk gemaakt?

Voor de duidelijkheid zou ik dan toch wel commentaar willen hebben over een aantal artikelen van die overeenkomst en wel over: artikel 3, handelend over de vrijheid van de handelscheepvaart; artikel 4, handelend over de wederzijdse consultaties (vallen daar retorsiemaatregelen onder?).

Artikel 5, handelend onder andere over de vrijheid van schepen varend onder de vlag van derde landen en artikel 6, handelend over de verplichting om de Sovjetschepen een gelijke behandeling toe te kennen als van eigen schepen, die gebruikt worden voor internationaal vervoer. Is een wedervergeldingsmaatregel niet een zich duidelijk onttrekken aan die verplichting?

Mag ik uit een en ander afleiden, dat de bewindslieden terugkomen op hun verwachtingen, uitgesproken in de memorie van antwoord dat ze thans, gelet op de sterke prijszonderbieding van COMECON-landen (Nota naar aanleiding van het eindverslag, blz. 6) in overweging genomen hebben om hier gezamenlijk met andere EG-landen stappen te ondernemen? Wil dit echter niet duidelijk zeggen, dat gelet op de mogelijkheid van consultatie, die ingevolge het verdrag al vele jaren bestaat, men duidelijk overweegt om het handelscheepvaartverdrag met de Sovjet-Unie op te zeggen, en vervolgens over wil gaan tot wedervergeldingsmaatregelen? Zo'n gedragslijn zou onze instemming hebben. Het handha-

ven van de overeenkomst en dan toch wedervergeldingsmaatregelen treffen, lijkt mij op het eerste gezicht weinig perspectief te bieden. Dan zou de wet tegen Oostbloklanden niet kunnen werken en tegen de ontwikkelingslanden willen de bewindslieden hem niet laten werken. Waarvoor moeten wij dan de wet maken? Een duidelijk standpunt van de bewindslieden zal onzerzijds zeer op prijs worden gesteld.

Wat nu de ontwikkelingslanden zelf betreft, geeft het schrappen van de woorden 'tegen vlagbevoorzichting' en 'de verdediging van de vrijheid van dienstverlening' in de considerans en in artikel 2 op z'n minst de indruk dat de bewindslieden minder zwaar tillen aan de praktijken, zoals deze door enkele - ik zeg zeer nadrukkelijk 'enkele' - landen in de wereldscheepvaart worden beoefend. Als ontwikkelingslanden zelf een vloot willen opbouwen hebben wij daarvoor zeer veel begrip. Als zij dan ook nog maatregelen treffen om hun eigen lading te reserveren, dan ontmoet dat bij onze fractie ook nog geen bezwaar. Indien zij echter met verregaande prijszonderbieding belastingfaciliteiten en soms ook met verkeerde manoeuvres met de bemanning gaan deelnemen aan cross-trades, waarbij hun handelwijze dikwijls op gespannen voet staat met internationale gedragsregels, dan moet het treffen van wedervergeldingsmaatregelen ons inziens zeker tot de mogelijkheden behoren. Is het indelen van scheepvaartlanden in bepaalde categorieën zoals onder andere de Duitse Bondsrepubliek heeft gedaan in de verordening ex artikel 18 van de Ausenwirtschaftsgesetz (memorie van antwoord blz. 9, rechterkolom) niet het overwegen waard en dit dan uiteraard in overleg of zelfs liefst in overeenstemming met de andere EEG-landen? Heeft het zin in Nederland wedervergeldingsmaatregelen te nemen indien België nog niet zover is? Beide voorgaande sprekers hebben hierop ook al gewezen. In hoeverre zal het gelukken in EEG-verband de 40-40-20-regel te aanvaarden en in hoeverre kan in het verlengde hiervan ook overeenstemming bereikt worden over een gemeenschappelijke zeevaartpolitiek? Mocht onverhoopt die overeenstemming niet op korte termijn bereikt kunnen worden, is Nederland dan toch bereid om bij een duidelijke benadeling van de Nederlandse zeevaart wedervergeldingsmaatregelen te treffen? Wie hebben de bewindslieden dan op het oog? Hoe denkt men die maatregelen in het op te stellen wedervergel-

dingsbesluit onder woorden te brengen?

Ten slotte nog een opmerking van meer wetstechnische, misschien zelfs van redactionele aard. Bij de eerste nota van wijziging wordt de Minister zonder portefeuille, belast met de aangelegenheden betreffende de hulp aan ontwikkelingslanden, nadrukkelijk in punt D als tweede ondertekenaar van het wetsontwerp opgevoerd. Dat is ook de volgorde in de artikelen waar hij wat mee te maken krijgt. Bij de tweede nota van wijzigingen onder C wordt, naar de letter van de toelichting gelezen, alleen de titel van deze Minister aangepast. Zonder enige toelichting zien we hem echter in de artikelen en in de ondertekening als laatste worden opgevoerd. Is dit een abuis of is het doelbewust? Als dat laatste het geval is, dan willen wij graag een nadere toelichting van de bewindslieden. Hoe zou anders het wetsontwerp naar de Eerste Kamer gezonden moeten worden? Ten eerste zoals besloten is bij de eerste nota van wijziging, of ten tweede zoals gehandeld wordt bij de tweede nota van wijzigingen? Kunnen de bewindslieden ons uit deze puzzel helpen?

De internationale handel, ook overzee, moet zoveel mogelijk bevorderd worden, maar moet ook eerlijk, gebruik makend van ieders speciale kennis en vaardigheden, beoefend worden. Daarvan lezen we al in 2 Kronieken 8 : 18 en 9 : 21: 'En Hiram zond Salomo door de hand zijner knechten, kenners van de zee; en zij gingen met Salomo's knechten naar Ofir en des konings schepen kwamen eens in de drie jaren van Tarsus in, brengende goud en zilver, elpenbeen en apen en pauwen'.

□

De heer **Jongeling** (GPV): Mijnheer de Voorzitter! Al eeuwenlang botsen in de internationale politiek en economie twee tegengestelde beginselen op elkaar: dat van de vrije zee en dat van de gesloten zee.

In het jaar 1609 verscheen in ons land anoniem een boekje met de titel 'De mare liberum', waarin het beginsel van de vrije zee werd verdedigd. Weliswaar werd bekend dat Hugo de Groot de schrijver was. Acht jaar later schreef de Engelse jurist en politicus Selden op aansporing van koning Jacobus I een essay 'De mare clausum', de gesloten zee. Dat was een rechtstreekse bestrijding van het standpunt van Hugo de Groot.

De wederzijdse standpunten mochten filosofische achtergronden hebben, ze stonden bepaald niet los van de situatie waarin resp. Nederland en Engeland zich bevonden. In 1651 trok Cromwell de praktische consequentie uit het standpunt van de gesloten zee door de Acte van Navigatie uit te vaardigen, die de bedoeling had de Nederlandse vrachtaart de nek te breken. Dit leidde tot de eerste Engelse zeeoorlog. Die oorlog duurde twee jaren en bij de toen gesloten vrede werden de bepalingen voor Nederland een klein beetje verzacht, maar de Acte van Navigatie zelf hield het twee eeuwen uit en werd eerst in 1849 ingetrokken. Toen was Engeland zo sterk geworden dat het met het beginsel van de vrije handel en de vrije zee veel beter uit de voeten kon.

Na de tweede wereldoorlog is ook op zeescheepvaartgebied een andere situatie ontstaan. Veel Zuidamerikaanse staten en andere ontwikkelingslanden grepen naar het middel van de vlagbevoorrechtiging om een eigen handelsvloot op te bouwen. Nederland heeft lange tijd deze ontwikkeling principiële afgewezen en er steeds weer de nadruk op gelegd, dat het mooie beginsel van de vrije vaart en de vrije zee beter is voor de hele wereldeconomie. Die op zichzelf juiste vertogen hadden weinig succes want de desbetreffende landen waren tot de overtuiging gekomen dat vlagbevoorrechtiging voor hun eigen economie, of in elk geval voor de groei van hun handelsvloot, voordeliger was.

Nadat vele westerse scheepvaartlanden ons al waren voorgegaan, besloot Nederland eindelijk ook naar het afweermiddel van de wedervergoeding te grijpen. De Regering diende op 29 januari 1970 de Retorsiewet Zeescheepvaart in.

Het is met dit wetsontwerp wat merkwaardig gegaan. 'Elseviers Weekblad' sprak op 21 februari 1970 de verwachting uit, dat het wetsontwerp spoedig met vlag en wimpel tot wet zou worden verheven. Het voorlopig verslag kwam op 1 juli 1970 en de memorie van antwoord op 18 maart 1971. Dan blijft de zaak een tijdlang liggen. Er is inmiddels een nieuw kabinet gekomen en op 7 februari 1972 deelt de Staatssecretaris Kruisinga van Verkeer en Waterstaat kort voor een afgesproken nieuw mondeling overleg mede, dat de Regering zich eerst eens nader op het wetsontwerp wil beraden. Dit nadere beraad is blijkbaar door het kabinet-Den Uyl voortgezet. Staatssecretaris Van Hulten heeft plannen gehad om het hele wetsontwerp in te trekken,

maar ook dat is niet doorgedaan. In november 1976 wordt het wetsontwerp uit een bijna 5-jarige sluimering gewekt en in een ietwat gewijzigde vorm opnieuw aan de Kamer aangeboden.

Het keert zich nu niet meer primair tegen vlagbevoorrechtiging. Dat hele woord is zelfs uit de wetstekst geschrapt. Gezien de internationale ontwikkeling heeft de Regering de onvermijdelijkheid van een zekere vlagbevoorrechtiging geaccepteerd, mits het niet al te gek wordt. Wedervergoedingsmaatregelen zullen alleen nog worden genomen tegen landen, die het op dit punt te bont maken, maar voor de rest is de spits nu vooral gericht tegen systematische concurrentievervalsing.

Nu de regeringen overal ter wereld meer invloed krijgen op het vervoer, moet ook de Nederlandse Regering voor onze zeescheepvaart opkomen. Daarom nu toch een wedervergoedingswet in de hoop dat ook België gauw zal volgen. Dat is nog een hiaat in het geheel.

Mijn fractie gaat in beginsel met het gewijzigde wetsvoorstel akkoord, maar ze twijfelt toch wel of het middel veel zal helpen.

Wat het gevaar van een al te vergaande vlagbevoorrechtiging betreft, hebben de ontwikkelingslanden en ook sommige andere landen met hun methoden successen behaald, eerst de facto, maar daarna ook de jure, doordat deze zaak in allerlei verdragen is opgenomen. De verleiding voor deze landen is groot om op deze weg verder te gaan en zelfs wellicht tot over de 50% en het vergeldingsinstrument dat als het kan in internationaal verband moet worden toegepast, is vrees ik te langzaam en te weinig slagvaardig om groot effect te sorteren.

Veel moeilijker lijkt het om iets te doen tegen het scheepvaartoffensief van de zogenaamde staatshandelslanden met de Sovjet-Unie voorop. Van het vervoer naar en van deze landen krijgt Nederland maar een uiterst gering percentage – de cijfers zijn vanmiddag al genoemd – gezien de daar gebruikelijke methoden. Meer verontwaardigd is nog dat de Comecon-landen zich ook steeds meer werpen op de zogenaamde 'cross-trade' van derde-vlaglanden en dat daarbij kortingen op het vrachtovervoer van 30 tot soms veel meer dan 50% worden toegepast. Deze ergerlijke concurrentievervalsing is alleen mogelijk doordat in de staatshandelslanden de rentabiliteitsfactor heel anders wordt gewaardeerd en doordat de staat allerlei kostenfacto-

Jongeling

ren voor zijn rekening neemt die in de Westerse wereld op de particuliere scheepvaartondernemingen zelf drukken. Door deze methoden groeit de rode handelsvloot als kool, men zou kunnen zeggen als rode kool. Ze zou op den duur de Westerse vloten kunnen verdriven en een dodelijk gevaarlijk monopolie kunnen vestigen. Dat ook maritiem-strategische doelstellingen schuilen achter deze vervoerspolitiek van de Comecon is al in het eindverslag van het wetsontwerp beklomtoond en door de Regering erkend. De wedervergeldingswet lijkt mij tegen deze gevaren zoïets als het gebruik van een boksbeugel tegen een man met een machinegeweer. Ziet de Regering, die niet blind is voor de hier genoemde gevaren, mogelijkheden om samen met andere landen deze ontwikkeling te beteugelen? Ik gun haar graag de zojuist genoemde boksbeugel, maar in ruil daarvoor zou ik toch wel wat meer willen horen over het vinden van effectieve middelen tegen deze massieve Comecon-tactiek.

De heer **Roels** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik spreek mede namens de fractie van de PPR, hetgeen de heer Van Rossum, gelet op zijn opmerkingen, waarschijnlijk wel goed zal doen. Het voorstel van de voorzitter van de bijzondere commissie beschouw ik als een eerbetoon aan uw activiteiten, mijnheer de Voorzitter, gericht op een zuiver taalgebruik. Als ik mij niet vergis, zal ook ik het woord 'wedervergeldingswet' verder gebruiken.

Men heeft deze Staatssecretaris verweten dat het zolang heeft geduurd, voordat prins Van Hulten Doornroosje, deze wet, weer tot bewustzijn heeft gebracht. Na twee sprookjesvertellers wil ik het sprookje verklaren. Degenen die het sprookje goed kennen, weten welke handeling de prins heeft verricht om Doornroosje weer uit haar slaap op te wekken. Ik kan mij voorstellen dat deze vreugdevolle arbeid de Staatssecretaris wellicht iets meer tijd heeft gekost dan anders nodig was geweest.

De heer **Jongeling** (GPV): Wij waren er zo bang voor dat hij Doornroosje een gifspuitje zou geven!

De heer **Roels** (PvdA): Dat kunt u van deze Staatssecretaris toch niet denken, mijnheer Jongeling!

Mijnheer de Voorzitter! De sprekers die aan mij vooraf zijn gegaan, hebben al uitvoerig de geschiedenis van dit wetsontwerp aangehaald. Omdat ik

mij van ganser harte kan aansluiten bij hun opmerkingen daarover, ga ik er verder niet op in.

Het is heel duidelijk dat in de memorie van antwoord en later in de toelichting bij de nota van wijzigingen wordt aangegeven dat vlagbevoorrechtiging op zeer gevarieerde wijze kan worden toegepast. In dit verband wil ik de Staatssecretaris opmerkzaam maken op een probleem dat er iets naast ligt, maar er toch grote verwantschap mee heeft, namelijk de problematiek van de reders die onder vreemde, goedkope vlag gaan varen. Dat is niet alleen schadelijk voor de economie van ons land en andere landen, maar ook voor de sociale positie van het personeel dat op deze schepen werkzaam is.

Het oude wetsontwerp werd niet verder behandeld, mede omdat het algemene gevoelens zich begon te verbreiden dat kwesties van zeescheepvaart op andere wijze moesten worden geregeld en omdat zich een andere standpuntbepaling tegenover het beginsel van onbepaalde vrijheid tot het verlenen van vervoersdiensten ter zee ontwikkelde. De totale opvatting ten aanzien van de vrijheid der zee heeft zich gewijzigd. Ik denk dan aan de regeling van het continentaal plat en de uitbreiding van de visserijzones.

Zelfs ten tijde van het oorspronkelijke wetsontwerp werd sterk gedacht aan de positie van de ontwikkelingslanden. In 1970 was men van mening dat vlagbevoorrechtiging door de ontwikkelingslanden in beginsel zou moeten worden afgewezen. Men wilde het met zachtheid tegemoet treden, terwijl sindsdien de mening in Nederland heeft post gevat dat het verschijnsel vlagbevoorrechtiging door ontwikkelingslanden weliswaar kritisch moet worden benaderd, maar voor het overige een gegeven is waar men in het Nederlandse scheepvaartbeleid rekening mee moet houden. Hierbij staat steeds op de voorgrond dat voor ontwikkelingslanden die daadwerkelijk tot de bouw van een eigen handelsvloot willen komen een zekere mate van vlagbevoorrechtiging vaak het enige praktische middel is.

In internationaal opzicht heeft Nederland deze stelling ook verdedigd en getracht hiervoor medestanders te vinden. Ook in UNCTAD-verband heeft Nederland ervoor gepleit. In de jaren 1973-1974 kwam op de Diplomatieke Conferentie inzake een Gedragscode voor Lijnvaartconferenties een gedragscode tot stand. Zesenzeventig landen zijn daartoe toegetreden. Daarbij werd de bekende 40-40-20 verhouding afgesproken, 40% voor de betref-

fende ontwikkelingslanden, 20% voor de cross-trade en 40% voor de goederen ontvangende landen. Nederland heeft niet geratificeerd, daar westelijke, hoog ontwikkelde landen het slechts deden – althans voor een deel – ter bevoordeling en uitbreiding van de eigen handelsvloot en niet ten gunste van de ontwikkelingslanden.

Nu er echter de laatste jaren steeds meer vrachtonderbieding is door de schepen van de staatshandellanden is het noodzakelijk tegenmaatregelen te kunnen treffen. De Regering stelt – ons inziens terecht – dat het slechts in samenwerking met andere landen zin heeft, bijvoorbeeld met de andere EEG-partners. Ook ik vraag aan de Staatssecretaris hoe het met België staat. Houdt de Regering de vinger aan de Belgische pols, want anders wordt het toch wel erg moeilijk om bepaalde wedervergeldingsmaatregelen te treffen? Ik zie het al voor mij: een schip mag niet in Rotterdam lossen en wijkt uit naar Antwerpen, of een schip mag niet in Vlissingen lossen en lost de zaak dan via het kanaal van Gent naar Terneuzen in Gent. Er moet de grootst mogelijke druk worden uitgeoefend, opdat onze Regering in overleg met België al het mogelijke doet om te bevorderen dat België binnen zeer afzienbare tijd dergelijke maatregelen kan nemen. Thans ontbreekt Nederland en België samen het instrument tegen concurrentievervalsende praktijken. Het is toch wel gek dat deze Regering een sterkere positie van de Nederlandse koopvaardij bevordert, terwijl wij aan de andere kant geen tegenmaatregelen kunnen nemen. Wij kunnen – behoudens één punt waarop ik aan het eind nog terugkom – instemmen met de geest van het wetsontwerp.

Wij hebben met vreugde geconstateerd dat de Staatssecretaris zijn belofte gestand heeft gedaan en dat hij de motie-Van Kuijen zal trachten uit te voeren. Ik ben met andere sprekers van mening dat als het in dit tempo gaat – en ik neem aan dat wij dit de Staatssecretaris noch in functie noch persoonlijk kunnen verwijten, gezien de enorme verschillen van opvatting binnen de EG-partners onder andere over die gedragscode voor lijnvaartconferenties – er voortdurende druk moet worden uitgeoefend om te trachten deze zaak te versnellen, opdat de permanente vertegenwoordigers in de EG zeer spoedig mogen komen tot een eensluidend standpunt in de EG ten opzichte van de gedragscode voor lijnvaartconferenties.

Roels

Ik wil nog een artikel uit de wet onder de aandacht brengen. Dat betreft artikel 18. Er is een paar weken geleden door de Kamer een Wet Openbaarheid van bestuur aangenomen. Een van de hoofdpunten van die wet is dat ambtenaren bevoegd en/of verplicht zijn de burger te informeren. Er zijn een stel uitzonderingen gemaakt die in artikel 4 van de wet te vinden zijn. Er is er later nog een bijgekomen in verband met bepaalde fabricagegeheimen van bedrijven waarvan de gegevens vertrouwelijk aan de overheid gegeven zijn. Ik kan echter niet inzien dat deze punten die in artikel 4 van de Wet Openbaarheid van bestuur staan, maar in de verste verte kunnen slaan op de problematiek die in dit wetsontwerp wordt aangesneden.

In artikel 18 staat: 'allen die betrokken zijn of zijn geweest bij de uitvoering van deze wet, zijn verplicht tot geheimhouding van al hetgeen hun in hun hoedanigheid is bekend geworden, voor zover zij niet in die hoedanigheid tot mededeling daarvan bevoegd of verplicht zijn.'. Ik begrijp er helemaal niets van. Wie zijn die 'allen' die erbij betrokken zijn geweest? De gezagvoerder van het schip dat niet mag lossen? De havenmeester die eventueel verhoogde haven- en kade-gelden moet gaan innen? De ambtenaren die belast zijn met de uitwerking en uitvoering van de In- en uitvoerwet? De secretaresse van de reder of de cargadoor? Hier valt volgens mij iedereen onder. Daarbij komt dat de gezagvoerder van het schip dat niet laden mag, meestal iemand is van de staatshandellanden. Die mag volgens de Nederlandse wet helemaal niets zeggen. Als die man naar een van de staatshandellanden terug gaat, vertelt hij natuurlijk prompt de volgende dag aan de 'staatshandellandenpers' hoe dat allemaal ging in Nederland. Als deze man nog eens een keer terugkomt met een schip dat hij niet mag lossen, zetten wij hem dan in het 'spinhuis'? Er is geen enkele oplossing voor te bedenken.

In artikel 18 wordt ook een combinatie gemaakt met de term 'in die hoedanigheid'. Waar slaat die hoedanigheid nu op? Waar slaat de formulering 'tot mededeling daarvan bevoegd of verplicht' op? Als er nu een formulering denkbaar was waarin staat dat 'allen behalve (en voorzover) zij ambtenaar zijn' – dan slaat het op de Wet Openbaarheid van bestuur – zou dat toch mogelijk zijn. Je kunt dit echter nooit effectueren. Je kunt de secretaresse

van een directeur of van de een of andere reder toch geen boete laten betalen of in de gevangenis laten zetten omdat zij bij iets op deze manier 'in haar hoedanigheid' toevallig ook er-gens betrokken was en dat zou verklappen? Er staat namelijk niet 'medegewerkt', er staat 'betrokken'. Daar kun je iemand niet voor vervolgen. De ambtenaren, voor zover zij niet onder de uitzonderingen van artikel 4 van de Wet Openbaarheid van bestuur en het amendement-Van der Sanden vallen, zijn verplicht informatie te geven.

Men kan stellen dat de Wet Openbaarheid van bestuur een generale wet is en dat er door de Kamer aan de Regering is gevraagd alle wetten na te kijken op dit criterium, maar het is de taak van de Kamer om, als er nu een wet veertien dagen na de aanneming van de Wet Openbaarheid van bestuur wordt aangenomen, de maatstaven die in de Wet Openbaarheid van bestuur worden aangelegd voor openbaarheid, in deze wet tot gelding te brengen.

Wij verzoeken de Staatssecretaris met klem op deze vragen een gedegen antwoord te geven, omdat wij voorlopig met artikel 18 de grootste moeite hebben. Ik hoop dat in gezamenlijk overleg een nieuwe formulering voor artikel 18 kan worden gevonden.

De vergadering wordt van 16.15 uur tot 16.30 uur geschorst.

□

Staatssecretaris Van Hulten: Mijnheer de Voorzitter! Verscheidene geachte afgevaardigden hebben beklamd, dat op dit moment een oud wetsontwerp in behandeling is, ingediend door een VVD-voorganger. Ik meen dat het maar goed is, dat er nu en dan een staatssecretaris is die het vier jaar volhoudt, dan ruimt hij tenminste eens wat oud zeer in de vervoerswetgeving op....

Ik hoop, dat dit strekt tot heil van het vervoer.

De heer Koning (VVD): De heer Keyzer heeft het ook vier jaar uitgehouden!

Staatssecretaris Van Hulten: Hij heeft kennelijk niets afgemaakt. Hij heeft alleen maar ingediend. Ik moet afmaken.

De heer Van Rossum (SGP): U hebt er wel lang over gedaan om het af te maken!

Staatssecretaris Van Hulten: Ja, maar de volhouder wint altijd!

Mijnheer de Voorzitter! Ik zei al: ik hoop dat het strekt tot heil van het vervoer. Daarom verheugt het mij, dat in

de Kamer zoveel instemming met het wetsontwerp is gebleken.

Ik ben het geheel eens met de geachte afgevaardigde de heer Schakel die van een keerpunt in de scheepvaartverhoudingen sprak. Inderdaad is dit het, wat ons ten principale zou moeten bezighouden. Achter het beginsel van de vrije zee dient definitief een punt te worden gezet. Ik meen enkele jaren geleden in deze Kamer te hebben gezegd dat het beginsel van de vrije zee er natuurlijk alleen maar was vanuit Nederlands gezichtspunt, omdat wij op dat moment alles op de zee te vertellen hadden. Nu wij er niet meer alles te vertellen hebben, zijn wij meer bereid ook wat dit betreft onze vrijheid en die van anderen in een gezamenlijk keurslijf te dwingen om te trachten, allemaal te overleven.

Een tweede merkwaardigheid van het wetsontwerp is, dat het eigenlijk een nationalistisch-protectionistisch stuk is en dat vrijwel alle geachte afgevaardigden hebben gesproken over internationaliseren en ten minste Europeaniseren. Een heel merkwaardige tegenstelling!

In de derde plaats wijs ik erop, dat hoe wij het ook keren of wenden – het wetsontwerp wellicht toch nuttig is: in bedrijfseconomisch opzicht voor de rederijen die straks onder het regime ervan zullen werken, terwijl het voor de bedrijfstak van de zeescheepvaart over de gehele wereld gezien (maatschappelijk-economisch gesproken dus) geen vooruitgang betekent. Het is bepaald geen vooruitgang als in de wereld, meer dan in het verleden het geval was, door het nemen van protectionistische maatregelen schepen een deel van hun vaartochten leeg moeten maken.

Mijnheer de Voorzitter! De heer Schakel heeft mij gevraagd om een reactie op de brief van de Kamer van Koophandel voor Rotterdam c.a. Mevrouw Smit-Kroes heeft dit ook gedaan, zij het, dat zij de brief niet heeft genoemd. Zij heeft echter wel de bekende punten genoemd. Ik zou allereerst erop willen wijzen, dat het niet zo is, dat wanneer het wetsontwerp zal zijn aangenomen er onmiddellijk een reeks maatregelen op het bedrijfsleven zal neerdalen. Het één vloeit niet automatisch uit het ander voort.

In de tweede plaats zou ik willen zeggen, dat zeer uitdrukkelijk in het wetsontwerp is opgenomen, althans in de nota naar aanleiding van het eindverslag, dat – ik citeer – vooral getal op de geografische positie van Nederland van de bevoegdheid van de wet alleen maar in het kader van een

Van Hulten

gezamenlijk optreden gebruik zal worden gemaakt.

Dit betekent, dat het ontbreken van een soortgelijke wetgeving in België – een lacune, zoals verschillende malen is gezegd – ook voor ons een probleem is. Het is, meen ik, ook voor de Belgen een probleem; mevrouw Smit-Kroes vroeg hiernaar. De zaak heeft de volle aandacht in Brussel. Ik denk dat dit net zoiets betekent als 'de volle aandacht in Den Haag'. Ik ben er bijna geheel zeker van, dat mevrouw Smit-Kroes dit – in ieder geval op dit moment – te weinig vindt, althans bij dit kabinet, maar ik kan de Kamer verzekeren, dat de zaak niet alleen in Brussel de volle aandacht heeft, maar ook bij het kabinet in Nederland, en dat wij alles eraan zullen doen om in gesprekken met onze collega's te trachten, deze zaak in België zoveel mogelijk te doen bevorderen. Eventueel vertalen wij het wetsontwerp ook nog in het Frans. Dan kunnen wij de collega's twee wetsontwerpen aanbieden.

De tweede vraag van de heer Schakel had betrekking op het beraad in Brussel op het niveau van de Europese markt. Moet het zolang duren dat eerst onze koopvaardij te gronde gaat? De koopvaardij zal niet zo snel te gronde gaan. Wat dat betreft redden wij het aardig. De koopvaardijvloot is redelijk stabiel gebleven sinds de invoering van de investeringsaftrek. Met de premieregeling loopt het ook niet gek. Ik geef toe dat wij in Brussel met langdurig beraad bezig zijn. Dat is uiterst vervelend. Ik ben er inderdaad zelf in Brussel mee begonnen. Nederland oefent druk uit om tot versnelling te komen. Gezien de verschillen in opvatting tussen de landen over scheepvaartpolitiek is het een zeer moeizame zaak. Ambtelijk is mij medegedeeld, dat een versnelling zou optreden. De vraag is natuurlijk van welke snelheid wordt uitgegaan. Deze vraag kan ik niet beantwoorden. Ik zal er alles aan doen om te trachten op Europees niveau de coördinatie van de zeescheepvaartpolitiek zo snel mogelijk voortgang te doen vinden.

De heer Van Rossum heeft het in EEG-verband aanvaard van de 40 : 40 : 20-regel en de gemeenschappelijke zeevaartpolitiek aan elkaar gekoppeld. Die zaken hangen samen maar de gemeenschappelijke zeevaartpolitiek omvat meer dan de 40 : 40 : 20-regel in de lijnvaart. Wij zouden graag zien dat in de Hamburg-Bordeaux-range regionaal voor de ladingverdeling de verhouding 40 : 40 : 20 zou wor-

den aanvaard. Ook als dat niet gebeurt is het mogelijk op allerlei andere punten tot een gemeenschappelijke zeevaartpolitiek te komen. Daaraan wordt gewerkt.

Mevrouw Smit-Kroes heeft het amendement van de heer Koning toegelicht, strekkend tot wijziging van het woord 'retorsie' in het woord 'wederverging'. Wij hebben hierover al overleg gehad met de indiener via de spreker van zijn fractie. Mij beroepend op Van Dale constateer ik dat de letterlijke vertaling van 'retorsie' door 'wederverging' inderdaad juist is. Ik vraag mij echter af of er geen sprake is van een pleonasme als men dat woord gaat gebruiken. Moet men niet spreken van 'verging' in plaats van 'wederverging'? Van Dale geeft daarbij fraaie toelichtingen, die – dat zal de heer Van Rossum verheugen – ten dele aan de Bijbel zijn ontleend.

Toch wil ik voorstellen – ik weet dat ik dan een teer punt in deze Kamer raak – niet al te snel deze vernederlandsing van het woord 'retorsie' in de wet op te nemen. Er is heel bewust voor dit vreemde woord gekozen om met name gevoelens in ontwikkelingsgebieden bij het gebruik van het woord 'verging' of 'wederverging' te sparen. Van het woord 'wederverging' is de tweede betekenis weerwraak. Het is toch niet bepaald onze bedoeling met weerwraak naar buiten te komen?

De heer **Koning** (VVD): Een veel vriendelijker betekenis is 'met gelijke munt betalen'. Dat staat ook in Van Dale.

Staatssecretaris **Van Hulten**: Een wets-titel waarin deze uitdrukking voorkomt zou mijn instemming hebben. Ik kan mij indenken dat een vertegenwoordiger uit het Rotterdamse vooral denkt in termen van met munten betalen. Het zou een aardige titel zijn, maar ik vrees dat het om andere, meer formalistische redenen op moeilijkheden zou stuiten. Ik heb uiteraard geen principieel bezwaar tegen het amendement. Ik wil echter toch dat de leden er nog even over nadenken. Willen wij misschien niet het naar buiten wat neutraler klinkende woord 'retorsie' handhaven in plaats van het veel harder overkomende 'verging' of 'wederverging'?

De heer **Koning** (VVD): Het lijkt mij dat het woord retorsie, dat uit het latijn komt en onder andere in het Frans en in het Engels voorkomt, wel eens wat harder zou kunnen overkomen in de Frans sprekende en Engels sprekende ontwikkelingslanden dan dit zeer fraaie Nederlandse woord dat niet wordt gekend.

Staatssecretaris **Van Hulten**: Het probleem zit inderdaad bij de vraag of het hier gaat om de taal of om de betekenis die bepaalde woorden in de wereld hebben gekregen. Retorsie heeft dan de betekenis van 'ongedaan maken', 'terugdraaien'. Vergelding is meer 'sanctie'. Wij zijn ook met een Sanctiewet bezig en met het gebruik van dat woord, dat in het Engels en het Frans bepaalde nevenbetekenissen heeft, moeten wij dan ook erg voorzichtig zijn.

Voor de stemmingen kunnen wij echter nog wel wat nadenken over dit amendement en wellicht bij de koffie er nog wat over doorpraten. Ik wijs er alleen maar op dat wij niet al te gemakkelijk moeten zeggen dat een Nederlands woord per definitie beter is dan een vreemd woord. Ik heb er geen principiële bezwaren tegen en ik zal mij er ook niet over opwinden. Ik vraag alleen om enige bedachtzaamheid.

Mevrouw Smit-Kroes heeft ook gevraagd wat ik bedoel met de algemene zeescheepvaartwetgeving, die dan in de plaats zou moeten komen van de Retorsiewet. Ik wil hiermee aangeven dat ik wat af wil van de negatieve benadering van de zeescheepvaart. Wij zouden in dit huis eigenlijk vast moeten leggen welke bevoegdheden de overheid ten aanzien van de zeescheepvaart nodig heeft op het punt van inlichtingen en andere regelingen. Ik zou graag de aanzet willen geven – een opvolger van mij kan een reeds eerder ingediend ontwerp dan weer verder afwerken – voor een meer positieve benadering dan deze wat negatieve, defensieve.

Artikel 2, lid 5 zegt dat de Minister de Sociaal Economische Raad of een commissie, als bedoeld in artikel 43 van de Wet op de bedrijfsorganisatie, moet horen. Mevrouw Smit-Kroes heeft hierover vragen gesteld. Dat artikel laat de mogelijkheid open een commissie in te stellen, maar het is geen verplichting. Als die commissie er niet is wordt in elk geval de SER gehoord. De commissie heeft als voordeel dat zij de mogelijkheid biedt het specifieke onderdeel van het bedrijfsleven te horen in plaats van het meer algemene bedrijfsleven dat via de SER spreekt.

Ik heb er op dit moment geen behoefte aan te zeggen dat die commissie er zeker zal komen. Dat zal van de omstandigheden te zijner tijd afhangen. Alleen al het bestaan van deze wet kan ons in het internationale verkeer een zodanig steun in de rug zijn dat wij feitelijk van die wet nooit ge-

Van Hulten

bruik zullen behoeven te maken. In dat geval hebben wij ook een dergelijke commissie niet nodig. De instelling van die commissie kan dus op een later moment plaatsvinden.

De heer Van Rossum heeft mij gevraagd om nadere cijfers bij de tabel die hij in 1974 heeft geproduceerd. Ik kan hem die cijfers niet op zo korte termijn verstrekken, maar ik zal ze hem graag beschikbaar stellen.

In het algemeen kan ik alleen zeggen dat sinds 1973 de tonnage van de Nederlandse koopvaardijvloot ruwweg stabiel is gebleven. Waarschijnlijk is de invoering van de investeringsaftrekregeling daar niet geheel vreemd aan. Het is bepaald niet zo dat de teruggang in aantallen schepen en in tonnage in de aan 1974 voorafgaande jaren beslist een gevolg is geweest van het ontbreken van een retorsiemogelijkheid in Nederland.

Uiteraard ben ik de heer Van Rossum dankbaar voor zijn positieve steun voor het wetsontwerp. Ik stem met hem in dat het vermoedelijk allereerst preventief zal werken. Misschien zal het repressief nooit nodig zijn.

Het is, voor Nederland althans, de bedoeling, dat steeds als in de lucht komt te hangen dat de Retorsiewet misschien moet worden toegepast, met het betreffende land overleg wordt gepleegd. Dat wil dus zeggen, dat de aanwezigheid van een scheepvaartverdrag met de Sovjet-Unie en Polen – zijn vragen hadden betrekking op de retorsie tegen Oostbloklanden – ons uiteindelijk niet behoef te beletten, de Retorsiewet toe te passen. Voordat het zover komt, zal er echter een hele fase van overleg zijn geweest in wezen uiteindelijk eindigend met het verbreken van het scheepvaartverdrag. Pas daarna zal de Retorsiewet worden toegepast. Er zit dus voor die landen als het ware nog een trapje tussen.

Ik zie dat de heer Van Rossum dat met mij eens is. Ik begrijp daaruit dat ik mag veronderstellen, dat de vragen die hij over de artikelen 3 tot en met 6 van de scheepvaartovereenkomst heeft gesteld, hun gelding verliezen omdat op dat moment het scheepvaartverdrag immers niet meer ter tafel zal liggen.

Ik ben overigens blij met het zeer uitvoerige citaat van de heer Van Rossum. Je wordt zelden zo uitvoerig en zo correct geciteerd. Het is erg plezierig. Iedereen kent daardoor weer exact mijn standpunt over deze zaak. Inderdaad heeft de zogenaamde Oosteuro-pese problematiek er voor gezorgd dat

de zaak opnieuw bij de Kamer ahangig moest worden gemaakt.

De heer Van Rossum (SGP): Het citaat was niet van u. Ik heb geciteerd uit de memorie van antwoord. En toen die werd geschreven, was u nog geen bewindsman.

Staatssecretaris Van Hulten: Maar wie ben ik? Ik ben hier toch de Staatssecretaris? Ik meen dat mij vrij kort geleden nog voor de voeten is geworpen dat het om de functie van Staatssecretaris en niet om de menselijke 'invulling' van die functie gaat.

Mijnheer de Voorzitter! De heer Van Rossum heeft voorts gevraagd naar een nog betere weg dan de Retorsiewet biedt. Uiteraard zou die nog betere weg de scheepvaartovereenkomst met de Sovjet-Unie en Polen zijn geweest. Wij hebben echter de ervaring op gedaan, dat die scheepvaartovereenkomsten ons niet datgene hebben gebracht dat wij ervan mochten verwachten. Ik vind dat een treurige constatering. Het had niet zo mogen zijn, maar die landen blijken een systematiek van handel en vervoer te hebben waar wij niet tegenop kunnen.

Ik zie nog één andere mogelijkheid, maar ik meen te weten, dat het Nederlandse bedrijfsleven daar niet zo gelukkig mee is. Ik aarzel daarom wat met haar uit te spreken maar vind toch dat zij overwogen moet worden. Die mogelijkheid is, dat ook wij over gaan tot het reserveren van delen van het vervoer van goederen naar en van Oostbloklanden door middel van de met die landen te sluiten handelsverdragen. Zij kunnen dat doen via c.i.f.- en f.o.b.-bepalingen in de verkoopcontracten. Wij zouden dit kunnen regelen in onze handelsakkoorden, maar de verladers in Nederland zien dit, zoals de heer Van Rossum ongetwijfeld bekend is, niet als de meest wenselijke ontwikkeling. Ik vermoed overigens, dat de reders er wel voor zullen zijn. Ik meen wel dat wij dit onderwerp in het oog zullen moeten blijven houden.

De heer Van Rossum heeft vervolgens gevraagd, of ik terugkom op mijn verwachting uitgesproken in de nota naar aanleiding van het eindverslag ten aanzien van de sterke prijsverbod van de Comecon-landen. Dat is niet zo. Dat ik heb gesproken over het in EEG-verband handelen, dus met de acht collega-landen, betekent niet dat ik vind dat het optreden tegen de door Oost-Europa in dezen veroorzaakte problemen beperkt dient te blijven tot een optreden in het kader van de Negen. Er kan ook in ruimer zowel als in enger verband worden opgetre-

den. Met name dat engere verband lijkt mij voor Nederland nogal belangrijk omdat dan opnieuw de Hamburg-Bordeau-range voor ons in het geding is. Het kan zijn dat wij voor een bepaald optreden bij voorbeeld tegen de Sovjet-Unie het niet nodig hebben, dat Italië het met ons eens is omdat dat voor onze vervoersrelatie in dat geval niet zo belangrijk is.

Op een andere vraag van hem kan ik antwoorden, dat wij niet van plan zijn het scheepvaartverdrag met de Sovjet-Unie op te zeggen.

Hij vroeg verder hoe wij staan tegenover de praktijken van enkele ontwikkelingslanden in de wereldscheepvaart. Wij hebben een zeker moreel recht van ieder land te vragen zich te houden aan de afspraken binnen de code zoals die is bepaald voor de lijnvaartconferenties, een code inzake de ladingverdeling. Als ook die landen verder gaan hebben wij een zeker recht van spreken om ook ons deel te verdedigen. Dat betekent, dat uiteindelijk ook een ontwikkelingsland kan worden getroffen door de mogelijkheden die deze wet biedt. Ik zie het niet als iets dat zich meteen zal voordoen, maar de mogelijkheid blijft bestaan.

Het Duitse systeem zoals hij dat aanbeval, het indelen op lijsten van meer of minder intensief zwart, acht ik niet de beste oplossing. Wij plegen overleg met de landen. In feite zal ieder land, waarmee wij gaan overleggen, begrijpen, dat het een redelijke kans maakt op de zwarte lijst te komen. De lijst behoeven wij niet expliciet te formuleren. Zonder België is de retorsiewet moeilijk toe te passen. Wij zijn dat ook niet van plan.

Tot slot vroeg hij welke landen de bewindslieden op het oog hebben met retorsiemaatregelen. Ik heb op dit moment nog geen enkel land op het oog. Gegeven echter het tot stand komen van de wet weten wij, dat alle landen zullen beseffen dat wij een dergelijke wet bij de hand hebben. Ik hoop dat daarvan een zodanige preventie zal uitgaan, dat ik deze vraag nooit behoeft te beantwoorden, omdat er dan niet van zulke landen zullen zijn.

Het is geen abuis, dat de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking bij de ondertekenaars op de vierde plaats staat, terwijl zijn voorganger op de tweede plaats stond. Leek het erop bij het aanvankelijke ontwerp in het begin van de jaren zeventig, dat de ontwikkelingsproblematiek zeer belangrijk zou zijn in het kader van deze wet – daarom stond hij op de tweede plaats – nu is het voor iedereen duidelijk dat het vooral gaat om de staatshandelslanden, waartegen wij ons moeten weren.

Van Hulten

Op die titel is de Minister van Buitenlandse Zaken nu naar de tweede plaats opgeschoven en de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking naar de vierde plaats. Ik vermoed, dat hij ook als vierde ondertekenaar op de stukken zal meegaan naar de Eerste Kamer, maar ik wil daarover uiteraard met hem nog even contact hebben, te meer nu de heer Van Rossum hierop heeft gewezen. Ik hoop, dat hiermee de puzzel zal zijn opgelost.

De heer Jongeling wil meer effectieve middelen tegen de COMECON-b dreiging. Ik heb al gezegd, dat tot de weinig nog openstaande mogelijkheden handelsverdragen behoren. Veel andere effectieve middelen zie ik eerlijk gezegd niet.

De heer Roels heeft iets gezegd over het sociaal gedrag van reders ten aanzien van hun bemanningen. Hiermee gaat hij in op de problematiek van de substandard ships, die een andere is dan de problematiek van de goedkope vlag. Daarom wil ik ervan afzien dit onderwerp te behandelen. Onlangs is hierover op een ILO-vergadering uitdrukkelijk gesproken. De Noordzeestaten maken gezamenlijk concreet voortgang met het tegengaan van substandard ships op de Noordzee en in de Noordzeehavens.

Met deze retorsiewet treden wij niet op omdat een schip technisch of sociaal niet aan bepaalde eisen voldoet maar omdat reders of ons land benadeeld worden.

Een ander punt, aangeroerd door de heer Roels – die het eens was met de geest van het wetsontwerp; ik hoop, dat hij en zijn fractie (en die van de PPR) voor zullen stemmen – betreft artikel 18, dat zegt, dat allen, die betrokken zijn bij de uitvoering van deze wet, verplicht zijn tot geheimhouding van al hetgeen hun in hun hoedanigheid is bekend geworden, voor zover zij niet in die hoedanigheid tot mededeling daarvan bevoegd of verplicht zijn. Ik lees dit aldus, dat zodra de Wet op de openbaarheid van bestuur in werking is getreden, uit die wet zal blijken, wie verplicht, c.q. bevoegd is tot het doorbreken van dit soort van geheimhouding. Als dit niet het geval is, dan verzoek ik de heer Roels dit punt buiten beschouwing te laten. Wij kunnen ons dan nog nader op de tekst bezinnen en nagaan of wel een andere formulering nodig is. Als dit punt hem ernstig beroert, nodig ik hem uit bijstand te verlenen door met een voorstel te komen.

De heer **Stoffelen** (PvdA): Ik begrijp dat het thans gaat om het uitlokken

van de suggestie om het wetsontwerp niet af te handelen en het tussentijds voeren van overleg, opdat gezamenlijk tot een bevredigende oplossing kan worden gekomen.

Staatssecretaris **Van Hulten**: Dat is best mogelijk, maar ik meen, dat het door de heer Roels gesignaleerde probleem niet bestaat. Als dit echter niet het gevoel van de Kamer is, dan kan dit wetsontwerp wat dit artikel betreft niet worden afgewerkt, hetgeen ik ernstig zou betreuren. Dan zal voor dit artikel een andere formulering moeten worden gevonden. Voor de Nederlandse zeescheepvaart vind ik dit niet de meest wenselijke gang van zaken.

Mevrouw **Kappeyne van de Coppello** (VVD): De Staatssecretaris verwijst naar de tekst van de Wet Openbaarheid van bestuur, die door de Tweede Kamer is aangenomen en door de Eerste Kamer alleen nog maar kan worden verworpen. De inhoud staat derhalve wel vast; de Staatssecretaris zal die ongetwijfeld bekend zijn. Naar de mening van de Staatssecretaris is dit artikel in overeenstemming met die wet. Dan lijkt het mij beter het artikel te schrappen. Die andere wet geldt dan sowieso, ook zonder dit artikel.

De heer **Roels** (PvdA): Ook in het derde lid van artikel 14 staat, dat om redenen van openbaar belang informatie en stukken kunnen worden geweigerd. Dit is ook in strijd met artikel 4 van de Wet openbaarheid van bestuur. Ook dit artikel kan worden geschrapt. Ik ben het eens met mevrouw Kappeyne, dat de Wet openbaarheid van bestuur deze zaken impliciet regelt.

Staatssecretaris **Van Hulten**: Ik zal van dit alles geen halszaak maken. Het gaat naar ik aanneem om ambtenaren, die uit hoofde van hun functie kennis van zaken krijgen. In het algemeen weten de ambtenaren zeer wel, wat wel en niet naar buiten mag, c.q. moet worden gebracht. Als het derde lid van artikel 14 en artikel 18 uit het wetsontwerp zouden verdwijnen, zal dit weinig aan de feitelijke situatie veranderen. Dit houdt wel in, dat amendementen zullen moeten worden ingediend. Ik zie in artikel 18 geen belemmering van hetgeen in de Wet openbaarheid van bestuur wordt bepaald. Ik heb er geen enkel probleem mee, als artikel 18 wordt gehandhaafd.

Mevrouw **Kappeyne van de Coppello** (VVD): Naar mijn mening is er thans sprake van een misverstand dat groter zal worden naarmate die verschillende bepalingen naast elkaar blijven be-

staan. Ik wijs erop, dat deze Kamer een motie heeft aangenomen – de Minister-President was het hiermede helemaal eens – die vroeg nieuwe wetgeving aan te passen. Of de algemene wet geldt – en dan is dit artikel overbodig – of dit artikel betekent, dat er minder openbaarheid zal zijn. In dat geval is dit een speciale bepaling, die de geheimhouding vergroot. Als de Staatssecretaris zegt, dat het artikel geen betekenis heeft, dan kan het beter worden geschrapt.

De heer **Roels** (PvdA): Ik ondersteun dit. In de aangenomen motie staat, dat de bestaande wetgeving moet worden gecontroleerd, of hierin bepalingen staan, die in strijd zijn met de Wet openbaarheid van bestuur. Dat is hier niet het geval.

Zelfs na ons eindverslag en de tweede nota van wijzigingen van de Staatssecretaris was de Wet openbaarheid van bestuur nog niet aanvaard, ook niet in dit huis. Het is naar mijn mening onze taak, te zorgen dat geen teksten in het wetsontwerp komen die naar onze mening in strijd zijn met bepalingen in de Wet openbaarheid van bestuur. Ik geef de Staatssecretaris in overweging, het derde lid van artikel 14 en artikel 18 in te trekken. Als de Wet openbaarheid van bestuur de Eerste Kamer is gepasseerd, wordt dat automatisch geregeld.

Staatssecretaris **Van Hulten**: Ik zou willen herhalen wat ik zojuist heb gezegd, maar misschien kan ik nog even nadenken over de laatste suggestie van de heer Roels.

Naar mijn gevoel laat met name de laatste bijzin van artikel 18 uitdrukkelijk open dat de Wet openbaarheid van bestuur volledig tot haar recht komt. Als de Kamer van een ander gevoel is en ik niet kom tot een intrekken van het artikel, heeft de Kamer uiteraard nog alle kans dit via een amendement te doen. Een amendement zal meer effect hebben dan een motie die is aangenomen bij de behandeling van de desbetreffende wet. Hetzelfde geldt voor het derde lid van artikel 14.

De heer **Van Rossum** (SGP): De Staatssecretaris heeft gezegd, dat de volgorde van de ondertekening nu vaststaat, maar in een aantal artikelen worden de Ministers in een bepaalde volgorde genoemd. Als de Staatssecretaris zich nu toch beraadt, kan hij ook de volgorde van de Ministers in een aantal artikelen nog nader bezien. Misschien zal hij daarin toch een kleine wijziging moeten aanbrengen.

Staatssecretaris **Van Hulten**: Daarmee heb ik geen problemen.

□

De heer **Roels** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik heb de Staatssecretaris zojuist twee suggesties gedaan, namelijk zelf artikel 18 intrekken of, omdat dit tot de orde van dit Huis behoort, de Kamer de kans geven het artikel te verwerven. Ik wil hem nu nog een suggestie doen. Het zou mogelijk kunnen zijn dat de Staatssecretaris, na overleg met de juridische afdeling van zijn departement en na advies van zijn ongetwijfeld deskundige ambtenaren, met een tekst kwam die wel in overeenstemming met onze gedachten was. Dat duurt misschien wat langer, maar het zou een derde mogelijkheid zijn. Ik zou er de voorkeur aan geven dat de Staatssecretaris zelf artikel 18 en het derde lid van artikel 14 introk.

Staatssecretaris **Van Hulten**: Ik zal het bekijken.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van het wetsontwerp **Wijziging van de Jachtwet (13 188)**.

De algemene beraadslaging wordt hervat.

□

De heer **Waalkens** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank de Minister voor de aandacht, die hij heeft besteed aan mijn inbreng van de eerste termijn. Hij is begonnen met te spreken over de ethiek en de normen, die bij het jachtbedrijf in het geding zijn; hij heeft gezegd, dat het nogal subjectieve begrippen zijn en dat moeilijk aan te tonen is of al of niet in overeenstemming met bepaalde normen wordt gehandeld. De Minister kwam tot de conclusie, dat het niet zo zinvol zou zijn bepalingen daaromtrent in de Jachtwet op te nemen. Ik meen er goed aan te doen daarop bij de artikelsgewijze behandeling terug te komen, maar ik wil nu al wel zeggen dat ik van mening blijf dat het wel een goede zaak zou zijn.

Mijnheer de Voorzitter! De Minister heeft niets gezegd over het aantal vergunningen, dat hij denkt uit te geven aan goudplevier- en ganzenvangers. Zoals ook in de memorie van antwoord staat, is het wenselijk dat deze mensen er blijven. Mag ik aannemen dat ook de Minister van mening is dat het huidige aantal vergunningen verspreid over het hele land, moet worden gehandhaafd?

Een volgend punt betreft het uitgangspunt van een nationaal faunabeleid. In eerste termijn heb ik gevraagd of Faunabeheer inzicht heeft in de beperkingen die hier en daar worden ingesteld. Zo ja, op welke wijze? Zo nee, is het dan niet wenselijk dat dat inzicht wordt verregen?

Nu heeft de Minister gezegd, dat hij al een globaal beeld heeft en dat hij het niet nodig vindt, dat dit geïnventariseerd wordt. Wat betreft de natuurterreinen heeft zijn dienst al een redelijk inzicht in het faunabeheer.

Ik wil erop wijzen, dat bijvoorbeeld de provincie Groningen voor haar hele grondgebied de jacht heeft uitgesloten. Als deze tendens doorzet – wat ik niet hoop – kan ik mij voorstellen, dat men wel behoefte krijgt aan een totale inventarisatie. Ik wil derhalve graag de toezegging van de Minister hebben dat hij zo nodig met vergrote aandacht zijn buitendiensten de opdracht geeft tot een goede inventarisatie te komen. Daarbij sluit ik niet uit dat wij in de toekomst nog eens terugkomen op de vraag of een nationaal faunabeheer en -beleid op grond van gegevens, die centraal voorhanden zijn, niet wenselijk is.

Minister **Van der Stee**: Die toezegging hebt u bij dezen.

De heer **Waalkens** (VVD): Zeer bedankt! Mijnheer de Voorzitter! De Minister heeft vervolgens gesproken over het jachtfonds. Ik constateer, dat het RIN uit de algemene middelen zal worden betaald terwijl ook is toegezegd dat schade, ontstaan door niet-bejaagbaar wild of in een gesloten situatie, uit de algemene middelen zal worden vergoed.

Minister **Van der Stee**: Dat is juist.

De heer **Waalkens** (VVD): Ik kom dan tot de conclusie dat, wanneer de inkomsten van het fonds worden vergroot door een verhoging van de bijdrage van jachtaktehouders, de mogelijkheid tot financiering van voorlichting en dergelijke via de KNJV kan worden uitgebreid. Ik hoop dat ook het bestuur van het jachtfonds, mogelijk op aanwijzing van de Minister, in die richting zal gaan werken.

Ik heb een amendement ingediend op het punt van de duur van de jachtovereenkomsten met de bedoeling om te komen tot een huurtermijn liggend tussen zes en twaalf jaren. Met belangstelling heb ik geluisterd naar hetgeen de Minister daarover heeft gezegd en ik geef hem toe dat er inderdaad situaties kunnen ontstaan, waarin een wisselende huurtermijn problemen zou

kunnen geven als er tot samenvoeging of iets dergelijks zou moeten worden gekomen. In overleg met de mede-indieners kan ik zeggen dat ik mijn amendement op dat punt zal intrekken. Wij wachten af, hoe de praktijk zich zal ontwikkelen. Ik breng wel graag onder de aandacht van de Minister dat het stellen van voorwaarden als het vormen van jagersverenigingen en een vergroting van de jachtvelden niet impliceert dat het in de praktijk werkbare organisaties en eenheden zijn. Men loopt uiteraard de kans dat het op papier wel en in de praktijk niet uitvoerbaar is.

De **Voorzitter**: Het lid Waalkens heeft het door hem en anderen ingediende amendement op stuk nr. 16 ingetrokken.

De heer **Waalkens** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ik kom nu bij de jachtopzichters in Nederland. Ook in ander verband, namelijk in verband met de jachthuurprijzen heb ik opgemerkt dat de positie van de jachtopzichters moeilijker wordt, omdat ook de kosten die daarmee gepaard gaan jaarlijks stijgen. Ik heb zowel in het voorlopig verslag als in mijn eerste termijn bedoeld te zeggen dat het bijzonder zinvol is, het huidige aantal particuliere jachtopzichters in onze Nederlandse natuur te behouden. Ik ben erg ingenomen met de toezegging van de Minister dat hij met zijn collega van Justitie wil gaan overleggen of er mogelijkheden zijn om tot taakverbreding van de particuliere jachtopzichters – en veelal onbezoldigde rijksveldwachters – te komen. Zou het niet zinvol zijn, dat overleg uit te breiden met de collega van CRM – dan wordt er overleg gevoerd tussen de drie indieners van dit wetsontwerp – omdat het ook een CRB-belang kan zijn dat particuliere jachtopziensers mede toezicht houden op de natuurterreinen waarbij CRM is betrokken ter bescherming, mede van de flora, in de natuurgebieden.

Mijnheer de Voorzitter! Mijn volgend punt betreft het aankoopregister voor hoteliers. Wij hebben gesteld dat een dergelijke aankoopregistratie wenselijk zou zijn. De Minister vindt dat weinig zin hebben als er ook geen voorraadcontrole aan wordt gekoppeld en dat het daarom moeilijk is om het effectief te doen zijn. Hij heeft er bovendien op gewezen dat ook op grond van de huidige wetgeving moet worden aangetoond van wie de hoteliers een stuk grof wild hebben ontvangen. Het stellen van een voorraadregistratie gaat naar mijn mening wel erg ver. Als alleen al een aankoopregistratie

Waalkens

tie verplicht zou worden gesteld, kan blijken dat er wellicht weinig op die registratie staat vermeld en dat er toch veel in voorraad is. De hoteliers kunnen dan ter verantwoording van die hoeveelheid worden geroepen. Bovendien lijkt mij een voorraadadministratie in deze sector bijzonder moeilijk.

Minister Van der Stee: Als de man dan zegt dat zes weken lang al niemand meer een reebiefstuk bij hem heeft gotten?

De heer **Waalkens** (VVD): Het gaat dan nog altijd over geringe voorraden, waaraan u denkt.

Minister Van der Stee: Het is nooit zwart-wit te stellen. U hebt gelijk, maar ik heb het ook. Waar ligt dan de grens, opdat men er bewijsrechtelijk mee uit de voeten kan? Het is de bedoeling om een boete op te leggen, maar dan moeten er keiharde bewijzen komen. Daar tegenover staat dat de betutteling, de bureaucratie en ambtenarij niet tot in het oneindige kunnen worden vervolmaakt. Wij zoeken een evenwicht en u staat nu net aan de andere kant van de lijn.

De heer **Waalkens** (VVD): Ik wil dan nog een kleine poging doen om aan de goede kant te komen en u mee te krijgen. Het gaat ons erom dat de afname van gestroopt wild zoveel mogelijk in de weg wordt gelegd. Als men een aankoopregistratie voorschrijft, waarbij naam en adres van de leverancier worden genoemd en als het van een particuliere jager is, zijn naam en het nummer van zijn jachtakte, dan heeft het in ieder geval de preventieve werking dat men minder gemakkelijk over gaat tot het aankopen bij jan en alleman, zoals dat vandaag nogal eens gebeurt. Er is de preventieve werking en als er grote verschillen zijn tussen de aankoopregistratie en de werkelijke voorraad kan men de man in ieder geval vragen waar hij het vandaan heeft. Het zal dus niet helemaal zinloos zijn.

Ik kom vervolgens op de beperkingen van de zogenaamde gastaktes. Het gastjagen en het medejagen zijn twee begrippen die hier achter de tafel en in de praktijk aanleiding geven tot verwarring. Er wordt weer door u gesteld dat, als iemand wordt uitgenodigd om mee te gaan jagen, hij op grond daarvan een akte moet kunnen verkrijgen. Hij zal dan ook nog een geweer moeten kopen, want zonder akte mag hij dat niet hebben. Daar gaat het echter niet direct om. Het gaat om het medejagen op afgifte van een verkla-

ring van de hoofdhurder die een ander gelegenheid geeft om mee te jagen. Nu is er een soort registratie voor vergunningen krachtens artikel 7b. Daarbij moeten worden aangegeven of de vergunning voldoet aan de norm van 40 ha, voor zover buiten gezelschap van de huurder wordt gejaagd. Waarom kan dit ook niet gelden als in zijn gezelschap wordt gejaagd? Verder is het toch mogelijk om een aantekening op de jachtakte te plaatsen, of in de administratie van het bureau waar de akte wordt afgegeven, van het aantal vergunningen welke op naam van een bepaalde aktehouder worden afgegeven. Het hoeft geen centrale registratie te zijn. Telefonisch kan men van elders gemakkelijk genoeg bij de betreffende instantie vragen of op de akte van een bepaald persoon al een aantal vergunningen is afgegeven. Het lijkt mij niet onmogelijk. Het gaat erom, het ongewenste geweerbezit tegen te gaan. Ik geef de Minister gelijk als hij zegt dat het eigenlijk een zaak voor Justitie is. Het is echter de vraag of het niet op eenvoudige wijze ook in de Jachtwet zou kunnen worden verwerkt, zonder te centraal te administreren. Als er niet meer vergunningen mogen worden afgegeven dan het aantal malen dat het terrein van iemand 40 ha groot is, beperkt men in ieder geval het aantal afgegeven medejagvergunningen.

Ik kom dan tot de rustgebieden rond de eendenkooien. In eerste termijn heb ik gezegd hiermee wel akkoord te gaan. In de afpaalgebieden van eendenkooien die tot nu toe geregistreerd zijn, kan een rustgebied worden gehandhaafd. In de memorie van antwoord staat dat de Minister een terughoudend beleid wil voeren.

Ik heb toen gevraagd wat verstaan wordt onder de huidige omstandigheden. Als ik de Minister goed begrepen heb, zegt hij dat ongeveer hetzelfde beleid wordt gevolgd als tot nu toe het geval is, maar dat het wel geregeld moet worden bij deze wijziging van de Jachtwet. Hij stelde ook dat het niet onmogelijk is dat door hem of zijn opvolger over een paar jaar een ander beleid zal worden gevoerd en dat eventueel rustgebieden worden uitgebreid rondom deze eendenkooien.

Ik meen dat wij met onze toezegging om met deze bepaling van artikel 26q akkoord te gaan – dat is dus het behoud van de huidige situatie – een beetje meer zekerheid mogen hebben over de vraag of deze situatie buiten deze afpaalgebieden voorlopig zo blijft, tenzij er een zwaarwegende aanleiding zou zijn om het rustgebied rond-

om zo'n voormalige kooi te vergroten. Ik wil graag dat de Minister hierop in tweede termijn terugkomt. Is het mogelijk de eigenaren die rondom deze eendenkooien liggen enige rechtszekerheid te geven, zodat niet al te gemakkelijk over hun eigendomsrecht zal worden beslist?

Minister Van der Stee: Om een lange discussie te bekorten, wil ik nu reeds stellen dat ik dit punt restrictief heb gesteld. Inderdaad zal alleen om zwaarwegende redenen dat beleid moeten worden uitgebreid.

De heer **Waalkens** (VVD): Dan begrijpen wij elkaar goed. Het moeten inderdaad argumenten zijn die hout snijden.

Minister Van der Stee: Dat is wat ik in eerste termijn bedoeld heb.

De heer **Waalkens** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ik kom tot de jachthuurprijsontwikkeling. Ik heb gerelateerd aan het verleden waarin het verfoeilijke systeem van openbare inschrijving is geïntroduceerd. De overheid heeft daaraan voor vrijkomende percelen dapper meegedaan. De Minister heeft daar zelfs de Comptabiliteitswet bijgehaald. Kortom, het ging – suggereerde hij – om de opdracht van het Rijk aan zich zelf om eruit te halen wat erin zit.

Minister Van der Stee: Dat is het voordeel van het belastingheffen.

De heer **Waalkens** (VVD): Daar komt het een beetje op neer. Als dit echter het criterium zou zijn, dan had ik er minder bezwaar tegen. Bij het heffen van belastingen gaat het erom of je geld als belasting moet betalen. Daarmee is het uit. Hier komen er echter een paar andere punten bij. Hoe wordt het jachtbeheer door degene die de hoogste inschrijver is, gevoerd? Ik weet uit eigen ervaring dat in de omgeving waar ik woon, op dit punt door de overheid alleen maar gekeken wordt naar het hoogste dubbeltje waarmee ingeschreven wordt en niet naar enige mentaliteit of capaciteit van degene van wie het bod komt.

Bovendien krijgt men – en dat is een tweede punt waarmee mijn fractie en ik ernstige problemen hebben – van lieverlee door die inschrijverij een vrij kleine categorie mensen die daarmee de jachtterreinen van de overheid in beslag nemen. Ik ben van mening dat er een ander criterium moet gelden. Dat wil niet zeggen dat de overheid te weinig zou moeten ontvangen. Ik heb ook in eerste termijn gezegd dat de overheid eigenlijk een jachthuurprijs voor zich zelf moet vaststellen en dan

Waalkens

op de een of andere wijze moet komen tot aanwijzing van een nieuwe huurder. Ik geef direct toe dat hiermee problemen kunnen komen. Ik heb echter met een aantal collega's hierover een motie voorbereid die ik u, mijnheer de Voorzitter, bij deze wil overhandigen.

Motie

De Voorzitter: Door de leden Waalkens, Tuijnman, Van Rossum, De Bekker en Beekmans wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de besprekingen over de wijziging van de jachtwet;

overwegende, dat het niveau van de jachthuursprijzen in Nederland zeer sterk is opgelopen;

overwegende, dat de Overheid stellig trendmaker is voor de jachthuursprijzen door het toepassen van het systeem van openbare inschrijving bij de verhuur van vrijkomende jachtpercelen;

van oordeel, dat hierdoor de doorsnee Nederlandse jachtaktehouder geen eerlijke kans heeft voor het huren van een jachtveld op terreinen van de Overheid en dat de mogelijkheid daartoe wordt beperkt tot de hoogstbiedenden uit de categorie van de financieel zeer draagkrachtigen;

verzoekt de Regering het daarheen te leiden dat voor vrijkomende overheidsterreinen, na vaststelling van de jachthuursprijs, een aanwijzing plaatsvindt van een nieuwe huurder op grond van te ontwikkelen criteria en daartoe overleg te plegen met belanghebbende organisaties,

en gaat over tot de orde van de dag.

□

De heer **Tuijnman** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ook ik dank de Minister voor zijn beantwoording. Ik wil nog op een enkel punt ingaan.

Ik wil in de eerste plaats iets zeggen over het Veluwe edelhart. Ik heb uit het schriftelijke antwoord van de Minister begrepen, dat er sprake is van een evenwicht. Het gaat hierbij echter om een afschot van 20%. Is dit een incidentele zaak, die met name samenhangt met de storm en de brand die in het gebied hebben gewoed, en wellicht ook met de noodzaak van nieuwe houtgroei? Is de Minister niet met mij van mening, dat zo'n zwaar afschot – nog afgezien van de natuurlijke en de onnatuurlijke sterfte – betekent, dat sprake is van een te zware bejaging?

Daarom herhaal ik mijn vraag, of de Minister overleg wil plegen met de Vereniging het Veluwe Hert en eventueel ook met de Vereniging voor wild-beheer.

Ik ben verheugd, dat de Minister ten aanzien van de poelsnip en het bokje om advies heeft gevraagd bij de Jachtraad.

Wat de ganzen betreft, kan ik meegaan met de gedachtengang van de Minister. Hij heeft gezegd, dat wij ten aanzien hiervan zo'n grote internationale verantwoordelijkheid hebben, dat wij uitermate zorgvuldig hiermee moeten omgaan. Ik ben dit zeker met hem eens, maar naast deze zorgen heb ik zorgen ten aanzien van de boeren die zich door deze ganzen belaagd achten. De Minister heeft hiervan gezegd, dat er iets aan kan worden gedaan. Hij verwees naar een boerderij op Texel waar wordt getracht, de ganzen te concentreren. Vaak is het echter zo, dat de beesten andere meebrengen. Het is zoals men het ook in de veehouderij ziet: het gras op het land van de buurman is altijd lekkerder. In het licht hiervan vrees ik dat als wij deze zaak niet goed in de gaten houden, narigheid met de boeren zal ontstaan. Ik wil er een grote aandacht op uitoefenen, dat juist dit beheer evenwichtig geschiedt.

Ik herinner mij dat destijds, toen het ging om de kwestie van de aanleg van leidingsstraten, ook met verontrusting over de ganzen werd gesproken. Ik heb daarna aan een aannemer gevraagd, hoe het hiermee stond. Hij zei: Zij gaan nog steeds opzij als je eraan komt. Met de schuwheid zal het dan ook misschien wel meevallen.

Ik wil vervolgens iets zeggen over de eksters en de gaaien. De Minister heeft gezegd, dat men hierover niet te veel moet spreken in de geest van menselijke gevoelens, waarbij men zich als het ware verplaatst in de gedachten van de vogel. Ik ben het in zoverre met hem eens, dat hierbij toch ethische elementen een rol kunnen spelen. Het is mijn ervaring, dat in bepaalde landelijke gebieden de druk van de gaaien en eksters in de bebouwde kom bijzonder groot is.

Dit brengt mij tot de kwestie van de gifeieren. Ik behoud ten aanzien hiervan grote twijfel. Eigenlijk vind ik het een bijzonder smerig systeem. Als het ook maar enigszins kon, zou ik ervan af willen. Ik begrijp de moeilijkheden van de Minister, die toch iets zal moeten doen. Hij heeft echter niet geantwoord op mijn vraag inzake de vrije verkoop van deze eieren. Ik heb ze wel eens aangeboden gezien in een advertentie. De Minister moet zich wat dit betreft nergens over verbazen.

Ik kreeg een krant in handen waarin rustig verboden zaken als lok- en klepkooien, mistnetten van 4, 6, 9 en 12 meter, treknetten van 1 meter, grote en kleine potten vogelijm voor lijmsokken worden aangeprezen. Men gaat zijn gang dus maar. Dat veroorzaakt bij mij een groot gevoel van onbehagen. Wij kunnen wel veel voor schrijven maar je bereikt weinig als deze zaken allemaal vrij verkrijgbaar blijven. Hetzelfde geldt voor de klemmen. Ik ben blij dat de Minister er iets aan gaat doen. Er moet echter op worden toegezien dat het clandestiene gebruik van deze middelen worden teruggedrongen. Ik wil proberen er iets aan te doen. Daartoe heb ik met enkele collega's een motie voorbereid.

Motie

De Voorzitter: Door de leden Tuijnman, Waalkens, De Boois, Van Rossum en Beekmans wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging over de wijziging van de Jachtwet;

overwegende dat het gebruik van wildklemmen wild en al dan niet verwilderde huisdieren ernstige en langdurige pijn kan berokkenen;

voorts overwegende, dat het gebruik van wildklemmen alleen in uitzonderlijke situaties en dan nog slechts ingevolge een door de Overheid verleende vergunning of verstrekte opdracht is toegestaan;

van oordeel, dat de mogelijkheid tot het ongeoorloofd gebruik van wildklemmen vergroot wordt door het vrij verhandelbaar zijn van deze vangstmiddelen;

verzoekt de Regering maatregelen te nemen waarbij de handel in wildklemmen wordt verboden,

en gaat over tot de orde van de dag.

□

De heer **Beekmans** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank de Minister voor zijn uitvoerige schriftelijke en mondelinge beantwoording van een aantal door mij naar voren gebrachte problemen.

Wat de schriftelijke beantwoording betreft heb ik nog een opmerking over de houtsnip en de patrijs. De Minister zegt dat hij over de houtsnip nog niet zeker is. Daaruit leid ik af dat hij wél zorgen heeft over de patrijs. Het is bekend dat de patrijs schaarser wordt. Hij wordt minder geschoten en de prijzen

Beekmans

zijn gestegen. Dit is toch altijd een duidelijke indicatie bij dit soort problemen?

Ik heb bovendien in eerste termijn gevraagd of wij in dit verband niet Europese moeten denken. Ik kan mij niet voorstellen dat die vogels hier niet in gevaar zijn, als zij dat in de grensgebieden Westfalen en België wel zijn, waar de jacht wel degelijk om deze reden is gesloten. Ik wil dus van de Minister nog eens horen hoe hij denkt over de patrijzenstand.

Wat betreft de gastverklaringen heeft de Minister mij goed begrepen dat op 160 hectaren niet meer dan 4 aktes moeten worden verstrekt. Ik heb dit voorgerekend. Het landelijk gemiddelde ligt op het ogenblik op 60 hectare. Als men een vorm vindt om het aantal gastakten te beperken betekent dat dat er nog ruimte is om het aantal jachtakten met 50% te verhogen. Dat lijkt mij heel reëel. De voorstellen die zowel door collega Waalkens als door anderen en mij zijn gedaan, hebben juist de bedoeling te voorkomen dat het aantal gastverklaringen te veel uit een in eerste termijn met name genoemde hoek namelijk die van de wapenhandel, komen.

De Minister zegt dat daarvoor een centrale registratie nodig is. Collega Waalkens heeft toch duidelijk aangevoerd dat het mogelijk moet zijn door een aantekening op de jachtakte van de houder van het gebied en van degegene die de gastverklaringen krijgt te komen tot een beperking in die zin. Kan de Minister in tweede termijn nog eens duidelijk zeggen waarom hij niet op onze suggesties ingaat?

Over stroperij is al veel gezegd. De Minister meent dat van registratie een preventieve werking uitgaat op restaurants. Natuurlijk is dat zo. Hij zegt echter ook dat de controle op restaurants zo moeilijk is. Die controle lijkt mij wel degelijk mogelijk. Bovendien is de preventieve werking het grootst als er een wordt gegrepen. Een gerenommeerd restaurant dat het nu niet schuwt gestroopt wild te kopen zal niet graag zijn naam in de krant willen zien omdat het gepakt is wegens het kopen van gestroopt wild. Als er een gegrepen is zal het kwaad voor een belangrijk deel tot het verleden behoren. De andere zullen dan het risico niet meer nemen.

Vanuit de Kamer zijn, naar mijn mening, voldoende suggesties gekomen om in deze zaak iets te doen. Bij de voorbereiding van de wet heb ik onderzocht of het op een andere manier mogelijk was. Amendering lijkt mij vrij

lastig, maar binnen de huidige wet hebben wij wel degelijk mogelijkheden dit euvel tegen te gaan.

De Minister heeft mij niet beantwoord op het punt van het onderzoek naar de mogelijkheden en de wenselijkheden te komen tot één wet voor het gehele faunabeheer, in plaats van Jachtwet, Vogelwet en alle andere wetten die op de fauna betrekking hebben. Bij de schriftelijke voorbereiding heb ik een dergelijke wet al voorgesteld. De Minister heeft toen gezegd dat een nader onderzoek zal moeten uitwijzen of dat mogelijk is. Ik heb in eerste instantie gevraagd of de Minister bereid is op korte termijn die studie te bevorderen. Ik heb daarop geen antwoord gehad. Ik hoop dat de Minister in deze tweede termijn de gelegenheid zal vinden deze studie toe te zeggen. Zo niet, dan overweeg ik in derde termijn daarop terug te komen.

□

Mevrouw **De Boois** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! De Minister heeft in zijn antwoord getracht een zeker evenwicht tussen jacht, natuur- en dierenbescherming vast te houden. Dat doet mij plezier. Ik heb dat in mijn betoog in eerste instantie ook geprobeerd, maar de Minister weet hoe moeilijk dat is.

Minister **Van der Stee**: U had veel succes.

Mevrouw **De Boois** (PvdA): Niet dat er tussen jacht en natuur- en dierenbescherming een permanente tegenstelling zou zijn, maar er zijn knelpunten en die bepalen toch voor een groot deel deze discussie.

De Minister is het met mij eens dat in Nederland de jacht niet de oorzaak van de achteruitgang van een groot aantal diersoorten is. Dat ligt veel meer in de biotopen. Die andere negatieve invloeden op de stand van verschillende diersoorten zullen echter moeten leiden tot het beperken van andere schadelijke invloeden op de stand van de soort en dus tot beperkte mogelijkheden voor de jacht. Op dat punt ben ik door de Minister bepaald nog niet tevreden gesteld.

Wij zien geen enkele reden om de kleinere roofdieren te bejagen. Ik ken geen voorbeelden waarbij deze beesten een plaag zouden zijn, buiten het erf van sommige boeren.

Ik heb dan ook in eerste instantie betoogd dat voor een groot aantal diersoorten de jacht niet moet worden opengesteld tenzij de stand van de soort de jacht erop ruimschoots toelaat. Voor een groot aantal eendachtigen kan dat wel gelden. Ik heb echter ook gevraagd de bejaagbaarheid van

een aantal eendesoorten daarop af te stellen en tegelijkertijd een harmonisatie met België op dat punt tot stand te brengen. De Minister heeft zich in de memorie van antwoord nu wel verscholen achter de Benelux-overeenkomst, bijna suggererend dat wij de meest brave in deze overeenkomst zouden zijn, maar dat betwijfel ik toch in een aantal gevallen.

Zo is het, bij voorbeeld, te gek dat pijlstaarteenden door de Belgen niet bejaagd kunnen worden en in Nederland wel.

De heer **Waalkens** (VVD): Mag ik mevrouw De Boois erop wijzen dat het Belgische grondgebied veel minder water heeft dan Nederland, waardoor er daar al veel minder eenden voorkomen. Daarom moet daar gemakkelijker tot sluiting van de jacht worden besloten. Geografische omstandigheden kunnen daarop derhalve invloed hebben.

Mevrouw **De Boois** (PvdA): Maar als wij op bij voorbeeld pijlstaarteenden jagen – maar dat geldt ook voor vele andere eendesoorten – bejagen wij niet onze eigen populatie maar een internationale populatie. Dat geldt evenzeer voor de Belgen. Ik kan mij voorstellen, dat men zegt: Ik heb er 's winters toch genoeg zitten, dus je kunt er wel op jagen. Het gaat om een internationale stand en daarvan wens ik in dit geheel uit te gaan, want men kan de Nederlandse positie in dit geval niet geïsoleerd beschouwen omdat hele wereldpopulaties in de knel gekomen zijn door volstrekt andere omstandigheden – ik zeg het nogmaals – dan de jacht.

Ik ben verheugd met de gastvrije opstelling van de Minister tegenover de in Nederland overwinterende ganzen, een deel van de wereldganzepopulatie.

De beperkte mogelijkheid, die de Minister ziet voor het uitzetten van diersoorten, vooral fazanten, stelt ons gerust ten aanzien van het beleid dat zal worden gevoerd en dat naar ik meen zelfs al een tijdlang wordt gevoerd. De Minister kan ervan verzekerd zijn dat wij het beleid met grote belangstelling zullen blijven volgen.

De Minister heeft mijn liefde voor een in Nederland nieuwe diersoort meteen afgestraft toen ik de beverrat een kleine kans wilde geven. Deze diersoort komt inmiddels in Nederland voor.

Minister **Van der Stee**: Dat is een ongeoorloofde liefde!

De Boois

Mevrouw **De Boois** (PvdA): Ik heb niet zoveel meer dan een beverrat op het ogenblik!

Mijnheer de Voorzitter! Ik zou er niet over denken om de beverrat in Nederland als nieuwe diersoort te importeren, maar nu hij er eenmaal is, herhaal ik mijn vraag aan de Minister om te bekijken of er mogelijkheden zijn om het dier wat hartelijker te verwelkomen dan wij tot nog toe hebben gedaan. Ik weet niet of het inderdaad mogelijk is omdat er nauwelijks onderzoek naar deze soort is gedaan. Ik weet wel, dat in het Rijksinstituut voor Natuurbeheer verschillende meningen hierover leven.

Het stelde ons wat teleur dat de Regering zo weinig toeschietelijk was ten aanzien van het zoeken naar mogelijkheden om de schietvaardigheid van jagers regelmatig te toetsen. Ik heb dat vooral voorgesteld met het oog op de gezondheid van de jagers, maar ik heb mij het belang van de dieren er ook bij aangetrokken. Om er toch een begin mee te maken lijkt het ons gewenst dat bij een van de riskantste jachtsoorten, zowel voor mens als voor dier, toch iets dergelijks tot stand komt. Omdat bij drijfjachten maar een heel klein deel van de Nederlandse jagerspopulatie betrokken is en er reeds capaciteit is om de schietvaardigheid te toetsen willen wij hier graag beginnen met enige regels te stellen. Wie weet, werkt dat op den duur wel door. Ik heb de eer, mijnheer de Voorzitter, hierover een motie in te dienen, die ik u hierbij overreik.

Motie

De Voorzitter: Door de leden De Boois, Waalkens, De Bekker, Van Rossum en Beekmans wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging over de wijziging van de Jachtwet;

overwegende, dat de veiligheid bij de jacht, en in het bijzonder bij de drijfjacht op wilde zwijnen, beter wordt gewaarborgd bij een goede schietvaardigheid van de jager;

verzoekt de Regering, bij het verlenen van vergunningen ex artikel 27 en 53 van de Jachtwet voor het afschot van wilde zwijnen, in de vergunning een bepaling op te nemen die van de deelnemer aan de jacht eist dat deze niet langer dan een jaar geleden een proeve van schietvaardigheid heeft afgelegd,

en gaat over tot de orde van de dag.

Mevrouw **De Boois** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! De motivering van de Minister om niet te komen tot een beperking in de mogelijkheden om gastakten uit te geven heeft ons teleurgesteld. Ik sluit mij aan bij de uitstekende verwoording van hun teleurstelling van voorgaande sprekers. Ik zou het de heer Waalkens niet kunnen verbeteren, zoals hij zijn teleurstelling heeft verwoord. Ik vraag de Minister er werkelijk iets aan te doen. Het kan best zijn dat met het nieuwe Jachtwetbeheer de ergste pijn eruit is, omdat een nieuwe jager die een gastakte wil verkrijgen in ieder geval het jachtexamen moet afleggen. Ik acht het risico dat er te veel gastakten worden uitgegeven echter nogal groot.

De stroperij eist toch een wildboekhouding. Ik sluit mij aan bij de opmerkingen van de heer Beekmans hierover.

Het doet mij genoeg dat de suggestie die wij deden inzake het afmelden van jagers als zij ter nachtjacht tijden, is overgenomen.

De duur van de jachtpacht heeft ons niet zulke grote zorgen gegeven. Wij delen het standpunt van de Minister geheel en al.

Bij interruptie vroeg ik de Minister zojuist al, of hij het gevoel heeft, dat prijsopdriving bij de jachthuurlaan de overheid was te wijten. De Minister zei nee. Ik heb ook niet het gevoel als ik de prijzen van particuliere zijde vernemen, dat de overheid de prijsopdriving veroorzaakt. Ik krijg de indruk, dat een pachtprijsbeheersing voor de jacht meer aan de bezwaren van de heer Waalkens tegemoet komt in zijn grote drang tot spreiding van mogelijkheden tot jagen dan zijn motie kan doen.

Ook de registratie van niet bejaagbare natuurterreinen ontmoet bij ons nogal wat bezwaren. Het komt ons voor, dat die zoveel boekhouding zal vragen, dat daarvoor een post op de begroting moet worden opgenomen die ons jaarlijks hoofdbreken zal geven. Het nut ervan is voor ons voorlopig nog niet aangetoond. Wij zijn nooit bang geld uit te geven voor zaken waarvan wij het grote nut inzien, maar in dit geval zien wij dat niet.

Verder wil ik de Minister danken voor zijn uitvoerige mondelinge en schriftelijke antwoorden. Hij heeft gemerkt, dat wij op het ogenblik betrekkelijk weinig bezwaren meer hebben.

□

De heer **Van Rossum** (SGP): Mijnheer de Voorzitter! Graag dank ik de Minister voor de uitvoerige beantwoording, zowel schriftelijk als mondeling, en

voor een aantal toezeggingen zoals steun aan het RIN.

Over de jachtovereenkomsten zei de Minister, dat hij een langere termijn wel goed acht maar dat hij ze dan aan zijn goedkeuring wil onderwerpen. Met die goedkeuring heb ik op zich zelf niet zoveel moeite, maar ik maakte uit zijn woorden op, dat zoals al in de stukken staat, hij daaraan als voorwaarde een zekere verplichting tot combinatie wil verbinden. Jagers zijn individualisten. Die combinatie zal alleen maar wrijvingen en weerstanden oproepen. Bovendien vraag ik mij af, of het voor het jachtveld zelf wel zo goed is. De meeste jagers zien niet zo graag een andere jager in hun jachtveld. Voor het jachtveld zelf kan het ook moeilijkheden opleveren. Bedoelt de Minister enkelvoudige of meervoudige overeenkomsten van langere duur? Als met grote aantallen in één jachtveld wordt gejaagd, zijn grote tabeaus nodig. Ik vraag mij af, of daarmee wel wordt bereikt wat de Minister en wij bedoelen. Een verduidelijking op dit punt is nodig.

Over de jachthuurlaan zei de Minister, dat ze in zes jaar niet zijn verhoogd. Mijn informatie is anders. Ook tussentijds, namelijk drie jaar geleden, zijn ze bij een aantal nog verhoogd. Als dat zo vaststaat is het dan niet beter een regeling te treffen waardoor die prijzen met het peil van het levensonderhoud via een zekere indexering meegaan? De Minister stelt ook pachtprijzen voor landbouwgronden vast. Dat gaat ook wel eens met sprongen. Misschien gaat dit ook met sprongen. Er is toch wel een regeling te treffen die redelijker is dan zoals het nu gaat?

De jachtverhuur bij opbod kan kwalijke bijverschijnselen met zich brengen. Dit kan het onweidelijk jagen bepaald in de hand werken en op die manier kan een smet op de jacht worden geworpen, hetgeen toch allerminst de bedoeling kan zijn. Als de Minister dan zegt, dat dit moet volgens de Comptabiliteitswet, dan heb ik het idee, dat de oud-Staatssecretaris van Financiën spreekt, maar niet de Minister van Landbouw. De Minister van Landbouw weet heel goed, dat in het kader van de Grondbank en de uitvoering van de Ruilverkavelingswet een keuze tussen de meest geschikten wordt gemaakt. Als in het kader van ruilverkavelingen boerderijen moeten worden verplaatst, dan gebeurt dit niet bij opbod. Op grond van bepaalde normen heeft men een keuze-mogelijkheid. Hetzelfde geldt voor de Grondbank. Naar mijn mening moet de Minister van Landbouw niet zozeer op de financiële

Van Rossum

toer, maar dient hij een keuze-mogelijkheid die het jachtbeheer ten goede komt in te bouwen. Bij opbod is de mogelijkheid aanwezig, dat mensen in het jachtveld komen, die er eigenlijk niet thuishoren.

Minister Van der Stee: Vindt u een vergelijking met het verplaatsen van boerderijen wel fair? Dat betreft zaken, die van levensbelang voor de mensen zijn. Dit rechtvaardigt een grondige overweging. Als wij in het kader van de jacht al een onderzoek moeten gaan instellen naar geschiktheid, mentaliteit, enz. dan vraag ik mij af, in welke maatschappij wij dan terecht komen. Die sport is toch een hobby?

De heer Van Rossum (SGP): Dat hoeft niet altijd het geval te zijn.

De heer De Koning (BP): Regeren met de SGP, dan ben je mooi klaar!

De heer De Bekker (KVP): De motivering van de heer Van Rossum gaat toch iets verder dan de mijne. Ik denk dan aan de motie. Bij het verplaatsen van boerderijen gaat het om de vraag, of men voor subsidie in aanmerking komt. Het verplaatsen zelf wordt niet verboden. De heer Van Rossum gaat thans in de richting van het bezwaar, dat ik destijds in deze Kamer heb aangevoerd, toen de Minister wat filosofeerde over een algemeen voorkeursrecht voor gronden.

Minister Van der Stee: Daarover zijn wij het thans eens.

De heer De Bekker (KVP): U komt al een heel eind naar mij toe! Daarvoor ben ik zeer dankbaar. Ik zou de heer Van Rossum toch wel willen waarschuwen.

De heer Van Rossum (SGP): Het betrachten van enige voorzichtigheid is altijd goed. Ik wil ervoor waarschuwen, dat wij verkeerde mensen in het jachtveld krijgen. Dat zou mij ten zeerste bedroeven.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb in eerste instantie gevraagd naar de mogelijkheid van het niet afleggen van het jachtexamen, bij hoge uitzondering uiteraard. Ik denk in dit verband aan regelingen die gelden voor middenstanders boven de 40 jaar die een bedrijf overnemen zonder de nodige diploma's. Ik ben mij ervan bewust, dat de Minister wel weer zal zeggen, dat dit een verkeerde vergelijking is. De herenen van die mensen zijn meestal wat moeilijker toegankelijk. Voor de middenstandsbedrijven heeft men duidelijk een uitzondering gemaakt. Er zijn mensen, die moeilijk een examen

kunnen doen, gehandicapten, die toch een zekere lust in jagen hebben. Ik heb er geen moeite mee dat die hoge uitzondering wordt gebonden aan een vergunning van de Minister. Bij Economische Zaken is ook een vergunning van de Minister nodig.

Op de meeste vragen heeft de Minister uitgebreid geantwoord, maar een antwoord dat ik geheel heb gemist betreft het vervoer van levende eenden vanuit eendenkooien. Er is een bepaalde behoefte voor plantsoenen, parken, dierentuinen enz. Er is een grote vraag naar levende eenden. Als ik goed ben geïnformeerd, is het erg moeilijk een vergunning te krijgen voor hun vervoer, omdat men bang is voor smokkel naar het buitenland. Tegen het laatste hebben wij evenveel bezwaar als de Minister, maar met het legale vervoer van levende eenden hebben wij niet zoveel moeite. Ik meen dat de Minister daartoe toch wel legale mogelijkheden moet scheppen.

De eenden- en wildsterflappen zijn 'ook wat slecht uit de verf of in het net – hoe moet je dat zeggen? – gekomen. De Minister zal daarop nog wel willen ingaan naar aanleiding van vragen die anderen hebben gesteld.

Zowel de heer Waalkens als de heer Beekmans is al uitvoerig ingegaan op de aankoopboekhouding bij de horecabedrijven. Het gaat niet om een voorraadboekhouding. Daarover sprak de Minister steeds, maar dat lijkt mij een misverstand. Het gaat erom dat duidelijk wordt aangetekend van wie er is gekocht. Het gaat tegen gestroopt wild. Er moet een boekhouding zijn waaruit blijkt waar het wild vandaan komt. Met een voorraadboekhouding weet men dat nooit, omdat die iedere dag gereserveerd kan worden. In een aankoopboekhouding moet duidelijk beschreven zijn van wie er is gekocht. Dat zou een preventieve werking hebben tegen het stropen van wild. Ik meen dat het goed is dat de Kamer zich hierover uitspreekt. Ik heb dan ook de eer hierover mede namens anderen een motie in te dienen.

Motie

De Voorzitter: Door de leden Van Rossum, De Bekker, Waalkens, Tuijnman, Beekmans en De Boois wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging over de wijziging van de Jachtwet;

gelet op de wenselijkheid om de handel in, door stroperij verkregen, wild drastisch te beperken;

verzoekt de betrokken bewindslieden er bij het Bedrijfsschap Horeca op aan te dringen een verordening vast te stellen waarbij de aankoop van grofwild door de bedrijven geregistreerd wordt,

en gaat over tot de orde van de dag.

De heer Van Rossum (SGP): Mijnheer de Voorzitter! Over de kwestie van de jachtopzieners hebben enkele sprekers voor mij ook al duidelijk het een en ander gezegd. De Minister is er zelf ook op ingegaan. Hij heeft min of meer de toezegging gedaan daarover eens met zijn ambtgenoot van Justitie te zullen spreken. Juist op het platteland is er echter een groot gebrek aan politie. Dat is een algemeen verschijnsel. Wij horen altijd op alle mogelijke manieren zeggen dat er zo'n gebrek aan mankracht is. Juist op het platteland komt natuurlijk het stropen voor. Stropen doe je niet in de Kalverstraat in Amsterdam.

Het bestand van bepaalde diersoorten loopt terug. Ik heb het idee dat ook het bestand van de jachtopzieners op het ogenblik ernstig terugloopt, door dat particulieren geen mogelijkheden meer hebben om de jachtopziener te bezoldigen en andere kosten, bijvoorbeeld van het transport, te financieren.

In verband met de toename van het verkeer is er ook steeds meer behoefte om naar het wild om te zien. Dat verkeer eist nogal wat slachtoffers ook onder het wild. Er raken ook nogal wat mensen bij aanrijdingen vooral met groot wild uit het goede spoor en in de sloot naast de weg. Dat vraagt de nodige aandacht. De jachtopziener is hier de aangewezen. Het is niet alleen: Stop de kindermoord, maar ook Stop de moord op het wild door het verkeer. In overleg met CRM worden overal wildspiegels geplaatst. En ook dit is een mooie taak voor de jachtopzieners. Ik meen dat er niet alleen moet worden gesproken met de Minister van Justitie, maar dat ook de Staatssecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk een taak heeft. Om de Minister een steuntje te geven voor zijn overleg lijkt het mij goed, ook hierover gezamenlijk met anderen een motie in te dienen.

Motie

De Voorzitter: Door de leden Van Rossum, Waalkens, De Bekker, Beekmans, Tuijnman en De Boois wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging over de wijziging van de Jachtwet;

Voorzitter

van oordeel dat verantwoord beheer van de fauna en goeddeels ook van de flora, staat of valt met goed toezicht van ter zake deskundige jachtopzieners;

overwegende, dat door de toenemende centralisatie van de politie ten plattelande een steeds groter deel van de toezichthoudende taak van de politie op de schouders van de jachtopzieners is komen te rusten;

van mening dat de financiële lasten die voortvloeien uit de bezoldiging en overige kosten van jachtopzieners een zodanige last gaan vormen voor particulieren, dat gevreesd moet worden, dat het aantal jachtopzieners in de komende jaren terug zal lopen;

verzoekt de Minister in overleg met zijn ambtgenoten van Justitie en van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk naar middelen en wegen te zoeken om de jachtopzieners naast hun huidige taak ook te belasten met aanvullende taken ter bestrijding van het stropen van wild en ter bevordering van natuur en landschap,

en gaat over tot de orde van de dag.

□

De heer **Coppes** (PPR): Mijnheer de Voorzitter! Ik ben de Minister erkentelijk, dat hij zo uitdrukkelijk melding heeft gemaakt van het standpunt van mijn fractie. Hij heeft goed begrepen, dat wij zeer negatief denken over jagen op zich, zonder een duidelijk doel. Ik ben er zeer verheugd over, dat hij onze opvatting respecteert. Direct daarna zei de Minister echter: Ik zeg dit niet als particulier persoon; ik zeg het namens de Regering. De Regering deelt deze negatieve opvatting niet en zij zal zich beperken bij het nemen van maatregelen, die de jacht zouden moeten inperken.

Ik begrijp daaruit dat een – eventueel ethisch – oordeel over jagen zonder een redelijk doel door de Regering niet wordt uitgesproken dan wel dat de Regering het sport- en plezier element afgezien van andere doeleinden op zich een redelijk doel vindt. Het zou goed zijn voor de gedachtenwisseling als dit nader zou kunnen worden gepreciseerd in tweede termijn. Want de mening van mijn fractie hierover is niet een losstaand iets. Ik merk, dat de discussie in het land over dit onderwerp steeds meer op gang komt. Wat dat betreft kan ik melden, dat ik een ongewoon aantal reacties heb gekregen op de eerste termijn van dit debat over de jacht. De discussie in het land

zal ongetwijfeld voortgaan; het is dus niet zomaar een opvatting van een deel van de Kamer. De jacht wordt op z'n minst steeds meer onderwerp van discussie.

De heer **Waalkens** (VVD): U suggereert, dat u ontzettend veel reacties hebt gekregen. Hoeveel zijn het er ongeveer?

De heer **Coppes** (PPR): Het gaat om enkele honderden schriftelijke, telefonische en andere reacties. Ik heb begrepen dat het in de memorie van toelichting gaat om begrenzings. Aan de ene kant is er het schade toebrengen aan gewassen en uit dien hoofde zou de jacht moeten worden bevorderd. Aan de andere kant is er het teruglopen van het bestand van bepaalde wildsoorten waarvoor de jacht beperkt zou moeten worden. Ik heb van de Minister begrepen, dat hij het verwerven van een 'passende oogst' een redelijke doelstelling vindt. Er zijn dus drie doelstellingen: het bestrijden van schade aan gewassen; het reguleren van de wildstand en het verwerven van een passende oogst aan wild. Met dat laatste heb ik grote moeite. Wat moet ik onder een 'passende oogst aan wild' verstaan? Is dat het afschieten van het overschot? Wat wordt dan verstaan onder overschot? Regelt de natuur zich niet zelf in de meeste gevallen, waarbij de mens dan af en toe wat moet corrigeren?

Is de Regering van oordeel dat, als er geen sprake is van die drie doelstellingen, het plezierig vinden van het doden van dieren door middel van het geweer als een redelijk doel kan worden beschouwd?

Het gaat mij er niet om dat, zoals de Minister zegt sommige mensen deze taken, vermindering van schade aan gewassen en het reguleren van de wildstand met plezier doen – ik kan mij dat overigens ook niet zo goed voorstellen – maar het gaat mij erom dat het plezier op zich een redelijk doel zou zijn. De discussie daarover is voor mijn fractie bijzonder belangrijk, mede in verband met eventuele wijzigingen in het Wetboek van Strafrecht, omdat ook daar de cardinale vraag is, wat wordt verstaan onder het redelijke doel. Zijn wij met z'n allen niet verplicht om dit begrip duidelijker te omschrijven?

Ik heb ook gesproken over de omkering van de bewijslast. Naar mijn mening zou men er niet van moeten uitgaan dat het gerechtvaardigd is om een aantal dieren te bejagen en om daarom eventuele uitzonderingen te maken, maar naar mijn mening moet

het andersom zijn. Ik vrees, dat wij noodzaak zullen zijn, op dat punt nog met enkele amendementen te komen, waardoor de discussie hierover wellicht wordt verduidelijkt. Waarom zouden bepaalde soorten dieren wel bejaagbaar zijn en andere niet?

Wat het schieten vanuit vaartuigen en het gebruiken van eendekooien betreft, willen wij de Minister vragen, welke betekenis wij moeten hechten aan de bepalingen op dit punt in het internationale verdrag tot bescherming van vogels, een verdrag dat op 31 mei 1954 door de heer Van Boetselaar namens het Koninkrijk in Europa is ondertekend. In artikel 5 van dat verdrag onder b en g wordt uitdrukkelijk verboden het gebruik van eendekooien en het achtervolgen van of het schieten op vogels met gebruikmaking van motorboten op de binnenwateren en van 1 maart tot 1 oktober op de territoriale en kustwateren. Hoe is het mogelijk dat deze bepalingen van het internationale verdrag niet meer in deze wet staan?

Wij hebben ook over de jachtopzichters gesproken, maar wellicht is dit de Minister ontgaan. Wij zijn namelijk van mening – ik heb dit in eerste termijn in verband gebracht met de mening van de heer Beekmans om meer eenheid te verkrijgen in het faunabeheer – dat het van belang is om vooruit te denken en om er rekening mee te houden dat de taak van de jachtopzichters in de toekomst belangrijker en uitgebreider zal worden. Ik wil op dat punt een motie indienen, die gedeeltelijk de motie van de heer Van Rossum overlapt, maar ik heb begrepen dat hij bereid is, samen met mij te bekijken of wij het kunnen combineren.

Motie

De **Voorzitter**: Door de leden Coppes, Van Kuijen, Van Winkel en Jansen wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslagingen over de wijziging van de Jachtwet;

overwegende, dat het beroep van jachtopzichter grote waardering geniet en dat in het algemeen gesproken de Nederlandse jachtopzichters op vakkundige wijze een belangrijke functie vervullen bij het beheer van de Nederlandse fauna;

tevens overwegende, dat het voor particuliere jachthouders steeds moeilijker wordt een bevredigende arbeids-overeenkomst met jachtopzichters aan te gaan;

Voorzitter

voorts overwegende, dat het uitzetten van wild tot vergroting van het jachtgenot der jachthouder geen geëigende methode is ter versterking van de arbeidspositie van de jachttopzichter;

nodigt de Regering uit op korte termijn in overleg met belanghebbenden te onderzoeken of er andere mogelijkheden zijn tot instandhouding van de beroepsgroep der jachttopzichters;

en gaat over tot de orde van de dag. Naar mij blijkt, wordt deze motie voldoende ondersteund.

De heer **Coppes** (PPR): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil nog een opmerking maken over het uitzetten van wild voor de jacht. Hoe langer ik daarover nadenk, hoe onlogischer mij dat voorkomt, niet alleen maar als het over fazanten gaat, maar in het algemeen gesproken.

Ik wil de drie doelstellingen nog even aan de orde stellen. In de eerste plaats is er het bestrijden van schade aan gewassen. Die doelstelling wordt er vanzelfsprekend niet mee gediend. Dan is er het verwerven van een passende oogst. Ik heb begrepen dat nauwelijks 30% van het uitgezette wild kan worden binnengehaald. Ten slotte is er het op peil houden van de wildstand door het uitzetten van dieren. Dat wordt dan niet voor de jacht gedaan. Het zou ook op een andere manier kunnen worden geregeld, zoals naar mijn mening zoveel op het terrein van de fauna veel beter in andere wetten kan worden geregeld dan in de jachtwet. Dat geldt zeker voor het uitzetten van wild. Het is voor ons volstrekt onduidelijk hoe dat op een of andere manier een van de drie doelstellingen zinnig kan dienen.

□

De heer **De Bekker** (KVP): Mijnheer de Voorzitter! Ik heb geen motie in de zak. Ik dank de Minister voor de beantwoording. De algemene benadering van de Minister ten aanzien van het jagen en de jacht heb ik met belangstelling en instemming aangehoord. Er is altijd sprake van accenten bij benadering, zodat verschillen altijd mogelijk blijven. Ik heb begrepen dat de Minister ook van mening is dat een ontwikkeling in de normering moet worden opgehouden.

Ten aanzien van de jachtverhuur wil ik nog een vraag stellen. Bij de twaalfjarige termijn moet in beschouwing worden genomen dat dit in bepaalde gevallen, bij toedeling en ruilverkaveling, van belang kan zijn. Ik ontvang van

de Minister graag de toezegging dat hij ook in die gevallen de twaalfjarige termijn van toepassing zal verklaren.

Dan iets over wildschade, reservaten en rustgebieden. De Minister staat een terughoudend beleid voor. Ik heb niet goed begrepen hoe hij zich dit voorstelt, zeker niet in de omgeving van de rustgebieden. De Minister heeft gezegd dat het erop neer zal komen dat er wat meer wildschade zal moeten worden vergoed. Ik zou er graag nog een nadere toelichting op krijgen.

Ten aanzien van de eendekooien wil ik wijzen op de afpalingskringen, waarop de rustgebieden van toepassing worden verklaard. Het kan voorkomen dat er een geconcentreerde ligging van eendekooien is, waardoor de afpalingskringen elkaar overlappen. In dat geval kan er een erg groot rustgebied ontstaan. Ik heb een voorbeeld op het oog, waar dit zich zal voordoen, als dat een totaal rustgebied wordt. Er moet dan rekening worden gehouden met 500 ha in een polder waarop het rustgebied van toepassing zal zijn. In hetzelfde gebied wordt bij de ruilverkaveling een vogelreservaat gereserveerd. Ik verwacht moeilijkheden bij toedeling van gronden in die ruilverkaveling. De Minister zegt dat er zwaarwegende redenen moeten zijn. Ik vind dit wel een zwaarwegende reden.

Minister **Van der Stee**: Ik ben dat met u eens.

De heer **De Bekker** (KVP): Ik kom dan tot de ganzen. Ik begrijp dat de cijfers van het Landbouwschap over de toename van het aantal ganzen juist zijn. Ik ben het wel eens met het punt van de internationale verantwoordelijkheid. De Minister zegt dat wellicht het ganzenbeheer beter in de hand kan worden gehouden, als op een bepaald bedrijf de voeding wordt geoptimaliseerd. Maar dan loopt men wel de kans dat er nog meer ganzen komen, die dan nog meer ruimte nodig zullen hebben om te pleisteren.

De Minister heeft niets gezegd over het vangen met netten. Ik maak daaruit op dat hij van mening is dat hij hierover al voldoende toezeggingen heeft gedaan in de memorie van antwoord. Daar houd ik hem dan aan. Ik leg het ook zo uit dat hij ermee instemt en dat hij bij het vergunningenbeleid de omvang van 15, respectievelijk 40 ganzen en goudplevierenvangers op het oog heeft. Ik heb geen antwoord gekregen op de vraag over het verschil in beëindiging van het tijdstip 's morgens tussen jagers op ganzen en de vangers met netten. Misschien kan de Minister tegelijkertijd ingaan op de vraag of in het

kader van het ringonderzoek het vangen van ganzen met netten niet een wat ruimere tijdsperiode kan krijgen, bijvoorbeeld twee maanden aaneengesloten in de wintermaanden en meer uren per dag.

Over het uitzetten van dieren is het een en ander al gezegd. Ik neem aan dat de Minister bedoelt dat in de toekomst het te voeren vergunningenbeleid zal geschieden in de zelfde omvang als nu met het uitzetten van dieren geschiedt.

Met betrekking tot de jachttopzichters sluit ik mij aan bij wat met name is gezegd door de heer Van Rossum.

Ik heb over mijn idee van een jachtkamer niets gehoord van de Minister. Mogelijk is de interesse daarvoor bij de Minister wat gering, maar ik wil toch verwijzen naar wat ik daarover in eerste termijn heb gezegd. Mijn mening hierover wordt des te meer gesteekt, als ik naar de betogen in tweede termijn luister. De Minister heeft zelf ook te kennen gegeven dat men moet oppassen met het doorvoeren van te veel centralisatie. Ik heb gepoogd, verwijzend naar de instelling van een jachtkamer als een publiekrechtelijk lichaam, om de belanghebbenden wat meer bij de verantwoordelijkheid van het beleid te betrekken. Dit geldt ook voor de toetsing en de goedkeuring van een aantal zaken daaromtrent.

Ik zou het zeer betreuren als een studie met betrekking tot dat punt niet tot ontwikkeling komt. Ik breng dit nog eens uitdrukkelijk onder de aandacht van de Minister.

□

De heer **De Koning** (BP): Mijnheer de Voorzitter! De Minister is bijna niet op onze vragen ingegaan, hetgeen ook heel verstandig is om rede dat hij vastlopen zal.

Ik heb vragen gesteld over de gedeeltelijke sluiting van de jacht op roeken en bunzings. De Minister heeft hierop niet geantwoord. Er wordt hier wel gesproken over het werken met minder vergif. Als de jacht op roeken gedeeltelijk wordt gesloten, dan gaat men met vergif werken. De mensen kunnen niet anders, want de gewassen worden vernield. Ook de bunzing kan op een gegeven moment in een kippenhok of bij siervogels zitten. Als men dan een ontheffing vraagt, is het hok leeg voordat de toestemming er is.

Wij staan grotendeels achter het jachtexamen. Ook staan wij achter de KNJV als die in overleg met het fauna-beheer werkt. Bij de KNJV heeft meer dan 50% van de jagers zich vrijwillig

De Koning

aangesloten. Daar kan men dus ver-
trouwen in hebben.

Ik meen dat mevrouw De Boois ge-
zegd heeft dat eksters en gaaien buiten
het erf van de boer geen kwaad doen.
Een ekster die echter buiten het erf zit,
kan binnen de minuut op het erf zitten,
maar ook buiten het erf doen eksters
zeer veel kwaad. Zij halen van de zang-
vogels de nestjes leeg en zij eten de
jonge vogeltjes op.

Mevrouw De Boois (PvdA): Mijnheer
de Voorzitter! Ik ben bang dat mij ook
wat kwaad wordt gedaan, want ik heb
dit nooit gezegd. De wetwijziging laat
duidelijk de mogelijkheid open om
bunzings, hermelijnen en wezels op
het erf te bejagen. Dat geldt ook voor
het kippenhok van de boer en dat kan
zonder vergunning. Alle andere din-
gen heb ik nergens beweerd.

De heer De Koning (BP): Ik meende dat
mevrouw De Boois heeft gezegd dat
de eksters buiten het erf van de boer
geen kwaad konden doen. Al zou ik het
verkeerd begrepen hebben, dan weten
wij nu in ieder geval dat zij wel kwaad
kunnen doen. Als de bunzing het hokje
uit en over de grens van het terrein is,
dan zou men hem niet meer mogen
doodslaan. Hij komt 's avonds echter
wel weer terug. Het probleem blijft dus
hetzelfde.

Mijnheer de Voorzitter! De heer Van
Rossum heeft gepleit voor een prakti-
sche proef wanneer men ontheffing
van het jachtexamen wil hebben. De
Minister heeft gezegd dat dit onge-
wenst is. Hij zei 'als je er een gaatje in
prik, heb je een vergiet'. Ik zou geen
enkele wet kennen die geen vergiet is,
dus wat dit betreft zou er best een
gaatje in kunnen worden geprikt. Ik
meen ook dat het mogelijk is. Er zijn
mensen met een akte voor het schie-
ten van schadelijk wild op eigen ter-
rein. Voor al deze soorten eenden,
ganzen enzovoort zou hij moeten leren
terwijl hij er nooit iets aan heeft.

Er komt nog bij, dat er heel veel ge-
meenten zijn die zulke akten niet meer
uitgeven. Ik meen dat het gaat om het
bedrag van ruim f 100 dat men zou
moeten betalen. Terwijl het maar vijf
gulden of een rijksdaalder is voor een
akte van schadelijk wild. Wij vinden dit
een betreuwenswaardige zaak.

Het jachtfonds is leeg. Dit wisten wij
al. Ik heb gezegd: het is hiermee net
als met de schatkist. De Minister heeft
echter gezegd, dat de schade steeds
ernstiger wordt. Dit is soms waar,
maar niet altijd. In de afgelopen zomer
is dit het geval geweest bij de grote
droogte. Er is echter ook nog de scha-

de van niet te bejagen dieren. Wij vin-
den het onredelijk om een jager aan dit
fonds te laten betalen en daarna uit dit
fonds de schade, veroorzaakt door niet
te bejagen dieren uit te betalen. Een
jager moet dus betalen voor iets waar-
aan hij nooit iets zal hebben. Wij vin-
den dit discriminatie.

Minister Van der Stee: Het gebeurt
dan ook niet!

De heer De Koning (BP): Daar ben ik
heel blij om! Wat dit betreft, zijn wij
het dus met elkaar eens.

Het natuurkundig onderzoek zal
rechtstreeks worden betaald uit de be-
groting van Landbouw. Ook daarover
zijn wij verheugd. De jacht zelf – hier-
over zijn wij het eens – is onmisbaar
voor natuur, milieu en landbouw. Ech-
ter, ook het uitzetten van fazanten is
onmisbaar. Het is mogelijk, dat door
vossen, door een strenge winter, door
stropers of door de moderne land-
bouwmachines – waar de grote partij-
en en ook de PvdA zo zeer achterheen
hebben gezeten; de kleine boerderijen
met veel Fauna moesten verdwijnen;
er moesten grote bedrijven met mo-
derne machines komen – waardoor er
minder fazanten overblijven. Zij broei-
en namelijk veel in het hooigras. Het
plan-Mansholt heeft dus ook onze
wildstand ernstige schade berokkend.
Er moeten dus fazanten worden uitge-
zet. Men heeft wel eens kwaad gespro-
ken van het bijvoeren. De Minister
heeft hiervan gezegd, dat dit wel eens
nodig is, bij voorbeeld bij een strenge
winter. Dat is waar. Het zou echter ge-
beuren uit liefde voor het dier en niet
om meer wild te krijgen. Laten wij el-
kaar niets wijs maken: Men doet het
uit liefde voor de dieren, maar ook om
meer wild te krijgen, want als zij dood-
gaan, kan men er niet meer op schie-
ten. Dat is heel normaal! Een jager
heeft liever een lekkere dikke fazant –
daar krijgt hij meer voor – dan een
schraal beest. Wij hebben dus hele-
maal geen bezwaar tegen het bijvoe-
ren.

De Minister heeft ook gezegd, dat
ziek wild zo snel mogelijk moet wor-
den gedood. Dit is een reden om het
geweer met vijf schoten niet uit de
roulatie te nemen. Heeft men een dub-
belloops jachtgeweer en schiet men
de eerste keer mis, waarna men de
tweede keer niet goed raak schiet, dan
is het resultaat een aangeschoten dier.
Men kan echter geen derde keer schie-
ten. Met een goede hond kan men het
dier soms te pakken krijgen, maar ligt
er een breed water tussen, met een ho-
ge wal, dan is het niet mogelijk. Een
geweer met vijf schoten zou daarom

nuttig zijn. Wij zien er niet zoveel
kwaad in.

Vervolgens een enkele opmerking
over de nachthacht. Hierbij heeft men
een aantal loodjes. De Minister heeft
gezegd, dat zich niet veel moeilijke-
den zullen voordoen. Ik wil het volgen-
de voorbeeld noemen:

Op een gegeven moment krijgt men
toestemming voor het schieten van 15
wilde zwijnen. Men krijgt dus 15 lood-
jes. De regel is dan: één beer, twee
zeugen, 12 'overlopers' ('afkeilers'; die
kleine beestjes die kan men beter één
zomer laten lopen. Het is echter onmo-
gelijk, vanuit de hoogzit te zien of het
een beer is of niet. Wij zeggen: laat de
mensen het zelf bepalen. Laat de men-
sen de 15 eruit halen waarvan zij den-
ken, dat het het beste is voor het wild-
bestand ter plaatse.

Hebben zij op een gegeven ogenblik
twee zeugen geschoten, dan mogen zij
alleen nog een beer schieten. Het kan
dan echter gebeuren dat zij weer een
zeug neerschieten, omdat zij denken
dat het een beer is. Zij zeggen dan: wij
hebben nu wel de derde grote maar
die kunnen wij niet laten zien, want
dan krijgen wij moeilijkheden; laten
wij er maar geen loodje in doen en het
beest zo meenemen. Zij verkopen het
dier dan de volgende dag maar den-
ken dat zij nog een beer mogen schie-
ten omdat zij nog een loodje hebben.
Op die manier krijg je grote moeilijke-
den. Daarom zijn wij ervoor, de men-
sen het zelf te laten regelen. Eén beer
tegen twee zeugen vinden wij ook te
weinig. Ga je zo door, dan houd je al-
leen maar beren over en krijg je geen
kleintjes meer. Dit systeem is dus niet
goed. Er is nog een manier om erach-
ter te komen of een zwijn een beer is,
namelijk eerst schieten en dan kijken.
Dat mag echter ook niet. Een beer
komt 's nachts wel vaak alleen maar
daarvan kun je niet uitgaan.

Men moet ze afschieten vanwege de
schade. Dat gebeurt echter weer niet
verstandig. Heb je schade, dan is het
fout om veel kleintjes te schieten en
maar een paar grote. Je moet de grote
schieten en de kleintjes laten lopen.
Op zo'n manier kun je de schade be-
perken.

De Minister heeft gezegd, dat hij de
jachtduur van zes jaar wil handhaven.
Alleen met zijn toestemming zou het
langer kunnen duren. Daar heb je het
al: de Minister mag er toestemming
voor geven. Wij zijn ervoor dat de
huurder en verhuurder het zelf kunnen
regelen. Zoals de Minister het voor-
staat, betekent het dat de kleine man,
waar de Partij van de Arbeid zgn. voor
opkomt, weer de dupe is. De kleintjes

Koning

krijgen het niet, alleen degenen die sa-
mengaan en de grote combinaties.
Een gewone metselaar of timmerman
of een werknemer op een fabriek die
veertig hectare heeft kan niet samen-
doen met een ander, omdat hij geen
onthefing krijgt. Na vijf jaar ziet hij al
met angst en beven het moment tege-
moet om opnieuw in te huren. Wij vin-
den het discriminatie om de groten
langer te laten huren, bij voorbeeld
twaalf jaar, dan de kleinen.

Wat de gastaktes betreft zijn wij het
met elkaar eens. Ik heb al veel partijen
gehoord. De VVD en de heer Beek-
mans willen het dan per 40 hectare
hebben. Dat kan echter in het geheel
niet. Er is gemiddeld 60 hectare. De
heer Beekmans heeft gezegd dat je het
dan nog met 50% kunt verhogen. Dat
is onmogelijk. Theoretisch kan alles.
Theoretisch kun je in het donker ook
zien wat een beer is. Het is theoretisch
onmogelijk omdat er veel terreinen
zijn van 45 hectaren of van 60 hectaren
of van 225 hectaren. Wij komen dus
nooit aan die 50%. Dit kan en dit mag
niet. Als er bij voorbeeld acht akten-
houders zijn met samen 300 hectaren,
hebben zij per jachtdag 75 hectaren als
zij elk terrein twee keer bejagen, wat
doorgaans het geval is.

Dan hebben zij dus acht jachtdagen.
Als men het echter verbiedt om gast-
aktes te geven kunnen op die 300 hec-
tare geen acht akten worden afgege-
ven. Dan staat één man er dus naast.
Deze ene man wil ook jagen. Hij kan
dan zelf gaan inhuren. Als hij dan een
klein stukje van 40 hectaren gaat over-
bieden, heb je het gegooi in de glazen.
Dan is dankzij de VVD alles weer op de
kop. Daar staan wij dus in het geheel
niet achter. Ik hoop dat de heer Waal-
kens begrijpt dat dit niet kan. Hij is een
man uit de praktijk. Hij is een grote
boer. Hij ziet het dus allemaal van de
grote kant. Wij denken echter ook aan
de gewone man

Wat de huur en de huurprijzen be-
treft zijn wij altijd voor inschrijving ge-
weest. Dat is altijd zo geweest en zo is
het nog. Daarmee geef je iedereen een
kans. Wij doen niet mee aan de discri-
minatie, zoals de VVD. Iedereen
moet een eerlijke kans hebben om in
te schrijven. Wij zijn niet voor loting.
Dan krijg je weer moeilijkheden met de
vakbekwaamheid. Als bij een loting ie-
mand niet vriend of kennis is, is hij niet
vakbekwaam.

Wij zien helemaal niets in de gan-
zenboerderij. Ik heb nog nooit gehoord
dat een gans gaat zitten waar toevallig
het bordje staat dat daar een ganzen-
boerderij is. Hij zit veelal over de

grens. Degenen die in de omtrek van
de ganzenboerderij wonen, zullen
waarschijnlijk veel last van dat terrein
hebben.

Registratie van grof wild bij de hore-
ca is om twee redenen onmogelijk.
Men stopt een varken, een ree of een
hert met een loodje in de diepvries, is
die zowat of helemaal op. Daarna
koopt men er een clandestien dat ook
in de diepvries gaat. Als twee dagen
later de controle komt is het hele beest
met het loodje er nog. Dat te controle-
ren is gewoon onmogelijk.

In eerste instantie heb ik al gezegd
dat de mensen die daarvoor beschik-
baar zouden moeten worden gesteld
in het veld moeten worden gezet. De
heren Van Rossum en De Bekker heb-
ben om meer jachtopzieners ge-
vraagd. Welnu, maak die mensen jacht-
opzieners. Ik weet wel dat het leuker is
in een mooi autootje te rijden, met een
mooi jasje aan en een mooi hoedje op
te gaan controleren, met natuurlijk een
klein stukje meenemen. Dat is veel
aantrekkelijker dan om bij weer en
wind in het veld te lopen.

Die mensen horen echter in het veld
thuis. Daar kan levend wild beschermd
worden. Als het al in de diepvries zit, is
het dood. Dan helpt er niets meer aan.
Daarom horen die mensen in het veld.

De heer Beekmans meent dat de pa-
trijzen schaarser wordt. Dat is niet waar.
Gelukkig komen er steeds meer. De
prijstand is gestegen, maar de prijs
van alle wild en alle vlees is gestegen.
Wij willen de jacht op de patrijzen ge-
woon door laten gaan. De jager regelt
dit zelf wel.

De algemene beraadslaging wordt ge-
schorst.

De Voorzitter: Staatssecretaris Van
Hulten heeft mij medegedeeld dat hij
dinsdag a.s. in staat zal zijn de ge-
vraagde beschouwingen over artikel
18 en artikel 14, lid 3, van de Retorsie-
wet te geven. Ik stel daarom voor dit
wetsontwerp af te handelen dinsdag 1
maart a.s. direct na de regeling van
werkzaamheden bij de aanvang van de
vergadering.

Daartoe wordt besloten.

De vergadering wordt van 18.35 uur
tot 20.15 uur geschorst.

Voorzitter: Porthéine.

Aan de orde is de behandeling van het
wetsontwerp **Verklaring dat er grond
bestaat een voorstel in overweging te
nemen tot verandering in de Grond-
wet van de bepalingen inzake ver-**

**anderingen in de Grondwet, alsmede
tot opnemng van een bepaling inzake
splijting van een voorstel tot verande-
ring (14 213).**

De algemene beraadslaging wordt ge-
opend.

□

De heer **De Kwaadsteniet** (ARP): Mijn-
heer de Voorzitter! Ook dit wets-
ontwerp tot herziening van een ge-
deelte van de Grondwet betreft een
boeiend onderwerp. Met name sinds
1848 – en dat is dus niet sinds vandaag
of gisteren – speelt de hier aan de orde
zijnde problematiek regelmatig een rol
in de discussies.

Er zijn voor mij twee hoofdpunten
met betrekking tot nr. 14 213. Het eer-
ste is de behandeling van de tweede
lezng door de Kamers in verenigde
vergadering. Het tweede is het zoge-
naamde splitsingsrecht.

In de eerste plaats nu dus, kort ge-
zegd, de verenigde vergadering. Ik zou
dit onderwerp in zijn algemeenheid
thans niet willen behandelen, hoe dit
op zich zelf ook mogelijk of aanbeve-
lenswaardig zou kunnen zijn. Er is ge-
legenheid daarbij nader stil te staan bij
de behandeling van de wetsontwer-
pen nrs. 14 222 en 14 224, hetgeen wij
ons ook voornemen.

Min of meer los daarvan valt te spre-
ken over behandeling door de Kamers
in verenigde vergadering in tweede le-
zing 'van een voorstel tot grondwets-
herziening'. Die toevoeging 'van een
voorstel tot grondwetsherziening' is
eigenlijk overbodig. Immers, als wij
het hebben over een tweede lezing
denken alle georiënteerden automa-
tisch aan grondwetsherziening.

Die tweede lezing gebeurt sinds de
Grondwet van 1848 na ruim 125 jaar
nog steeds op dezelfde wijze, namelijk
door de Tweede Kamer en de Eerste
Kamer, ieder afzonderlijk.

Het kabinet stelt voor deze oude ge-
woonte ook voor de toekomst te hand-
haven, ondanks onze suggestie van
ruim twee jaar geleden tijdens de be-
handeling van de Nota inzake het
grondwetsherzieningsbeleid, nr.
12 944.

Nu is, afgezien daarvan, onze sugges-
tie niet geheel nieuw. Zij is bij wijze
van spreken zelfs Thorbeckiaans te
noemen, hetgeen op zich zelf niet
slecht staat bij grondwetsherziening.
In zijn 'Aanteekening op de Grondwet',
2e uitgave, 2e deel, 1843, blz. 312, ves-
tigde hij ten aanzien van de tweede le-
zing de aandacht op de verenigde ver-
gadering.

A. A. H. Struycken herinnert daaraan
in zijn 'Het staatsrecht van het Konink-

De Kwaadsteniet

rijk der Nederlanden', blz. 64. Volgens Struycken deed Thorbecke dat 'blijkbaar met geen andere bedoeling dan de verzwakking van de betekenis der Eerste Kamer in de Tweede lezing'.

Struycken zelf voelt er niet veel voor. Hij zegt: 'Eene bepaalde rechtvaardiging daarvoor is nimmer gegeven. Het eenige voordeel, dat eraan verbonden kan worden geacht, zoude gelegen zijn in eene geringe vereenvoudiging der procedure, waartegenover evenwel het nadeel zoude staan, dat eene door niets gerechtvaardigde verandering zoude worden gebracht in de onderlinge verhouding der beide Kamers, waarvan a priori niet is te zeggen, of ze eene verzwakking van de Tweede dan wel van de Eerste Kamer zoude betekenen'.

Mijnheer de Voorzitter! Hier lijkt Struycken een wijs althans een voorzichtig man. Hij houdt zich op de vlakke. Hij weet het niet, althans niet 'a priori'. In een noot voegt hij hieraan toe 'In de Regeeringsvoorstellen 1913 wordt dit bezwaar ondervangen, omdat daarin eene meerderheid van 51 leden van de Tweede en van 26 leden van de Eerste Kamer wordt gevorderd'. Dan is Struycken tevreden wat betreft de positie van elk der beide Kamers.

Hij laat en passant de gekwalificeerde meerderheid van twee derden schieten. Zo gezien hecht hij blijkbaar meer aan de positie der Kamers – zonder aan te geven waarom die metterdaad in het geding zou zijn – dan aan een zware beslissing over de Grondwet voor het Koninkrijk der Nederlanden en deswege voor deszelfs bevolking.

Nog een argument heeft Struycken tegen de tweede lezing in verenigde vergadering, namelijk dat 'bovendien de Eerste Kamer, als regel geroepen, hare beslissing te geven, nadat haar de beslissing der Tweede Kamer bekend is, voor het vraagstuk der Grondwetsherziening deze voor haar gewichtige wetenschap zoude moeten ontberen'.

Wel, mijnheer de Voorzitter, dit is natuurlijk een lachertje. Wij moeten, dunkt mij, de Eerste Kamer en haar leden serieus nemen. Wanneer een grondwetsherziening in eerste lezing en de Tweede Kamer en de Eerste Kamer is gepasseerd, dan moet men niet doen alsof de nieuwe Eerste Kamer alleen maar kan oordelen als eerst de nieuwe Tweede Kamer haar oordeel heeft uitgesproken.

Wat dat betreft kunnen wij ons beter vinden in J. T. Buys, 'De Grondwet,

toelichting en critiek', deel II, blz.

779–800. Buys zegt terzake 'dat de gewenschte onderscheiding tussen wetgevende en grondwetgevende macht op veel eenvoudiger wijze kan worden verkregen, door namelijk het nemen van de tweede beslissing aan de hernieuwde Staten-Generaal in verenigde zitting op te dragen; eene regeling waaraan ook het groote voordeel verbonden is, dat men aan elk der beide Kamers een rechtmatigen, maar aan geen van beiden een uitsluitende invloed op de eindbeslissing toekent'. Buys acht dit geheel in de lijn van de Grondwet.

Later wordt daarop weer ingehaakt. In een brief van 10 oktober 1952 schrijft de toenmalige minister van Binnenlandse Zaken, Beel, aan de staatscommissie-Van Schaik, dat de Regering, hoewel het denkbeeld van een Kamer van Grondwetsherziening in de wijze, waarop het werd geconcretiseerd, niet voor verwezenlijking vatbaar is gebleken, toch meent, dat het vraagstuk van de mogelijkheid tot verbetering van de geldende wijzigingsprocedure niet mag blijven rusten. 'Zij zou het mitsdien op hoge prijs stellen, indien de commissie dit vraagstuk met inachtneming van de in de Staten-Generaal tegen het voorstel van het interim-rapport ingebrachte bezwaren, opnieuw in overweging zou willen nemen, en daarbij bepaaldelijk aandacht zou willen wijden aan het door de heer Tilanus (H. W.) in de Tweede Kamer (op 8 februari 1952) geopperde denkbeeld, de tweede lezing van een voorstel tot grondwetswijziging te doen plaats vinden in verenigde vergadering der Staten-Generaal'.

Betreffende het door Tilanus geopperde denkbeeld antwoordt de staatscommissie, dat Buys reeds heeft opgemerkt, dat het toevertrouwen van de tweede lezing aan de verenigde vergadering een voortbewegen zou zijn in de lijn van de Grondwet, welke immers de verenigde vergadering op andere plaatsen kent. Tilanus c.s. wezen er bij de indiening van het amendement op, dat deze wijziging kan leiden tot vereenvoudiging en versnelling van de procedure, terwijl het ook door gezamenlijk vergaderen mogelijk is, dat de leden der beide Kamers in gemeen overleg hun standpunt bepalen.

De Staatscommissie deelde mede, dat een deel van de leden het voorstel een verbetering van de bestaande regeling achtte, 'waarbij mede een rol speelde de overweging, dat alsdan niet langer zeventien – some zelfs minder – leden van de Eerste Kamer een grondwetswijziging kunnen verhinde-

ren'. Een ander deel zag een aantasting van de positie van de Eerste Kamer. Dat deel deed het tussenvoorstel de tweede lezing wel in verenigde vergadering te doen plaatsvinden terwille van de aangeduide voordelen, maar voor aanneming de eis te stellen dat tweederde van de aanwezige leden van elk der beide Kamers vóór stemt, waardoor – aldus het verhaal – de positie van de Eerste Kamer dan in feite niet zou worden verzwakt.

Mijnheer de Voorzitter! Ik heb, toen ik bij de behandeling van de Nota inzake het Grondwetsherzieningsbeleid pleitte voor de behandeling van de tweede lezing, in verenigde vergadering mijnerzijds gedacht aan een vereiste inzake de stemming van tweederde van de aanwezige leden van elk der beide Kamers. Bij nalezing van de Handelingen is mij gebleken, dat een meer uitgewerkte argumentatie in mijn verhalen van toen ontbreekt. Ik denk, dat toen alles in het algemene kader stond van een tegenhouden van een in onze ogen niet gewenste ontmanteling van de Eerste Kamer. Ik heb zelfs in een interruptie tijdens de beantwoording door de heer Simons gezegd, dat de Eerste en Tweede Kamerleden apart zouden kunnen stemmen. De bewindslieden hebben zelfs aan die nadere precisering herinnerd in de memorie van toelichting. Zij zeggen: 'gezamenlijk beraadslagen en gezamenlijk besluiten horen bij elkaar'. Ik geloof – en wij hebben daarvan al laten blijken in het voorlopig verslag – dat de bewindslieden daar eigenlijk op zich zelf wel gelijk in hebben.

Dan is er nog het punt van de gekwalificeerde of gewone meerderheid voor de Eerste Kamer. Wel, mijnheer de Voorzitter, de bewindslieden lonken naar een gewone meerderheid. Geen nieuwigheid. De Staatscommissie Cals/Donner was hen daarin voorgedaan terwijl er in de Staatscommissie-Van Schaik eveneens leden waren, die in die richting dachten. Het is een beetje een tussenvorm van de gedachte van de gekwalificeerde meerderheid in de Eerste Kamer en het helemaal niet inschakelen van de Eerste Kamer in de tweede lezing. Koel gezegd, mijnheer de Voorzitter, wij kunnen voor die gedachte niet warm lopen. Als men de Eerste Kamer niet mee wil laten doen in tweede lezing, moet men haar ook niet ontbinden. Als men haar wel wil laten meedoen, moet men geen onderscheid gaan maken tussen de Tweede Kamer met gekwalificeerde meerderheid en de Eerste Kamer met gewone meerderheid. Het wel gehoord argument, dat bij het vereiste van een gekwalificeerde meerderheid een

De Kwaadsteniet

minderheid in de Eerste Kamer een herziening waarvoor zich de meerderheid van het parlement heeft uitgesproken, kan tegenhouden, vinden wij niet zo sterk. Ten slotte kan men ook zeggen, dat het niet gewenst geacht wordt, dat door 38 van de 75 Eerste Kamerleden wordt tegengehouden hetgeen bij voorbeeld door 135 van de 150 Tweede Kamerleden is aanvaard.

Ik denk, dat wij wat van deze berekeningen af moeten. Dat geldt dan overigens ook onszelf. Wij hebben in het voorlopig verslag – overigens als tegenargument tegen het door de Regering gestelde in de memorie van toelichting – opgeworpen, dat door behandeling van de tweede lezing in verenigde vergadering het risico van verwerping van een wetsontwerp door eenderde van de Eerste Kamer – theoretisch slechts 26 Eerste Kamerleden – zou kunnen worden verkleind. Immers, zo werd onzerzijds gesteld, naar mate het aantal Tweede Kamerleden een grotere meerderheid dan tweederde oplevert zijn in dat geval meer dan eenderde tegenstemmende Eerste Kamerleden nodig om tot verwerping van het wetsontwerp te komen. De heer Simons daarentegen opperde bij de behandeling van de Nota dat bij de stemming dan wellicht de doorslag gegeven zal worden door de Eerste Kamer, hetgeen – zo voegde hij daaraan nog toe – ‘de Tweede Kamer waarschijnlijk zeer zou ergeren’.

Mijnheer de Voorzitter! De tweede lezing is het sluitstuk van een grondwetsherzieningsprocedure. De Tweede Kamer en de Eerste Kamer hebben in eerste lezing hun fiat aan de wetsontwerpen gegeven. Beide Kamers zijn ontbonden. Beide zijn weer direct of indirect gekozen. De Staten-Generaal, bestaande uit de Tweede Kamer en de Eerste Kamer, vertegenwoordigen het gehele Nederlandse volk, zoals de Grondwet dit onder woorden brengt. Nog een keer overzien zij de grondwetgevende arbeid. Voor aanvaarding is een gekwalificeerde meerderheid van belang. Het fraaiste is, dat dit door de Staten-Generaal als geheel gebeurt, dat wil zeggen door de Kamers in verenigde vergadering. Het accentueert de specifieke taak van beide Kamers in tweede lezing ten aanzien van grondwetsherziening; allebei heroverwegen en dan gezamenlijk. Dit doet recht aan het eigensoortig karakter van de grondwetsherziening in tweede lezing; op dat punt en op dat moment. Door het wederzijds aanvullend effect kan een evenwichtiger be-

sluitvorming worden bevorderd. Haar eigen normale heroverwegingsfunctie heeft de Eerste Kamer reeds in eerste lezing uitgeoefend. Enige versnelling en dus ook vereenvoudiging van de procedure kan worden bereikt. Het lijkt een goede zaak, dat met name bij verandering van de Grondwet in laatste instantie ook de leden der beide Kamers in gemeen overleg hun standpunt bepalen. Vandaar mijnheer de Voorzitter dat wij een amendement hebben ingediend.

Mijnheer de Voorzitter! Ik wil na hetgeen onzerzijds reeds gezegd is in het voorlopig verslag en eindverslag nog één opmerking maken over het door de bewindslieden zozeer opgepoetste argument van de representativiteit. Aan het naar voren brengen van het aspect van de recentelijke directe kiezersuitspraak zou mogelijk meer waarde gehecht mogen worden indien het ging om een speciale grondwetskamer. Aangezien als regel het punt van de grondwetsherziening in de verkiezingen zo geen ondergeschikt punt dan in ieder geval toch slechts één van de punten is, is het zeer de vraag of men mag concluderen dat die Tweede Kamer uit dat oogpunt een zoveel groter gewicht moet worden toegekend dan de Eerste Kamer.

Wij menen, dat de redenaties ter zake verschillende kanten op kunnen gaan. Beter is ons te bepalen bij hetgeen feitelijk aan de orde is. Een Tweede Kamer en een Eerste Kamer moeten in tweede lezing beraadslagen en besluiten. Te zeggen, dat de Eerste Kamer wel zo’n beetje het besluit van de Tweede Kamer zal volgen, lijkt ons niet juist. Ten minste zouden overigens ook in verenigde vergadering de Eerste Kamerleden onder de indruk kunnen komen van wat in die vergadering door de Tweede Kamerleden wordt betoogd. Overigens hebben dan Tweede Kamerleden ook eens de gelegenheid voor een beslissing te horen wat Eerste Kamerleden zeggen.

Mijnheer de Voorzitter! Het tweede punt waarbij ik zou willen stilstaan is het splitsingsrecht.

Dit recht lijkt ons als zodanig een nuttige aanvulling op het bestaande stelsel te kunnen zijn. Wij hebben hierover in het voorlopig verslag en in het eindverslag een en ander laten blijken.

Wij menen, dat dit recht het beste tot zijn recht zou kunnen komen indien het wordt uitgeoefend door de Kamers in verenigde vergadering met gekwalificeerde meerderheid.

Wij onderstrepen die gekwalificeerde meerderheid en wij onderstrepen het technisch en beperkt karakter van

het splitsingsrecht. Dit laatste is overigens natuurlijk wel mooi, maar uiteindelijk is elke beslissing een politieke beslissing in deze Kaners. En de Kamers, geloof ik, beslissen uiteindelijk. Ik zeg dit maar even. Mij viel namelijk op, dat in de memorie van antwoord, blz. 2, gezegd wordt, dat op de vraag of er een al dan niet direct verband is, antwoord wordt gegeven ‘door de Regering en vervolgens door de Tweede Kamer’. De vereiste gekwalificeerde meerderheid doet natuurlijk wel iets. Naar onze indruk is dat nog sterker wanneer dat het geval is in verenigde vergadering.

Het lijkt niet zonder meer voldoende, dat gestreefd wordt indiening van zogenaamde verzamelontwerpen na te laten wanneer alleen gelet wordt op hoofdstukken en paragrafen. Wat dit betreft levert het wetsontwerp inzake klassieke grondrechten (13 872) echt wel voorbeelden van artikelen die voor splitsing in aanmerking zouden hebben kunnen komen. Overigens is het natuurlijk niet goed het splitsingsrecht in de Grondwet nu op te hangen aan een nu toevallig plaatsvindende algehele grondwetsherziening, welke natuurlijk een aantal extra problemen met zich brengt.

Wij zijn verlangend nog een nadere reactie te horen van de Minister.

Wij zijn ten aanzien van het niet toekennen van het splitsingsrecht aan de Eerste Kamer nog niet geheel overtuigd, vooral gelet op het technisch en beperkt karakter daarvan en het belang van voorkoming van algehele stranding van voorstellen.

Het argument, dat de eigen positie van de Eerste Kamer niet buiten beschouwing kan blijven en dat het – als men zich uitsluitend zou laten leiden door de wens een grondwetswijziging hoe dan ook tot stand te brengen – dan ook denkbaar zou zijn om dat doel te bereiken de Eerste Kamer niet alleen het splitsingsrecht, maar ook het recht van amendement te geven, komt ons wat overtrokken voor. Was het niet zo, dat het splitsingsrecht een technisch en beperkt karakter had en het recht van amendement een inhoudelijk karakter? Wij zouden een nadere reactie van de Minister zeer op prijs stellen.

Ten aanzien van de toekenning van het splitsingsrecht aan de Tweede Kamer in eerste lezing aarzelen wij, zoals uit het eindverslag blijkt. In het argument van de Regering, dat dit in eerste lezing toepasbaar bij gewone meerderheid – kan dit geen gekwalificeerde meerderheid zijn? – tot veelvuldig gebruik kan leiden, zit iets. Willen de bewindslieden hier ook nog nader op in-

De Kwaadsteniet

gaan? De bewindslieden zeggen in de nota naar aanleiding van het eindverslag verder onder andere dat een mogelijkheid in eerste lezing ook is, dat de Regering een nota van wijziging in diend 'gepaard gaande met de indiening van een nieuw wetsontwerp voor het afgesplitste onderwerp'. Wil de Minister dit wat nader uitwerken? Wanneer en hoe snel zijn kabinetten bijvoorbeeld bereid te achten op verlangens van de Tweede Kamer ter zake in te gaan? Denkt de Regering ook bijvoorbeeld aan de mogelijkheid om eerst enkele artikelen via amendementen te laten verwerpen en daarna ter zake van die artikelen zelf alsnog weer snel een nieuw wetsontwerp voor die artikelen in te dienen? Zo neen, waarom acht zij de mogelijkheid van indiening van een initiatiefontwerp ter zake dan reëel?

Minister De Gaay Fortman: De geachte afgevaardigde zei: Denkt de Regering aan de mogelijkheid om eerst enkele artikelen via amendementen te verwerpen. Wat bedoelt hij daarmee?

De heer De Kwaadsteniet (ARP): Ik denk aan de volgende mogelijkheid. Door de bewindslieden wordt er in de stukken op gewezen, dat per slot van rekening de mogelijkheid aanwezig is dat men bepaalde artikelen uit een wetsontwerp via amendementen verworpt en dat men eventueel via de indiening van een initiatiefvoorstel alsnog de zaak tot een splitsing zou kunnen doen komen.

Minister De Gaay Fortman: Maar de geachte afgevaardigde herhaalt wat hij daarnet gezegd heeft. Mij gaat het om een nadere verduidelijking van het verwerpen van artikelen via amendementen.

De heer Van Mierlo (D'66): Ik denk dat de heer De Kwaadsteniet het volgende bedoelt. Door amendering is gebleken dat enkele artikelen het niet zullen halen en vervolgens zegt de Regering, dat zij liever tot splitsing overgaat.

Minister De Gaay Fortman: Maar hoe kan nu via amendementen blijken dat een bepaald artikel het niet haalt? Als het amendement aangenomen is, moet je aannemen dat het geamendeerde artikel ook zal worden aangenomen.

De heer Van Mierlo (D'66): Nee, de Kamer zou eerst blij kunnen geven van haar onwil om enkele artikelen aan te nemen. Vervolgens kan de Regering zeggen: Dan doe ik een nieuwe poging door het wetsontwerp te splitsen en

alsnog de verschillende onderdelen opnieuw aan de orde te stellen. Is dat wat de heer De Kwaadsteniet bedoelt?

De heer De Kwaadsteniet (ARP): Dat geeft ongeveer mijn bedoeling weer. Het wetsontwerp 13 872 bevatte een twaalfal artikelen. Nu kan ik mij voorstellen dat één of twee artikelen bij amendement uit dat wetsontwerp verdwijnen.

Minister De Gaay Fortman: Amendementen worden ingetrokken, verworpen of aangenomen!

De heer Van Mierlo (D'66): Tot aan het laatste moment kan de Regering een wetsvoorstel terugnemen. Dan is er al gestemd over de amendementen, maar nog niet over het wetsvoorstel. Het is denkbaar dat de Regering, als zij op een aantal punten een nederlaag heeft geleden, in een poging om te redden wat er te redden valt komt met de splitsingsprocedure. Ik denk dat de heer De Kwaadsteniet dat bedoelt.

Minister De Gaay Fortman: Maar dan is het artikel niet verworpen. Dan zijn aan de Regering onwelgevallige amendementen aangenomen ....

De heer Van Mierlo (D'66): ..die tot doel hebben het schrappen van artikelen!

Mevrouw Kappeyne van de Coppello (VVD): Ja, het is een onwijze praktijk die de meerderheid van de Kamer kortgeleden heeft ingesteld. Die praktijk houdt in, dat men bij amendement een artikel kan schrappen. Dat leidt vermoedelijk tot deze verwarring plus het taalgebruik van de heer De Kwaadsteniet, die zei dat hij de Regering via amendementen iets liet verwerpen.

De Voorzitter: Degene, die hier pleegt te zitten, heeft hierover zeer speciale opvattingen, met name dat het dan altijd gaat om het wel of niet verwerpen van het betrokken artikel. Ik deel die opvattingen. De discussie wijst er echter op, dat de vraag van de Minister nog niet geheel beantwoord is door de heer De Kwaadsteniet. Het is wellicht goed dat op dit belangrijke aspect nader wordt ingegaan tijdens de verdere behandeling en niet per interruptie. Daar is het naar mijn mening te belangrijk voor, ook in het kader van het betoog van de heer De Kwaadsteniet.

De heer Franssen (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Het lijkt een vraag te worden, of de spoed die wij bij de behandeling van dit wetsontwerp moeten betrachten wel recht doet aan het feit

dat wij bezig zijn, de Grondwet te wijzigen. De nota naar aanleiding van het eindverslag hebben wij pas gisteren ontvangen, beter gezegd, is pas gisteren morgen op de griffie van de Kamer gearriveerd, hetgeen betekent dat leden van deze Kamer die veraf wonen, pas vanmorgen deze nota konden lezen. Zoals u weet, is op dinsdagmorgen in deze Kamer nogal wat te doen. Het zij zo, ik wilde ook geen spelbreker zijn door te verzoeken deze behandeling wat te vertragen.

Mijnheer de Voorzitter! Dit wetsontwerp heeft twee belangrijke discussiepunten, namelijk de splitsing van een voorstel tot wijziging van de Grondwet en de positie van de Eerste Kamer en de Verenigde Vergadering bij een tweede lezing van zo'n voorstel. Dit zijn punten die in elkaar overlopen. Andere punten, zoals het verdwijnen van de plechtige afkondiging en van het woord 'autoriteiten' zullen naar mijn mening nauwelijks aan de orde komen. De motie van collega De Kwaadsteniet doet de naam van de indiener geen goed, althans niet bij deze discussie van staatsrechtelijke aard, want de motie doet naar mijn mening in feite kwaad.

Gaarne had ik met de Regering het standpunt ingenomen dat geen tweede lezing in de Eerste Kamer zou behoeven plaats te vinden en dat die Kamer daarom ook niet zou behoeven te worden ontbonden. Ik zou best willen medewerken, indien collega De Kwaadsteniet namens de fracties namens welke hij spreekt die opening zou mogen maken, dat althans op dit punt de motie zou worden aangepast en dat bijvoorbeeld in commissie-overleg de vraag aan de orde zou kunnen komen, of het wetsontwerp toch niet zo zou kunnen worden gewijzigd dat in artikel 8.1. de leden 1 en 3, alleen sprake zal zijn van ontbinding van de Tweede Kamer en heroverweging door die Kamer daarna in nieuw gekozen samenstelling. Helaas, voorlopig zal ik voor mijn verdere betoog moeten uitgaan van de veronderstelling dat dit niet zal gebeuren.

Mijn fractie heeft eigenlijk aan splitsing van een voorstel van wet tot grondwetswijziging weinig behoefte. Bij de nieuwe aanpak worden immers zogenaamde verzamelontwerpen vermeden. Er is dus weinig noodzaak meer voor dit wetsontwerp. Waar dan toch nog een poging zou worden ondernomen, zal stellig de kans groot zijn dat gebeuren zal wat onze collega's van D'66 in het voorlopig verslag als vrees vermeldden, te weten het naderen van het recht van amendement en

Franssen

dat in tweede lezing. Dat blijkt nog eens uit de nota naar aanleiding van het eindverslag.

Het gevaar van afglijden kan daarin haast worden afgelezen. Het blijkt duidelijk dat het splitsingsrecht als het ware het midden houdt tussen het recht van amendement en het recht van initiatief. Met die trek naar het recht van amendement moet de Eerste Kamer en de Verenigde Vergadering buiten de deur worden gehouden. Met het recht van initiatief worden zij zoet gehouden die een splitsing in eerste lezing prefereren. De bestrijding is zo uitbundig dat ik mij afvraag, of het gelijk toch niet meer is bij degenen die de gedachte aan splitsing in eerste lezing opperden. Zo kan overdaad van argumenten een bestreden standpunt gaan versterken.

Terzijde. Ook bij andere wetsontwerpen, waarvan de eindverslagen nu bij ons in de maak zijn, lijkt zich een zelfde, uit een oogpunt van psychologie van deze Kamer, waarschijnlijk niet ongevaarlijke aanpak voor te doen.

Hier lezen wij dat, wanneer de Tweede Kamer het recht van splitsing in eerste lezing zou verkrijgen, de kans reëel zou zijn dat dit zou leiden tot veelvuldige toepassing van het middel van splitsing, met als gevolg grote versnippering en onoverzichtelijkheid van de grondwetgevende arbeid. Je zou haast zeggen: zo'n Kamer toch. En dan te bedenken dat op een ander moment – ik mag verwijzen naar de memorie van antwoord bij wetsontwerp 13 395 – in de gewone wetgever een geweldig vertrouwen wordt gesteld. Het splitsingswerk doen Kamer en Regering toch ook samen? Wat te zeggen van het slotargument dat de Kamer het splitsingsrecht in eerste lezing al heeft? Zij kan immers wetsontwerpen verwerpen en naar believen initiatiefontwerpen indienen? Over kansen tot vertraging gesproken!

Zoals gezegd, mijn fractie heeft aan het creëren van het recht van splitsing weinig behoefte. In de nieuwe opzet van de grondwetsherziening, praktisch één voorstel per onderwerp, zou het nauwelijks denkbaar zijn dat de behoefte aan splitsing nog opkomt. Als die behoefte gevoeld wordt, zal een wijziging van interpretatie van reeds vastgestelde artikelen telkens opnieuw een reëel gevaar blijken. Dan dreigt de aloude bedoeling van de wetgever, geen wijziging meer bij de tweede lezing, te worden aangetast. Dit alles kan worden vermeden wanneer de splitsing in de Tweede Kamer in eerste lezing – tot vóór de stemming – kan

plaatsvinden. Het voordeel blijft. Een gedeelte van een wetsontwerp waarvoor de steun van een $\frac{2}{3}$ meerderheid in tweede lezing twijfelachtig is geworden, kan, indien geen samenhang aanwezig is en een meerderheid ermee akkoord gaat, afzonderlijk als voorstel van wet verder gaan, zonder opnieuw de gehele procedure van een voorstel van wet in statu nascendi te moeten doorlopen. In feite is het ook veel meer een zaak van de oude Tweede Kamer. Het is immers een mixture van het recht van amendement en dat van voordracht tot initiatief, toegepast op een ingediend wetsontwerp. Het lijkt mij goed dat juist dan, tot aan de stemming toe, in gezamenlijk overleg kan worden gezocht naar de meest kansrijke vorm van de voorstellen. Om die reden heb ik het amendement van collega Van Mierlo, dat deze gedachte in het wetsontwerp poogt te incorporeren, mede ondertekend. Zou die gedachte onverhoopt geen meerderheid verwerven dan kan ik mij nauwelijks voorstellen dat mijn fractie de splitsing van een voorstel tot grondwetswijziging nog een aantrekkelijke gedachte zal vinden. Vandaar het subsidiaire tweede amendement.

Het andere punt, dat bij de tweede lezing de verenigde vergadering in geweer zal komen, heeft het aantrekkelijke aspect dat de kansen dat een minderheid, één lid groter dan $\frac{1}{3}$ deel van de Eerste Kamer, de herziening van de Grondwet op een bepaald punt kan torpederen, worden ingeperkt. De heroverwegingsfunctie van de Eerste Kamer bij een tweede lezing van een grondwetsherziening sla ik niet zo hoog aan. Het is immers in samenstelling praktisch de Kamer van vóór de ontbinding die dan beslist. Om die reden kan ik aan het verschil in representativiteit niet zo zwaar tillen. Het bezwaar van mijn fractie tegen deze gedachte van tweede lezing in de verenigde vergadering is tamelijk pragmatisch.

Wij hebben het gevoel dat de Verenigde Vergadering al te veel doet. Wij zouden haar bestaan best willen beperken tot de séance van de opening en de sluiting van het parlementaire jaar. Uitbreiding van de taak van de Verenigde Vergadering zouden wij daarom liever niet zien.

Het lid **Vondeling** neemt de voorzittersstoel weer in.

Mevrouw **Kappeyne van de Coppello** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Bij deze verklaring dat er grond bestaat een

voorstel in overweging te nemen tot verandering in de Grondwet, blijken – zoals vorige sprekers al gezegd hebben – er twee dingen in het geding te zijn.

In de eerste plaats is daar de voorgestelde grondwetswijziging zelve. Ik wil voorlopig aantekenen dat wij tegen haar strekking geen enkel bezwaar hebben, maar wellicht een correctie in haar uitwerking mogelijk achten. Wij zouden daarmee hebben kunnen volstaan, ware het niet dat het kennelijk weer nodig is bevonden de hele ontwikkelingsgeschiedenis van de voorgestelde wijzigingen omhoog te harken, met het gevolg dat de hele procedure van grondwetswijziging in al haar onderdelen – en met name de rol van de Eerste Kamer daarin – wederom voor het voetlicht dient te verschijnen. Dat is begonnen met speculaties over de uitleg van de motie-De Kwaadsterniet door de Raad van State, door de Regering zelf en door leden van de PvdA-fractie en gevoeld door ideeën vanuit het CDA om de Verenigde Vergadering van de beide Kamers een nieuwe rol toe te denken die tegemoet komt aan de wensen van diegenen die de invloed van de Eerste Kamer – om welke reden dan ook – wensen in te perken.

Gelet op de consequenties van die gedachten van de heer De Kwaadsterniet bij de behandeling van de nota over de voorstellen tot herziening van de Grondwet, zie ik mij genoopt mijn beschouwingen ter zake van dat punt in de openbare commissievergaderingen en de plenaire behandeling van de nota in het najaar van 1974 en in januari 1975, te herhalen. Ik kan daar ook niets aan doen. Ik dacht dat dat toen afgehandeld werd. Nu men daar kennelijk op terugkomt, zal ik op mijn be-toog van toen moeten teruggrijpen op het gevaar af in herhaling te vervallen.

Reeds bij voorafgaande discussies bleek mij hoe welgevallig het kan zijn om elementen in de staatsrechtelijke constructie, die afzonderlijk hun eigen waarde hebben, met elkaar in verband te brengen en te verwarren, als de uitkomst van die quasi-logische aaneensmeding wenselijk lijkt om politieke redenen.

Ter wille van de klaarheid van de gedachtengang geef ik er de voorkeur aan om verschillende elementen te scheiden en te onderscheiden. De procedure van grondwetswijziging is een rijk veld voor een theorievorming, dat de politieke fantasie altoos in gang weet te brengen.

Afgaande op de praktijk van zo'n 125 jaar wil ik daarin drie verschillende

Kappeyne van de Coppello

soorten elementen onderscheiden.

Ten eerste: het twee-kamerstelsel. Dat wil zeggen dat een beslissing omtrent algemene regelgeving beide Kamers moet passeren met verschil in onderlinge bevoegdheid der Kamers en hun wijze van samenstelling met niettemin een in de procedure gelijkwaardig oordeel over de eindbeslissing. Concreet samengevat: ook al kan de Eerste Kamer zelf geen initiatiefvoorstellen indienen of wetsontwerpen wijzigen, zij kan bij haar ingediende voorstellen aannemen of verwerpen en heeft daarin een in principe dezelfde zeggingskracht als de Tweede Kamer.

Ten tweede: de bijzondere verhouding tussen Grondwet en wet, die op twee manieren tot uitdrukking kan komen.

a. in de norm – overigens ter interpretatie van de wetgever zelf, mede zowel door de Tweede als Eerste Kamer – dat een wet niet in strijd mag zijn met de Grondwet. Krabbe zag juist het zwaartepunt van de Eerste Kamer in de toetsende taak nog eens verruimd met de toetsing aan de abstractie van de rechtssouvereiniteit, zijnde het rechtsbewustzijn van het volk;

b. de bijzondere wijze van de totstandkoming van de Grondwet, vergeleken met de totstandkoming van een gewone wet en wel 1e door het houden van twee lezingen met een ontbinding van beide Kamers tussen de eerste en tweede lezing en 2e door het vergen van een gekwalificeerde meerderheid van tenminste $\frac{2}{3}$ der leden bij de definitieve stemming, namelijk in tweede lezing.

Mijnheer de Voorzitter! In de tot nog toe gevoerde discussie blijken de onderscheiden elementen, om welke reden dan ook, telkens weer met elkaar te worden verward. Omdat men het ene element wil uitschakelen – echter, zonder dit als zodanig aan te duiden – doet men een beroep op een ander element. Dit is en blijft onzuiver in de discussie. Wat men wil, moet men duidelijk zeggen en niet trachten te bereiken via procedurele kronkelwegen.

Bij de behandeling van de nota inzake de grondwetsherziening was er een motie van de heer De Vries die heel eenvoudig stelde, dat de Eerste Kamer zou moeten verdwijnen. Dat vond ik een eerlijke en doorzichtige motie. Zij werd verworpen. Dan moet men niet via zijwegen proberen, alsnog een halve verwerping van het bestaansrecht van de Eerste Kamer door beknotting van haar rechten te weeg te brengen.

Zelfs wanneer door de meerderheid van de Kamer een motie van de heer

De Kwaadsteniet wordt aanvaard, met als strekking, in de bestaande rechten van de Eerste Kamer geen wijziging aan te brengen, vind ik het niet juist wanneer nu nog eens wordt geprobeerd, de gevolgen van het aanvaarden van de motie te omzeilen. Als de heer De Kwaadsteniet bij dit omzeilen zelf het roer of zo nodig de steven wendt, dan begrijp ik er helemaal niets meer van.

Ik meen nog steeds, dat een meerderheid van deze Kamer van mening is, dat de Eerste Kamer recht van bestaan heeft. Als men dit recht aanvaardt, moet men in de huidige beslisingsmacht van de Eerste Kamer geen wijziging aanbrengen. Deze macht gaat terug op een andere verkiezingsprocedure – dat is waar –: de Eerste Kamer placht meestal wat achter te lopen. Toen de Tweede Kamer via getrapte verkiezing werd aangewezen, werden de leden van de Eerste Kamer door de Koning benoemd. Toen de leden van de Tweede Kamer rechtstreeks door de kiezers werden gekozen, werden de leden van de Eerste Kamer via getrapte verkiezing aangewezen. De Tweede Kamer werd aanvankelijk ook gedeeltelijk vernieuwd, zij het, altijd voor kortere perioden dan het geval was ten aanzien van de Eerste Kamer: de Tweede Kamer voor vier jaar, met een wisseling van de helft om de twee jaar. Bij de Eerste Kamer ging het om perioden van negen jaar, tot zes jaar, met iedere drie jaar een wisseling.

De nivellering werkt nu reeds zo door, dat de zittingsperiode van beide Kamers zal worden teruggebracht tot vier jaar, aaneensluitend voor één zittingsperiode. Er blijft nog verschil in het moment waarop en de wijze waarop het gebeurt. Als de momenten geheel gelijk vallen, heeft het weinig zin, twee Kamers te handhaven die volstrekt identiek zijn.

Als wij het station gepasseerd zijn waarbij wij de Eerste Kamer in haar – vergeleken met de Tweede Kamer – andere gedaante willen erkennen, dan komen wij tot de materie van het onderhavige voorstel, namelijk de verhouding tussen Grondwet en wet. In de interpretatie van de Grondwet komt aan de Eerste Kamer een gelijke bevoegdheid toe als aan de Tweede Kamer. Als de Eerste Kamer zegt, een bepaalde wet niet te kunnen aanvaarden – dit komt tegenwoordig wel eens voor – omdat zij haar in strijd met de Grondwet acht (dit komt minder voor) dan moeten wij als Tweede Kamer, zonder zo ver te gaan als Krabbe met zijn rechtssouvereiniteit, respect heb-

ben voor het oordeel van de Eerste Kamer.

Als men de macht van de Eerste Kamer aanvaardt, moet men haar gelijkelijk aanvaarden bij de bijzondere procedure die de grondwetswijziging doet verschillen van de gewone wetswijziging, zowel wat de twee lezingen met tussentijdse ontbinding betreft als de gekwalificeerde meerderheid van $\frac{2}{3}$ bij de definitieve beslissing.

De heer **Van Mierlo** (D'66): Ik meen dat het niet per se zo behoeft te zijn, dat de gedachte van gelijkstelling voor alle wetgevende arbeid dient te gelden. Voor de normale wetgevende arbeid is hiervoor reden, maar voor de arbeid ter zake van een grondwetsherziening wordt ervan uitgegaan – nu meer dan vroeger – dat het gaat om een oordeel van de kiezers. Daarom wordt de Kamer ontbonden. Het is nu eenmaal zo, dat de Eerste Kamer slechts voor een gedeelte wordt ontbonden. De laatstgehouden verkiezing voor provinciale staten werkt namelijk voor een gedeelte door. Zelfs op dat moment zijn de leden van provinciale staten niet gekozen op grond van een voorstel tot wijziging van de Grondwet.

Ik vind dat men een onderscheid kan maken tussen grondwetsherzieningsarbeid, die zozeer gebaseerd is op een uitspraak van de kiezers, en de gewone wetgevingsarbeid.

Mevrouw Kappeyne van de Coppello (VVD): De inspraak van de kiezers is een punt apart. Ik ben dit geheel met u eens.

Neemt men als principe dat de twee kamers in een tweekamerstelsel op dezelfde manier tot een eindbeslissing kunnen komen, dan vind ik het onlogisch dat men dat wel voor gewone wetgeving aanvaardt en niet voor grondwetgeving. De Regering heeft die logische gevolgtrekking niet doorgezet toen zij in de Nota Grondwetsherziening voorstelde, de tweede lezing door de Eerste Kamer te laten vervallen. Bij de gedachtenwisseling over die nota heb ik de Regering op haar onlogische gedachtensprong gewezen. De Regering zei toen dat zij de tweede lezing door de Eerste Kamer onnodig vond omdat, zoals de heer Van Mierlo zei, ontbinding van de Eerste Kamer meestal tot geen enkele wijziging in de stemverhouding placht te leiden, aangezien te voren meestal verkiezingen van provinciale staten hadden plaatsgehad. Mede door verkorting van de zittingsduur van de Eerste Kamer-nieuwe-stijl gaan de verkiezingen synchroon lopen aan die van de provinciale staten. Dat bracht mij er-

Kappeyne van de Coppello

toe, de vereenvoudiging voor te stellen, de gekwalificeerde-meerderheidsbeslissing van de Eerste Kamer in eerste en enige termijn te doen plaatshebben. Ook dat wilde de Regering echter niet. Dat bevestigde mijn vermoeden, dat de Regering niet in wezen de tweede lezing door de Eerste Kamer wilde afschaffen maar haar beslissing door de 'Heren 26', om een variant te gebruiken, namelijk de mogelijkheid grondwetswijzigingen tegen te houden door eenderde van de Eerste Kamer. Die aap is nu dan eindelijk uit de regeringsmouw te voorschijn gekomen – ik juich dat toe – toen zij in de memorie van antwoord op dit voorstel de volgende bekentenis deed:

'Tegenover een zekere vermindering van de invloed van de Eerste Kamer ten aanzien van de tweede lezing van een herzieningsontwerp staan wij niet afwijzend. Wij zouden deze vermindering echter liever langs een andere weg bereiken, namelijk door in plaats van een tweederde meerderheid in tweede lezing een beslissing bij gewone meerderheid voor te schrijven, zoals ook de Raad van State suggereerde.' Eerlijkheid duurt het langst, zeg ik dan maar. Het ging niet om de tweede lezing, doch om de tweederde meerderheid. Die moest verdwijnen. In de memorie van antwoord heb ik dan toch eindelijk een oprecht antwoord gekregen op de vragen die ik bij de behandeling van de Nota, onder andere in januari 1975 stelde. De Regering wil inderdaad aan de Eerste Kamer het recht ontnemen om bij tweederde meerderheid te beslissen, zoals de Tweede Kamer dat ook doet.

De heer De Kwaadsteniet heeft een motie ingediend, die de steun van de meerderheid dezer Kamer verwierf, met de strekking de rechten van de Eerste Kamer niet te verkleinen. In de schriftelijke voorbereiding van dit wetsontwerp werd er hier en daar op gezinspeeld, dat de indieners misschien iets verdergaands bedoeld hadden dan de motie letterlijk verwoordde. Ik moet zeggen dat ik die motie gesteund heb vanwege haar letterlijke betekenis: geen salamitactiek ten opzichte van de Eerste Kamer. Als men haar wil afschaffen, moet het ook openlijk in één klap en niet door geleidelijke amputatie.

Het vervelende is dat de heer De Kwaadsteniet juist bij de schriftelijke behandeling van dit voorstel weer zelf ruimte voor onzekerheid en verwarring heeft opengehouden door zijn gedachte dat in tweede lezing door de Verenigde Vergadering van beide Ka-

mers over een voorstel van grondwetswijziging zal worden beraadslaagd of beslist, of beide. Bij het beslissen in Verenigde Vergadering wordt de Eerste Kamer in haar macht beperkt: zij kan worden overstemd door de Tweede Kamer. Wat de heer De Kwaadsteniet voorstelt is in wezen in strijd met zijn eigen motie. Ik heb liever een discussie met open vizier omtrent de bedoelingen, dan het zachtjes laten doorroesten van het kuras van binnenuit.

De bezwaren van de Regering tegen het laten ondergaan van de Eerste Kamer in een Verenigde Vergadering in tweede lezing kan ik dan ook geheel delen. Er bestaat geen enkele aanleiding om de procedure van de Verenigde Vergadering toe te passen op de gang van zaken bij een grondwetswijziging. In de tijd dat er door het parlement op het gezamenlijk aanhoren van de Troonrede werd gereageerd door middel van een adres aan de Koning, stelde iedere Kamer afzonderlijk een adres op, en de Eerste Kamer ging daar nog langer mee door dan de Tweede. Voorts bestaat nu nog het grondwettelijk voorschrift tot het houden van een Verenigde Vergadering bij de benoeming van een troonopvolger als de Koning nog leeft en een opvolger volgens het grondwettelijke erfrecht ontbreekt, of tot benoeming van een Koning als geen troonopvolger is aangewezen en de Koning zonder opvolger is gestorven. In die twee bijzondere gevallen moet de Verenigde Vergadering bovendien in dubbelen getale bijeen worden geroepen.

Dat dubbele aantal roept herinnering op aan de tijd dat ook nog in een ander geval een dubbel aantal nodig was: nl. de procedure van grondwetswijziging van vóór 1848. De heer De Kwaadsteniet heeft dat al aangehaald. Toen moest vóór de tweede lezing door de leden van provinciale staten, nadat hun de voorgenomen wijziging in eerste lezing was toegezonden, een gelijk aantal nieuwe leden van de Tweede Kamer worden toegevoegd aan het aantal bestaande. In 1848 werd er definitief met die verdubbeling afgerekend, toen een systeem van grondwetswijziging werd ingevoerd dat nu nog geldt.

Ik vond het al taaie kost toen met de discussie over de invoering van een soort districtenstelsel werd teruggegrepen op een kiesstelsel dat 60 jaar geleden werd verlaten. Moeten wij nu bij wijze van allermooi modernste nieuwigheid een mummie opgraven van ruim 125 jaar geleden? Laatst las ik dat allerlei eerbiedwaardige Egyptische mummies blijken te zijn aangetast door in-

secten en schimmels. Wat voor huiveringwekkende ontdekkingen zullen ons te wachten staan als wij de vochtige Nederlandse mummies uit hun staatsrechtelijke bewaarplaatsen onverhoeds aan onze kille 20e eeuwse lucht blootstellen? Terug in de alcohol, lijkt mij de enige, oudheidkundig verantwoord, oplossing.

En dan waar het in dit wetsontwerp eigenlijk om gaat, het splitsingsrecht zelve. Naar mijn indruk is dit een louter technische aangelegenheid, die in zoverre politieke gevolgen kan hebben dat de Eerste Kamer belemmeringen uit de weg worden genomen om een voorstel tot grondwetswijziging te verwerpen op de grond dat het gekoppeld is aan een ander voorstel dat men niet wenst. De vraag is opgeworpen of men terwille van de politieke haalbaarheid allerlei verwrongen constructies gaat bedenken, bij voorbeeld zodanig dat een artikel, bestaande uit vier leden, terwille van de aanvaarding door het parlement, gesplitst gaat worden in vier afzonderlijke voorstellen.

Ik heb nog altijd wel enig vertrouwen in het gezonde verstand van het parlement, of althans van een meerderheid daarvan, dat het zijn steun aan dergelijke manoeuvres niet zal geven. Wij zijn van tijd tot tijd toch ook wel gevoelig voor argumenten die uit een zo goed mogelijke wetgevingstechniek geput kunnen worden. Het is toch niet zonder reden dat volzinnen binnen een artikel worden gegroeped en artikelen binnen een hoofdstuk. Die organische eenheid zal toch zo veel mogelijk moeten worden bewaard.

Deze bewindslieden hebben tot nu toe geen aanleiding gegeven tot de verdenking dat zij met grillige splitsingsvoorstellen zouden komen. Integendeel, de uitnodiging tot splitsing, als ik mij goed herinner door leden van de CDA-fractie bij de schriftelijke behandeling van de grondrechten gedaan, wezen de bewindslieden juist van de hand.

Het splitsingsrecht kan naar twee kanten werken. Het maakt het mogelijk dat onderdelen worden aanvaard die anders wegens koppeling aan andere grondwetswijzigingsvoorstellen zouden zijn verworpen. Daar staat tegenover dat het ook de mogelijkheid biedt tot een meer genuanceerde verwerking van onderdelen. Het kan per situatie en onderwerp verschillen of men zelf het splitsingsrecht als een nuttig dan wel als een lastige aanvulling wil beschouwen.

De opwinding dat de kiezer in zijn theoretische beïnvloeding van de grondwetswijzigingsprocedure zou

Kappayne van de Coppello

worden gefrustreerd begrijp ik gewoon niet. De kiezer wordt geacht met zijn stem voor een kandidaat voor het lidmaatschap van de Tweede Kamer ook een oordeel te vellen over het gehele pakket van grondwetsherziening, dat in eerste lezing is aanvaard.

Daarbij is het niet relevant hoe de onderdelen van die herziening zijn gegroepeerd. Bovendien behouden de nieuwe Kamers hun eigen verantwoordelijkheid om alsnog onderdelen van de in eerste lezing aanvaarde wijzigingsvoorstellen te verwerpen. Wie kan garanderen dat zij in hun stemgedrag tot uiting brengen wat hun kiezers wensen? Niemand! Een dergelijke garantie is er niet, tenzij men de kiezers zelf bij referendum over de grondwetswijzigingen laat beslissen. Zo ver is het in Nederland niet.

Overigens begrijp ik niet, waarom het splitsingsrecht alleen in tweede termijn gehanteerd moet worden. Ik sluit ik mij aan bij een deel van het betoog van de heer Franssen. Waaronder baseert de Regering haar verwachting, dat een gewone meerderheid in de Tweede Kamer er maar op los gaat splitsen en snipperen en dat de tweede meerderheid van de Kamer dat niet zal doen? Splitsing is formeel een wijziging in de tekst van de wetsvoorstellen en doet mij denken aan amendementen. Het lijkt mij daarom logisch, dat het recht tot splitsing, zo het wordt toegekend, aan de bestaande rechten van de Tweede Kamer wordt toegevoegd en niet aan die van de Eerste Kamer.

Nog enkele opmerkingen tot slot. Ik heb er met voldoende kennis van genomen, dat het ook de bedoeling van de Regering is om de periode tussen eerste lezing en kamerontbinding zo kort mogelijk te doen zijn. Fatale termijnen daaromtrent in de Grondwet vastleggen komt ook mij niet wenselijk voor. Wel wil ik de Minister er nogmaals op wijzen, dat politiek spraakgebruik soms niet voldoende fijngevoelig is om de politieke werkelijkheid vast te leggen en dat het gewoon onjuist is om het begrip 'kabinetsperiode' aan het begrip 'zittingsperiode van de Tweede Kamer' gelijk te stellen. Formeel vallen beide periodes nimmer op de dag gelijk, en in de parlementaire praktijk komt het zelden voor, dat beide periodes materieel gelijk vallen. Een demissionair kabinet gaat na verkiezingen door met regeren, met het indienen van wetsvoorstellen, en wie weet zelfs met het indienen van grondwetswijzigingsvoorstellen.

Ik ben nog steeds nieuwsgierig op welk moment de Regering haar instemming met of afkeuring van een initiatiefvoorstel tot grondwetswijziging moet doen blijken. De Regering citeert brieven – naar ik meen van oud-Minister Geertsema – waarin wordt gesteld, dat de Regering zich nog niet tot bekrachtiging bindt indien zij initiatiefvoorstellen in tweede lezing indient. Anderzijds geeft de Regering toe, dat haar contraseign op in eerste lezing aanvaarde voorstellen niet verschilt van dat onder andere voorstellen. Dat lijkt mij met elkaar in strijd. Door het contraseign na de eerste lezing te plaatsen heeft de Regering toch aangegeven, dat zij zich met de inhoud van de voorstellen heeft kunnen verenigen? Anders zou zij toch niet hebben gecontraseigneerd? Als ik het verkeerd begrepen heb, zal ik gaarne door de Minister gecorrigeerd worden.

De heer **Van Mierlo** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ik moge beginnen met de door mij in het voorlopig verslag gemaakte opmerking te herhalen, dat ik mij op een enkele kleinigheid na met het merendeel van de hoofdlijnen van het onderhavige wetsontwerp kan verenigen. Ik deel de opvatting van de Regering, dat het toekennen van het splitsingsrecht in een van beide lezingen aan de Eerste Kamer strijdig zou zijn met de rol en de functie die de Eerste Kamer in ons staatsrechtelijk bestel heeft. Evenzeer ben ik niet ongevoelig voor de bedenkingen die de Regering heeft ten aanzien van het voorstel om de tweede lezing van de grondwetswijzigingsvoorstellen in een verenigde vergadering van Eerste en Tweede Kamer te laten plaatshebben. Ik schort mijn eindoordeel hierover echter nog wat op. Persoonlijk acht ik ieder ingrijpen van de Eerste Kamer in tweede lezing in strijd met de grondgedachte dat de kiezers een uitspraak doen, maar ik ben net als Struycken: ik weet nog niet precies op welke wijze de rol van de Eerste Kamer het geringst is.

Mijn echte moeilijkheid blijft het splitsingsvoorstel als zodanig voor de tweede lezing, zoals geformuleerd in artikel 8.1, vierde lid.

Ik heb in het voorlopig verslag zeer uitvoerig mijn bedenkingen daartegen onder woorden gebracht. Het is wat ondankbaar zo'n lang verhaal in het voorlopig verslag te doen opnemen, omdat het intellectueel verzet oproept dat helemaal te gaan herhalen. Ik mag aannemen, dat de betrokkenen in dit debat ervan op de hoogte zijn. Ik acht

het daarom weinig zinvol die ganse redenering in extenso te herhalen.

Ik wil de hoofdelementen vermelden en nagaan of en in hoeverre deze gedachtengang op overtuigende wijze door de Regering wordt weerlegd in de memorie van antwoord en in de nota naar aanleiding van het eindverslag.

Mijn bezwaren zijn gebaseerd op twee hoofdconstateringen, de eerste dat het splitsingsvoorstel in strijd is met de grondgedachte achter onze procedure van grondwetswijziging en de tweede dat er niet alleen formeel maar ook materieel gevaarlijke kanten aan dat splitsingsvoorstel zitten.

Wat het eerste betreft is mijn overweging geweest, dat de Kamer bij de behandeling van de nota grondwetsherziening zich helaas zeer definitief heeft uitgesproken tegen een ingrijpende vereenvoudiging van de procedure van grondwetswijziging. De Kamer en de Regering hebben de grondgedachte willen handhaven in twee lezingen te werken en om de kiezers een oordeel te laten vellen over de grondwetsherzieningsarbeid die door de ontbonden Kamer is verricht. Dat is een grote fictie maar het besluit die fictie als basis te handhaven is genomen.

Het moet mij van het hart, dat de Regering in de memorie van antwoord mijn stelling dat splitsing in tweede lezing in strijd is met die grondgedachte wel weerspreekt maar niet weerlegt. Vrij uitvoerig heb ik aangegeven waarom ik vind dat er strijdigheid is, namelijk omdat de mogelijkheid wordt geopend, dat de Kamer in tweede lezing een soort recht van amendement krijgt, waardoor een tekstwijziging in de Grondwet mogelijk wordt die niet formeel aan de kiezers is voorgelegd. Eigenlijk komt de Regering in de stukken niet veel verder dan te zeggen: we zijn het met die constatering niet eens. De Minister verwijst dan weliswaar naar het technische en beperkte karakter van het splitsingsrecht maar zelfs wanneer een beperkte interpretatie van het splitsingsrecht gegarandeerd was, dan nog zou het over een beperkte wijziging gaan die niet aan de kiezer is voorgelegd. De vraag is nu hoogstens, of die strijdigheid van voldoende gewicht is om ons de mogelijke voordelen van het splitsingsrecht te laten ontgaan.

Misschien zou ik over dat antwoord nog wel getwijfeld hebben als ik een krachtig pleidooi had gelezen voor de noodzaak thans een splitsingsmogelijkheid in te voeren. Naar mijn smaak ontbreekt dat pleidooi geheel. Er wordt gesteld, dat in het verleden wel is voorgekomen, dat een grondwets-

Van Mierlo

wijziging niet doorging omdat er tegen een onderdeel daarvan bezwaar was. Het enige voorbeeld dat wordt geproduceerd dateert van 1937 en schiet naar mijn smaak in overtuigingskracht zijn doel meters voorbij. Dat is niet alleen het geval omdat dat uitgerekend een voor de parlementaire democratie zeer precare periode was maar vooral omdat het om enkele voorstellen ging, die helemaal niet in één wetsontwerp hadden moeten zitten. Ik vind dus, dat de Regering bitter weinig materiaal produceert ter adstructie van de noodzaak tot een splitsing in tweede lezing een mogelijkheid te openen.

Nog belangrijker evenwel is het feit dat waar ik zojuist over een situatie waarin een beperkte interpretatie gegarandeerd was, deze garantie er helemaal niet is. Nu geef ik toe, dat de Grondwet ten opzichte van de wetgever formeel helemaal niets garandeert en eigenlijk alleen maar de zedelijke opdracht voor de wetgever formuleert die niet afdwingbaar is. Dus ook het formuleren in de grondwettekst zelf dat splitsing slechts mogelijk is ten aanzien van voorstellen die geen enkel direct verband hebben levert geen garantie op, dat de grondwetgever in tweede lezing zich daaraan zal houden.

Ik wil dan ook niet te lang stilstaan bij de vraag, of het wenselijker zou zijn dat principe in de wettekst vast te leggen. Wel moet mij van het hart dat ik ook op dit punt de redenering van de Regering niet erg sluitend vind. Immers, formulering van het principe zou toch in ieder geval die zedelijke opdracht inhouden. Als de Regering zegt, dat men in de Grondwet zoveel mogelijk vaagheid moet vermijden, dan stel ik de vraag, of zij het niet met mij eens is, dat het nog vager is om die zedelijke opdracht in plaats van in de Grondwettekst in de memorie van toelichting te formuleren, als een bedoeling. Bovendien heb ik er al in het voorlopig verslag op gewezen, dat er meer woorden worden gebruikt in de Grondwet, die ter interpretatie aan de wetgever zijn. Ik heb hierbij de woorden openbare orde genoemd. Echter, zoals gezegd, de vraag of de beperkte interpretatie er al dan niet in zou komen te staan, is voor mij niet relevant. Van belang is, of de grondwetgever in tweede lezing een mogelijk recht van amendement heeft – of mag hebben – door middel van het instrument van de splitsing.

In de memorie van antwoord op blz. 2 geeft de Regering toe, dat de mogelijkheid niet is uitgesloten, dat een

splitsing materieel een wijziging inhoudt en derhalve in feite de strekking van een amendement kan hebben. Om dat bezwaar te ondervangen, zo zegt de Regering, binden wij het splitsingsrecht aan een gekwalificeerde meerderheid. Naar het mij voorkomt is dit een hoogst merkwaardige redenering.

Ik heb het gevoel, dat hier een paar zaken door elkaar worden gehaald en dat met name het instituut van de gekwalificeerde meerderheid hier voor een ander doel wordt gebruikt dan waarvoor het is gemaakt. Het is van tweeën een: of je vindt, dat bij onze conceptie van grondwetswijziging, van procedure, de Kamer in tweede lezing wel het recht van amendement heeft – welnu, dan moet men dit zeggen en dan kunnen er redenen zijn ter bescherming van bij voorbeeld minderheden om dat die Kamer in tweede lezing moeilijker te maken dan normaal, bij voorbeeld door de eis van gekwalificeerde meerderheid – of je vindt, dat de Kamer in tweede lezing geen recht van amendement mag hebben, omdat je dat in strijd acht met de grondgedachte. Maar dan wordt die strijdigheid niet opgeheven door het feit, dat de beslissing met tweederde meerderheid wordt genomen. Een gekwalificeerde meerderheid wast inhoudelijk niet wit, wat bij een gewone meerderheid zwart is.

Je kunt wél volhouden dat de eis van $\frac{2}{3}$ -meerderheid het amendement bemoeilijkt, je kunt niet volhouden dat als $\frac{2}{3}$ van de Kamer iets wil, het daarom ineens geen amendement zou zijn en dat de strijdigheid zou zijn opgeheven. Als parallel moge ik opmerken dat de wetgever ook niet met $\frac{2}{3}$ -meerderheid of met algemene stemmen een wet mag aannemen die strijdig is met de grondwet.

De zinsnede dus dat de gekwalificeerde meerderheid beter verzekert dat de Tweede Kamer de beperkte strekking van de voorgestelde bepaling niet uit het oog zal verliezen, is onjuist.

De Regering blijft in de nadere stukken buitengewoon vaag ten aanzien van wat haar voor ogen staat bij het begrip directe band tussen de verschillende wetsvoorstellen. In één voorbeeld is zij concreet. Dat is ten aanzien van het voorbeeld dat door mij in het voorlopig verslag is aangehaald met betrekking tot de handelsreclame in het artikel over het grondrecht van vrije meningsuiting. Er is geen twijfel aan, zegt de Regering, dat er een direct verband is tussen het lid met betrekking tot de handelsreclame en de overige leden van dat artikel. Maar wie zegt

de Minister dat de Kamer daar ook zo over denkt? Er was toch al een redenering van confessionele zijde, dat in de concept-grondwettekst het lid met betrekking tot de handelsreclame moeiteloos zou kunnen worden veranderd, zonder dat het de betekenis van de andere leden zou wijzigen?

Deze gedachtengang vond zijn neerslag in het amendement. Ik heb de Minister dan ook niet horen uitspreken, dat indien dit amendement zou worden aangenomen hij een gewijzigde redactie van de overige leden van het artikel moest voorstellen vanwege dat verband. Denkt de Minister dat hij, bijvoorbeeld als in tweede lezing daarover een splitsingsvoorstel zou zijn gedaan daarover het onaanvaardbaar zou uitspreken? Hoe weet hij dat hij in tweede lezing nog Minister is? Hoe weet hij of de huidige coalitie dan nog bestaat? Bovendien, als hij daarover een onaanvaardbaar zou uitspreken en als gevolg daarvan een kabinetscrisis zou ontstaan, wordt het dan naar zijn mening een grondwetsontbinding wanneer de Kamer wordt ontbonden?

Hoe dan ook, je kunt er verschillend over denken. Ik herhaal mijn opvatting dat indien in tweede lezing via splitsing het lid over de handelsreclame alsnog zou worden verwijderd de grondwetgever in eerste lezing geweld zou worden aangedaan.

Kennelijk acht de Regering splitsing tussen de verschillende artikelen van het grondwetsherzieningsontwerp inzake de klassieke grondrechten mogelijk. Zij verwijst daarnaar op blz. 2 van de memorie van antwoord, waar zij zegt dat tussen alle onderdelen daarvan wel een zekere, maar niet een noodzakelijk directe band bestaat. Zij suggereert hiermee dat men zich hier een splitsing tussen verschillende voorstellen kan denken. Ook hierachter zet ik een vraagteken. Er is wel degelijk naar mijn gevoel een verband tussen de formulering van bepaalde grondrechten van vrijheid van meningsuiting, demonstratie, vereniging en vergadering. Ik herinner mij dat de Regering een amendement van de heer Van der Lek op een bepaald punt bestreed met de argumentatie dat zijn amendement niet nodig was, omdat het principe dat hij voorstond al verankerd lag in het algemene non-discriminatie artikel. Het amendement is mede op grond van de argumenten van de Regering niet aangenomen, maar had wellicht wel aangenomen moeten worden, indien later het risico zou bestaan dat het discriminatie-artikel uit het wetsontwerp zou worden weggesplitst.

Van Mierlo

Alles overziende ben ik tot de voorlopige conclusie gekomen, dat de Regering noch duidelijk heeft kunnen maken dat invoering van de splitsing van grote importantie is, noch mijn bedenkingen heeft kunnen wegnemen, die ik ten aanzien van invoering van dit systeem heb, althans tot nu toe. Het is om die reden dat ik met de heer Franssen twee amendementen heb ingediend.

Het eerste amendement strekt ertoe om de splitsingsmogelijkheid in eerste lezing te vergemakkelijken. Met de Regering ben ik het eens dat op zichzelf reeds in eerste lezing de mogelijkheid bestaat om door middel van amendering en initiatiefontwerpen tot een zelfde resultaat te komen, maar toegegeven moet worden dat het een gecompliceerde en onnodig gecompliceerde weg is. Deze kan aanzienlijk worden vergemakkelijkt door de splitsingsmogelijkheid verbatim in de grondwettekst op te nemen.

Wellicht kan de Regering mij in haar antwoord ervan overtuigen dat een splitsingsmogelijkheid voor de Kamer in eerste aanleg ongewenst is. Ik heb met belangstelling kennis genomen van het enige bezwaar dat de Regering daartegen aanvoert, namelijk de vrees dat een zodanige mogelijkheid een reeks van splitsingsacties zal oproepen. Ik ben daar zelf nog niet zo bang voor, te meer niet als de Kamer voor een volgende periode van grondwetsherziening zou besluiten tot een veelvuldiger en meer in de tijd uitgesmeerd overleg met de Regering over de grondwetswijzigingen, waarin veel diepgaander kan worden ingegaan op de verschillende aspecten die aan de voorgestelde grondwetswijziging vastzitten. Maar het bezwaar van de Regering wil ik gaarne wegen, zeker nadat de Minister daar nog eens wat uitvoeriger op in is gegaan. Ik acht het denkbaar dat geconcludeerd zou moeten worden, dat je beter het formuleren van een splitsingsmogelijkheid in eerste lezing achterwege kunt laten. Voor dat geval heb ik een tweede amendement ingediend, dat er toe strekt om geen enkele splitsingsmogelijkheid in de wet op te nemen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik voel niet zo erg veel voor het opnemen van twee splitsingsmogelijkheden: één voor de eerste lezing en dan ook nog een voor de tweede lezing. In de eerste plaats blijft mijn principiële bezwaar tegen splitsing in tweede lezing recht overeind staan. In de tweede plaats kan men zeggen, dat het bezwaar zich in versterkte mate doet voelen wan-

neer de Kamer, geen gebruik gemaakt hebbend van een expliciete mogelijkheid om in eerste lezing te splitsen, dat alsnog zou doen in de tweede lezing vanwege de haalbaarheid.

Mijnheer de Voorzitter! De regeringscommissaris is zo vriendelijk geweest mij erop te wijzen dat in mijn amendement op stuk nr. 11 onder IB. het woordje 'als' in de derde regel dient te worden geschrapt.

De Voorzitter: In het amendement-Van Mierlo c.s. (stuk nr. 11, I) moet in de derde regel van onderdeel B. het woordje 'als' worden geschrapt.

Deze verbetering zal worden aangebracht.

De heer **Van Mierlo** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Rest mij te zeggen, dat ik natuurlijk hoop dat de Regering mij ervan kan overtuigen dat ik het tot nu toe geheel verkeerd gezien heb zodat ik mijn beide amendementen kan intrekken.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt voor enkele ogenblikken geschorst.

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van het wetsontwerp **Wijziging van de Jachtwet (13 188)**.

De algemene beraadslaging wordt hervat.

Hierbij zijn tevens de orde:

de motie-Waalkens c.s. over de verhuur door de overheid van vrijkomende jachtpercelen (13 188, nr. 32);

de motie-Tuijnman c.s. over het verbieden van handel in wildklemmen (13 188, nr. 33);

de motie-De Boois c.s. over de schietvaardigheid bij de jacht op wilde zwijnen (13 188, nr. 34);

de motie-Van Rossum c.s. over registratie van de aankoop van grof-wild door horecabedrijven (13 188, nr. 35);

de motie-Van Rossum c.s. over uitbreiding van de taak van de jachtopzieners (13 188, nr. 36);

de motie-Coppes c.s. over de instandhouding van de beroepsgroep der jachtopzichters (13 188, nr. 37).

□

Minister **Van der Stee:** Mijnheer de Voorzitter! Tot mijn spijt kan ik er niet aan ontkomen om zeer uitvoerig en

langdurig te antwoorden. Ik bied daarvoor mijn verontschuldiging aan, maar de Kamer heeft zoveel, voor een belangrijk gedeelte nieuwe vragen gesteld, dat het mij helaas niet mogelijk is om mijn antwoord kort te houden.

Ik wil wederom beginnen met de stellingname van de heer Coppes. In eerste instantie is wel duidelijk geworden dat ik zijn stellingname respecteer, voor zover zij een ethisch oordeel in zich houdt, maar dat ik persoonlijk bijzonder worstel met de vraag, in hoeverre de wetgever op dit punt als wetgever zijn oordeel dwingend aan deze maatschappij kan en moet opleggen. Dit zijn twee dimensies van de problematiek die ik graag – dit is een begin van een antwoord aan de heer Coppes – uiteen wil houden. Dit speelt eigenlijk in mijn gehele antwoord door. Ik meen dat het een fundamentele vraag is die zich in alle ethische problemen die de staat op enigerlei wijze treffen voordeelt.

De heer Coppes heeft mij gevraagd, wat onder een 'verantwoorde oogst' wordt verstaan. In mijn ogen is het oogsten van wild geen doelstelling van de wet. In het woord 'oogst' zit reeds min of meer besloten wat verantwoord is. Het betekent dat men slechts datgene ontleent of onttrekt wat de stand van een bepaalde diersoort niet doet dalen. Zodra men meer ontleent of meer onttrekt aan die diersoort, zou de soort achteruit gaan en dat is niet meer datgene wat de term 'oogsten' dekt. De heer Coppes sprak over oogst en ik heb al in eerste termijn gezegd dat ik het een zeer celebrale term vond. In ieder geval is deze oogst in de ogen van de heer Coppes onaanvaardbaar, maar ik denk daar anders over, althans als wetgever. Hij heeft bovendien gevraagd, in hoeverre ik het genoeg van de jacht op zichzelf een redelijk doel acht. Ik meen dat wij daar als privé personen eindeloos lang over kunnen discussiëren. Wij kunnen dan teruggaan in de theologie die de heer Coppes en mij van oudsher dierbaar is en waarvan men zich vervolgens toch moet afvragen, of domestische opvattingen in dezen over onderschikkingen in het kader van de schepping ons ja dan neen nog aanspreken. Staande achter deze tafel, ben ik van mening dat ik dat niet moet doen. Ik wil dat onderscheid – de groepering tot welke ik behoort wordt dat wel eens, naar mijn mening ten onrechte, verweten – in het oog houden.

Ik meen dat het genoeg van de jacht – ik stel mij nu dus op het standpunt van de wetgever – op zichzelf een

Van der Stee

redelijk doel is. Tegelijkertijd moet ik eraan toevoegen dat het aldus scheiden van jachtmotieven wat kunstmatig aandoet. De jager wordt gemotiveerd door een heel pakket: zijn genoegen, zijn wildbeheer, zijn schadebeperking en zijn oogst. Het doden van een dier is voor de jager in zeer belangrijke mate een sequeel van hetgeen hij zich voor ogen stelt bij de jacht op zich.

Wij vermeien ons hier in cultuur-filosofische beschouwingen die niet eenduidig te beantwoorden zijn. Wel wil ik stellen dat hetgeen de heer Coppes heeft gesteld, wellicht in korte tijd een algemeen aanvaarde maatschappelijke realiteit is. In mijn ogen is het dat tot op dit ogenblik bij lange na nog niet. Ik meen dat ik daarmee als wetgever rekening moet houden.

Ik kom dan tot het vraagstuk van de gastverklaring. Ik wil, ten einde een aantal misverstanden weg te werken, een aantal definities geven. Het begrip medejager dekt in het spraakgebruik degene die mede huurder van het jachtrecht is en degene die in het bezit is van een vergunning, als bedoeld in artikel 7, eerste lid onder b. Onder gastjager moeten wij verstaan de man die op uitnodiging van de jachthouder deelneemt aan een jachtpartij en reeds uit anderen hoofde in het bezit is van een jachtakte. Ook moeten wij daaronder verstaan degene die een uitnodiging van de jachthouder ontvangt en mede daarom een jachtakte aanvraagt. In de discussies is dat onderscheid niet voldoende duidelijk gemaakt en daardoor ontstonden er enige spraakverwarringen.

Ik wil dan nu op het punt zelf ingaan. Verschillende leden hebben andermaal gepleit voor een regeling die er toe zou strekken, het aantal uit te reiken jachtaktes in die zin te beperken dat jachthouders niet ongelimiteerd gastjagersverklaringen ex artikel 7, eerste lid onder b, kunnen uitgeven. Enkele argumenten die een dergelijke regeling in de weg staan, heb ik reeds aangegeven. Naar mijn mening waren het doorslaggevende argumenten. Blijkbaar hebben deze argumenten de Kamer onvoldoende aangesproken. Daarom zal ik er nu nog een aantal aan toevoegen, waarbij ik voorop stel dat de argumenten die ik in eerste termijn heb genoemd naar mijn mening doorslaggevend zijn en dit ook zullen blijken te zijn voor die kamerleden die er bezwaren tegen hadden.

De heer Waalkens heeft als voorbeeld aangehaald de registratie van de vergunningen ex artikel 7, eerste lid onder b.

Ik heb in dat verband het vermoeden dat het de heer Waalkens is ontgaan dat zulke vergunningen zich ook kunnen uitstrekken tot zich in het gezelschap van de vergunninghouder bevindende personen.

Grondgebruikers hebben voorts de bevoegdheid vergunningen ex artikel 8, tweede lid, te verstrekken tot het jagen op bepaalde in artikel 8, eerste lid, opgesomde diersoorten (schadelijk wild) op de bij hen in gebruik zijnde gronden. Zulke vergunningen zouden eventuele feitelijke gastjagers de mogelijkheid bieden toch in het bezit van een jachtakte te komen.

Voor de zogenaamde zuivere waterwildjacht geldt überhaupt geen 40-hectare-regeling. Ook daar loopt het door een aantal leden bepleite systeem muurvast.

De heer De Koning heeft mij bij interruptie gevraagd hoe het mogelijk is dat iemand uit Rotterdam, zonder in het bezit te zijn van een jachtakte, uitnodigd kan worden om te jagen in het jachtveld van iemand in het oosten van het land. In het kader van het voor ons liggende ontwerp – en ik wil de Kamer uitdrukkelijk vragen zich te realiseren dat daarover de discussie gaat – dient de aanvrager van een jachtakte aan te tonen dat hij tot jagen bevoegd is. Zo'n bevoegdheid krijgt iemand door de uitnodiging van een jachtaktehouder die over een bejaagbaar jachtveld beschikt. Daarom was het, anders dan de heer De Koning denkt, beslist geen onzin van mij. Zo is het feitelijke systeem.

De heer **De Koning** (BP): U zei dat het om mensen ging die uitgenodigd werden en die geen akte hebben. Dat is onmogelijk.

Minister **Van der Stee**: Ik wil het nog eens herhalen, om geen misverstand te hebben met de heer De Koning. Ik herhaal letterlijk: in het kader van het voor ons liggende ontwerp dient de aanvrager van een jachtakte – een man die dus nog geen akte heeft – aan te tonen dat hij tot jagen bevoegd is. Daar begint het spel mee. Iemand die niets heeft, geen geweer, geen jachtakte, geen vergunning, geen jachtveld etcetera, moet aantonen dat hij tot jagen bevoegd is en dan kan hij een jachtakte krijgen. De bevoegdheid om te jagen krijgt hij door de uitnodiging van een aktehouder die over een jachtveld beschikt. Het voorgestelde, verplichte jachtexamen zal een sterk remmende invloed hebben op het aantal jachtakten die thans, op uitnodigingen, op gemakkelijke wijze zijn te krijgen.

De heer **De Koning** (BP): Ik meen dat het iets anders is. Een uitnodiging is heel iets anders dan het verstrekken van een gastakte. Als iemand bij u komt, kan hij, via u, een gastakte vragen. Die zelfde persoon kan nooit worden uitgenodigd. Als men iemand uitnodigt die geen akte heeft, dan zal hij die eerst bij de plaatselijke politie moeten aanvragen, vervolgens informeert de politie bij de politie in de woonplaats van die man en dan kan het pas.

Minister **Van der Stee**: Mijnheer De Koning, u hebt reeds drie maal in dit debat verteld dat u het altijd beter weet dan ik. Ik neem dat graag aan. Ik heb u echter verteld dat een gastjager degene is die op uitnodiging van de jachthouder, deelneemt aan een jachtpartij en reeds uit anderen hoofde, al dan niet, in het bezit van een jachtakte is. Zo is het wettelijke systeem. Dat u uw eigen ideeën erop nahoudt, neemt niet weg dat de wet toevallig iets anders is.

De heer **Beekmans** (D'66) Mijnheer de Voorzitter! Ik houd er geen eigen ideeën op na, maar de argumentatie die de Minister daarnet gebruikte, houdt precies in wat ik in dit debat heb willen aantonen. Je hebt helemaal geen centrale registratie van jachtvelden nodig. Je kunt het op de jachtakte van diegene die de gastvergunning geeft, aantekenen. Dat heeft de Minister zelf staan aantonen.

Minister **Van der Stee**: Ik heb de stelling overtuiging, mijnheer de Voorzitter, dat ik nog hierop terugkom.

De heer **Beekmans** (D'66): Ik hoop dat dat maar!

Minister **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! Ik kom tot de problematiek van de huurprijzeninschrijving. Verschillende kamerleden hebben gesproken over de jachtuurprijzen voor overheidsgronden. Ik heb al gezegd, naar aanleiding van een interruptie van mevrouw De Boois, dat ik niet prijsvormend wil optreden, maar dat ik de ontwikkelingen van de jachtprijzen op een afstand wil volgen. Afstappen van het systeem van openbare inschrijvingen – geen pacht bij opbod – is een zaak die ik bezwaarlijk acht. Ik kan trouwens niet alleen hierover oordelen. Ook de Minister van Financiën heeft hierover iets te zeggen. Inruddaad zou bij loting onder gegadigden een uitgebreide selectie moeten plaatsvinden. Thans behoeft alleen naar de kwaliteit van de hoogste inschrijvers te worden gekeken. Hiernaar wordt ook gekeken. De Kamer twijfelt eraan, maar ik kan met de hand

Van der Stee

op het hart verzekeren, dat dit gebeurt. Het is niet zo, dat uitsluitend het hoogste bod bepalend is. Dat hierbij de beoordeling vooraf wel eens gunstiger is dan achteraf, in de praktijk, het geval blijkt te zijn, is inherent aan iedere selectie. Ook wij zijn maar gewone, normale mensen. Daarom ontraad ik de motie van de heer Waalkens op stuk nummer 32.

De heer **Waalkens** (VVD): Ik kan mij goed voorstellen, dat de Minister – hier sprekend namens die onderdelen van de overheid waarmee hij zelf een betrekking heeft – dit beeld te voorschijn tovert. Ik kan beslist uit andere ervaring zeggen, dat bij het systeem van openbare inschrijving op geen enkele wijze wordt gekeken naar kwaliteit, naar ethische normen of naar wat dan ook. Het gaat ons erom, de overheid in haar totaliteit te benaderen.

Minister **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! Hoewel wij soms ten onrechte de schijn wekken, een koninkrijk van de verdeelde departementen te zijn, kan ik met de hand op het hart verzekeren, dat datgene wat onder verantwoordelijkheid van een ander departement gebeurt zozeer en zo dicht binnen ons gezichtsveld ligt, dat ik dit met overtuiging kan beweren. In eerste termijn hebben wij over de prijzen gesproken. Ik wil nog zeggen, dat ook hierbij geen sprake is van exceptionele zaken.

De heer **Waalkens** (VVD): Ik zou de Minister willen vragen, bij het overleg met collega's ook het departement van Financiën nog eens hierover te 'overhoren'.

Minister **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! Deze Minister is nooit te beroerd om zich drie maal van zijn gelijk te overtuigen. Daarom doe ik deze toezegging.

De heer **Beekmans** (D'66): Zou de Minister de Kamer iets meer kunnen informeren over de criteria, behalve de hoogte van de inschrijvingsgelden, die bij toewijzing van jachtvelden worden gehanteerd?

Minister **Van der Stee**: Het punt is, ik heb het zojuist gezegd, dat wordt gekeken naar de kwaliteiten van de jager, naar zijn jagersverleden, bij de toewijzing.

De heer **Waalkens** (VVD): Zijn het de 'Groningse kwaliteiten', waarop de Minister doelt?

Minister **Van der Stee**: Het zijn talloos vele kwaliteiten. Er komt een examen,

bestaande uit 187 onderdelen aan te pas. Ik zou de geachte afgevaardigde echter willen aanraden, dit niet al te serieus te nemen.

De heer **De Bekker** (KVP): Toch doet het antwoord van de Minister vreemd aan! Hij bestrijdt de motie. Hij zegt echter, criteria te ontwikkelen en te hanteren. Hij zegt, rekening te houden met dit en met dat. De motie vraagt, over het ontwikkelen van de criteria en over het aanwijzen ervan overleg met belanghebbende organisaties te plegen. Via de Dienst voor faunabeheer en andere instanties kan hij dit gemakkelijk doen. Hij maakt echter bezwaar hiertegen. Dat kan ik niet met elkaar rijmen.

Minister **Van der Stee**: Mijnheer De Bekker, ik zeg altijd tegen mijn vrienden, dat u een bijzonder wijs man bent, die de kunst verstaat, goed te luisteren, een kunst die velen – ook mij – niet zo goed eigen is. U bedroeft mij. Ik heb zojuist uitvoerig uiteengezet dat bij het systeem van openbare inschrijving in dit kader alleen behoefte te worden gekeken naar de hoogste inschrijvers, waarbij zij als het ware een soort marginale toetsing inzake het zijn van een goed jager moeten doorstaan.

Dat is een geheel andere zaak dan een veel verder gaande selectie van enkele honderden jagers die inschrijven voor een vaste prijs op een bepaald jachtveld. De ene toetsing is bij wijze van spreken marginaal. Nagegaan wordt of het een redelijk en bewaam jager is. Bij de andere selectie gaat het om het uitzoeken van de beste jagers uit honderden. Dat vraagt de Kamer in wezen. In redelijkheid ben ik daartoe amper in staat. Het is onredelijk dat van mij te vragen.

De heer **De Koning** (BP): Wat heeft een organisatie daarmee te maken, zou ik de heer De Bekker willen vragen. Het is een zaak voor huurder en verhuurder. Aan het hoofd van de politie wordt gevraagd wat het verleden van de man is wat betreft het jagen. Die is verantwoordelijk. De instanties hebben er totaal niets mee te maken. Dat zijn geen jagers.

De heer **De Bekker** (KVP): Uw standpunt is ons al lang duidelijk. Daarover behoeven wij niet lang meer te praten.

De heer **De Koning** (BP): Het gaat om democratie en eerlijke inschrijving. Daar bent u tegen. Dat ben ik met de Minister eens. Hij zit hier op de goede weg en dan moet ik hem ook verdedigen.

Minister **Van der Stee**: Een historisch moment: de heer De Koning en ik zijn het een keer eens.

De heer De Bekker heeft gesproken over de duur van de jachtovereenkomsten. Hij dringt erop aan, jachthuurovereenkomsten met een duur van twaalf jaar ook in ruilverkavelingsgebieden, met name in het kader van het plan van toedeling, toe te staan. Ik vind dit een serieus verzoek. Aan het verlangen van de heer De Bekker op dit punt zal worden tegemoetgekomen.

De heer **De Bekker** (KVP): Mijn verzoek is altijd serieus maar ik ben niet-temin dankbaar.

Minister **Van der Stee**: Mevrouw De Boois heeft gesproken over het schietvaardigheidsbewijs, een onderwerp dat in eerste termijn – ik mag het presidium erop wijzen – de Kamer diepgaand heeft beziggehouden. De geachte afgevaardigde blijft ondanks hetgeen ik over deze aangelegenheid in eerste termijn heb gezegd, van oordeel dat de eis een bewijs van schietvaardigheid te overleggen in sommige situaties toch gewenst blijft. Mevrouw De Boois wil dit bewijs echter beperken tot de drijfjacht op wilde zwijnen. Althans, dat heeft zij meer in het bijzonder in haar motie naar voren gebracht. Daar heb ik problemen mee.

Mevrouw **De Boois** (PvdA): Als ik meer van de Minister gedaan kan krijgen op dit ogenblik, vind ik dat uitstekend. Voor de avondpauze leek dit mij echter het hoogst haalbare.

Minister **Van der Stee**: De geachte afgevaardigde is te optimistisch. Ik kan haar suggesties in feite niet volgen. Zij wil een vergunning ex artikel 27 en 53. Zij wil de bepaling opnemen dat de deelnemer aan de jacht niet langer dan een jaar geleden een proeve van bewaamheid heeft afgelegd. De voorwaarden en beperkingen die aan een vergunning kunnen worden verbonden, kunnen slechts de jacht betreffen. Ik heb dus nogal wat juridische problemen met deze motie. Deze motie op de zich zelf is mij sympathiek, gelet op de gevolgen die het gebruik van een 'kogelgeweer' teweegbrengen. Op dit ogenblik heb ik echter geen juridisch houdbare oplossing bij de hand om aan dat verzoek tegemoet te komen.

Aan een vergunning kan ik voorwaarden gaan stellen betreffende de jacht, maar niet wat andere zaken betreft. Het is een subtiel onderscheid, maar wij zullen trachten het probleem op te lossen.

De heren Waalkens, De Bekker, De Koning en Van Rossum hebben een

Van der Stee

aantal nieuwe vragen gesteld over de positie van de jachttopziener. Zij wijzen op het gebrek aan mankracht bij de politie ten plattelande, waardoor een onvoldoende toezicht bestaat op de naleving van de Jachtwet, Vogelwet etcetera. De jachtopzieneren zouden bepaalde werkzaamheden van politieke aard kunnen verrichten. Hierdoor zou het instituut kunnen worden behouden. In dat kader hebben de heren Coppes en Van Rossum moties ingediend, respectievelijk op stuk nr. 37 en 36.

Dat verdriet mij een beetje. In eerste instantie heb ik reeds toegezegd hierover in overleg te zullen treden met mijn ambtgenoot van Justitie. Ik ben ook best bereid daarover met mijn ambtgenoot van CRM te praten. Het zal duidelijk zijn dat ik daarom aan deze moties dan ook geen enkele behoefte heb. Het zijn slagen in de lucht.

De heer De Bekker heeft mij terecht het verwijt gemaakt dat ik in eerste instantie niet over de Jachtkamer gesproken heb. Hij snijdt hier een probleem aan dat noch nieuw, noch uitermate ingewikkeld is. Wij kennen immers al – hij heeft ze ook al genoemd – een Grondkamer en een Kamer voor de binnenvisserij. Toch vraag ik mij af of het gerechtvaardigd is een dergelijk zwaar instrument voor de jachtuur-overeenkomsten te introduceren.

Ik ben bereid dit voorstel, al vind ik het meer een probleem dan een voorstel, nog eens in studie te nemen. Ik moet echter wel zeggen dat de voorgestelde oplossing naar mijn mening te vergelijken valt met het schieten met een kanon op een muis.

De heer **De Bekker** (KVP): Dat is te veel. Een probleem is er om te bestuderen.

Minister **Van der Stee**: Ala, met een kanon op een spreeuw dan.

De heer **De Bekker** (KVP): Een kraai was nog beter.

Minister **Van der Stee**: Ik geef hiermee de gemoedsgesteldheid aan waarmee ik dit probleem ga bestuderen, maar ik wil het bekijken. Ik wil de geachte afgevaardigde echter niet te veel hoop geven.

De heer **De Bekker** (KVP): Ik begrijp heel best dat de Minister niet binnen een jaar met een wetswijziging terzake kan komen.

Minister **Van der Stee**: Een jaar zou wel bijzonder optimistisch zijn.

De heer Tuijnman heeft mij gevraagd of een afschot van 20% van het hertenbestand op de zuidoost Veluwe

verantwoord is. Dat is het inderdaad. Met de Vereniging Wildbeheer en de Vereniging Het Veluws Hert zal in voorkomende situaties voor de toekomst overleg worden gepleegd. De wildstand loopt van jaar tot jaar uiteen. Hij wordt door talloze factoren beïnvloed. Men kan op dit punt en op dit ogenblik moeilijk spreken van structurele factoren. Wij zullen daarover overleg plegen.

De heer Tuijnman heeft een allerakeligste zaak aangeraakt, die van de wildklemmen. Hij heeft een klemmend betoog gehouden, dat mijn volledige en warme sympathie heeft, om de handel in wildklemmen te verbieden. Zijn argumenten spreken mij aan.

Aan de andere kant is de zaak niet zo eenvoudig. Een verbod tot het in de handel brengen van bepaalde goederen wordt in het algemeen slechts genomen om redenen van volksgezondheid, openbare orde of goede zeden. Dat behoort tot de standaardpatronen in dit land.

De heer **De Koning** (BP): Wat moeten wij dan met de mollenklemmen beginnen. Mollen behoren niet tot het schadelijk wild, maar het is wel schadelijk gedierde.

Minister **Van der Stee**: Dat is een van de redenen waarom ik mij moet afvragen of ik aan dit verzoek, dat mij op zichzelf sympathiek is, kan voldoen.

Ik zeg de heer Tuijnman toe dat ik over dit punt overleg wil plegen met mijn collega's van Economische Zaken en Justitie om te zien of hoe wij een regeling kunnen treffen. Ik zal daarbij ook het probleem van de heer De Koning betrekken, want hij heeft gelijk.

Op grond van deze toezegging acht ik de motie, voorkomend op stuk nr. 33, overbodig.

De heer **Beekmans** (D'66): Vindt de Minister niet dat bij de beoordeling van deze problemen ook ethische normen een rol spelen? Rattenklemmen en mollenklemmen hebben altijd nog een andere functie dan klemmen waarin groter wild komt. Daarbij komt de ethiek om de hoek kijken. Wat is daarover het oordeel van de Minister?

Minister **Van der Stee**: Het voorstel van de heer Tuijnman komt mij sympathiek voor in het kader van de Jachtwet, niet in het kader van de bestrijding van ongedierte en dergelijke. In dit antwoord worden ook de ethische problemen van de heer Beekmans gevaren. Ethiek heeft altijd iets te maken met zedelijke doeleinden. Ik geloof dat je het daaronder kunt vangen. Ik wil daarover geen dogmatische uit-

spraak doen, maar geloof dat het zo ligt.

De heer Coppes heeft gesproken over de vraag, welke betekenis het verdrag van Parijs heeft gezien de voorgestelde regelingen met betrekking tot eendenkooien. Genoemd verdrag, de zogenaamde Vogelconventie van Parijs, schrijft voor, dat middelen ter massale vangst van vogels 'van lieverlede' moeten verdwijnen. In dat kader is het voorgestelde beleid erop gericht, het aantal eendenkooien geleidelijk te doen verminderen. Overigens is handhaving van een beperkt aantal eendenkooien in het belang van de natuurbescherming, iets dat door de natuurbeschermingsorganisaties ook wordt onderschreven.

Met de heer Waalkens ...

De heer **Coppes** (PPR): Mijnheer de Voorzitter! In het verdrag van Parijs is ook sprake van het vanaf het water jagen.

Minister **Van der Stee**: Daarop kom ik nog.

Mijnheer de Voorzitter! Ik ben het met de heer Waalkens eens, dat iets ruimere middelen van het Jachtfonds het mogelijk zouden maken, meer aandacht te geven aan de voorlichting over de jacht. Ik zal het bestuur van het fonds daarover benaderen, indien de Kamer de door mij voorgestelde mogelijkheid tot verruiming van die middelen aanvaardt. Het is duidelijk, dat ik dat proviso moet maken.

De heer Waalkens heeft nog een vraag gesteld over de schade veroorzaakt door wild van bij Staatsbosbeheer in beheer zijnde staatsnatuurrezervaten in relatie tot de instructieregeling Staatsbosbeheer faunabeheer. In de bedoelde door mij inmiddels goedgekeurde instructieregeling is het probleem van schade in de omgeving van reservaten onderkend. De belangen van de landbouw in de omgeving van het reservaat vormt één van de punten van overweging ter beantwoording van de vraag, of de jacht op de reservaatgronden zal worden verhuurd. In eerste termijn hebben wij al gesproken over de uitstraling vanuit de reservaten naar het omringende gebied waar schade berokkend zal worden. Welnu de mogelijkheid van schade in het gebied rond de reservaten is mede bepalend voor het antwoord op de vraag of, en zo ja, in welke mate de reservaten bejaagd zullen worden.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom nu eigenlijk in een eindeloze discussie met de heer De Koning over zeugen en beren.

Van der Stee

De heer **De Koning** (BP): Laat ze maar lopen!

Minister **Van der Stee**: Ik hoop met de heer De Koning tijdens het drinken van een borrel deze discussie definitief te beëindigen. In de vergunningsvoorwaarden komt niet voor, dat een zeug tweemaal moet hebben gebigd om geschoten te mogen worden.

Mijnheer de Voorzitter! Ik moge de heer De Bekker, die ik niet zie, zeggen ...

De heer **Waalkens** (VVD): Hij moest weg.

Minister **Van der Stee**: .. dat ik met een restrictief beleid ten aanzien van de toepassing van artikel 26, lid 1, sub q, (de rustgebieden) inderdaad een restrictief beleid bedoel. Alleen in wel zeer bijzondere gevallen wil ik toepassing buiten voormalige paalcirkels overwegen.

Het door de heer De Bekker aangehaalde beeld van elkaar overlappende paalcirkels spreekt mij in dit opzicht weinig aan. Die rustgebieden waren er al door de aanwezigheid van eendenkooien. Hij behoeft dus niet bang te zijn, dat ik ze met behulp van artikel 26, lid 1 sub q, zal creëren.

Mijnheer de Voorzitter! De heer Van Rossum vraagt mij het vangen van levende eenden ten behoeve van stadsparken en eendenkooien mogelijk te maken. Ik geloof niet dat wij dan op het juiste pad komen. Over het algemeen zijn er in stadsparken wilde eenden, ongeacht of men ze er brengt.

De heer **Beekmans** is van mening, dat de patrijzenstand achteruit gaat. Ik ben van oordeel, dat dit regionaal waar is.

Elders is de stand nog zeer gezond. Desondanks ben ik graag bereid ter zake van de jachtopenstelling op patrijzen een nader advies aan de Jachtraad te vragen, gelet ook op de internationale context. In dit verband merk ik ten slotte op, dat de jacht op patrijzen in België niet is gesloten.

Mevrouw De Boois heeft mij gevraagd, of de nu eenmaal binnengedrongen beverrat meer welkom kan worden geheten. Ik heb bij interruptie mijn mening daarover heel duidelijk te kennen gegeven. Ik heb er niet veel behoefte aan. Ik wijs nogmaals op het standpunt, dat ten aanzien van exoten door het RIM wordt ingenomen. De graverijen van deze dieren verhogen mijn lust tot een hartelijk welkom bepaald niet. Integendeel, ik neig ertoe te onderstrepen wat ik bij interruptie reeds zei: een ongeoorloofde liefde.

Mevrouw De Boois heeft verder gevraagd net als in België de jacht op de pijlstaart te sluiten. Die sluiting in België is heel eenvoudig, want het dier komt daar vrijwel niet voor. Bij ons wel.

Mevrouw **De Boois** (PvdA): Ik zei: bij voorbeeld.

Minister **Van der Stee**: Ik moet met voorbeelden werken. Ook met de erkenning dat wij verantwoordelijkheid dragen ten aanzien van de Europese populatie acht ik de ontwikkeling van de stand toch niet zodanig, dat er redenen tot directe sluiting zijn. Wij zouden het voor iedere wildsoort apart na kunnen gaan. Dat is uitermate boeiend en wij zullen het doen. Ik ben het met mevrouw De Boois eens, dat wij de jacht in internationaal kader moeten zien. In eerste termijn sprak ik daar al over toen ik het had over onze internationale verantwoordelijkheden ten aanzien van bij voorbeeld de ganzenpopulatie.

Ten aanzien van bunzings, hermelijnen en wezels heb ik al als voornemen kenbaar gemaakt de jacht alleen te openen van 15 juli tot 15 februari. Aldus wordt voor die dieren een ruime schoontijd ingevoerd. Aangezien de stand zich tot nu toe ondanks soms felle achtervolgingen heeft kunnen handhaven, komt het mij gewenst voor, eerst het effect van die schoontijd nader te bekijken.

De heren De Bekker en Van Rossum vroegen om zekerheid dat de huidige ganzen- en goudplevierenvangers in bezit zullen worden gesteld van een zogenaamde ringvergunning. Ik ben bereid om indien het onderhavige ontwerp tot wet wordt verheven, de zekerheid te geven, dat ten behoeve van de wetenschap vergunningen als bedoeld in artikel 27 door mij aan de huidige ganzen- en goudplevierenvangers zullen worden verstrekt, als zij in het bezit zijn van een bijzondere jachtacte als bedoeld in artikel 79, mits uiteraard deze actehouders bereid zijn aan wetenschappelijk ringonderzoek mee te werken.

Ik kom dan aan de aankoopregistratie van wild door restauranthouders, een zaak die de emoties in deze Kamer geweldig heeft doen toenemen. Ik wil niet zeggen 'opgezweept'; dat zou een contempt of parlement genoemd kunnen worden. Vele geachte afgevaardigden hebben nogmaals de wens uitgesproken, dat een aankoopregistratieplicht van restauranthouders van grof wild wordt doorgevoerd. In eerste instantie wees ik erop, dat een dergelijke registratieplicht tevens voorraadregistratie zou inhouden, waarbij uiter-

aard geregistreerd dient te worden de herkomst van het grof wild. De heer Waalkens bepleit die registratieplicht vanwege haar preventieve werking. Met nadruk wil ik stellen, dat in het voorgestelde artikel 60 waarbij het onder de gegeven omstandigheden verboden is grof wild of delen daarvan onder zich te hebben, te koop aan te bieden, te verkopen of af te leveren tenzij kan worden aangetoond, dat het wild overeenkomstig het bij en krachtens deze wet bepaalde is verkregen, ook van toepassing is op restauranthouders.

Dit wordt door de Kamer te zeer vergeten. Als een restauranthouder bij voorbeeld een reerug op de menukaart heeft staan – men kan derhalve aannemen, dat hij reerug in voorraad heeft – zal hij desgevorderd, moeten kunnen aantonen, bijvoorbeeld aan de hand van nota's van de wildhandelaar van wie hij die reerug heeft betrokken. Ik geloof, dat de Kamer een doel nastreeft – via het stellen van ingewikkelde en veel administratieve vragende voorwaarden – dat reeds op andere wijze in de wet wordt bereikt. De motie van de heer Van Rossum op stuk nr. 35 acht ik in deze visie volstrekt overbodig.

De heer **Beekmans** (D'66): Als het wetmatig zo eenvoudig is om de restauranthouders te controleren, in welke mate worden die bedrijven dan gecontroleerd? Heeft de Minister een inzicht in het aantal veroordelingen in de afgelopen drie jaar?

Minister **Van der Stee**: Dat heb ik niet, want ik ben maar een sterfelijk mens; ik weet niet alles. Ik zal de heer Beekmans hierover een nota doen toekomen.

De heer **Beekmans** (D'66): Wanneer kan de Kamer die nota tegemoet zien?

Minister **Van der Stee**: Ik zou het uiteraard graag reeds eergisteren hebben gedaan. Ik zal rekening moeten houden met de mogelijkheden van de Directie Faunabeheer. Ik zal met die mensen overleggen – de heer Beekmans kan wellicht daarover morgen een interpellatie aanvragen – wanneer die nota kan worden uitgebracht.

De heer **Beekmans** (D'66): Ik wil de Minister een interpellatie besparen. Ik wijs hem erop dat ik op 25 mei deze Kamer zal verlaten. Ik stel het in hoge mate op prijs, als ik voor die tijd het antwoord van de Minister zou kunnen krijgen.

Minister **Van der Stee**: Ik dacht dat de heer Beekmans staatsrechtelijk beter

Van der Stee

onderlegd zou zijn. Het is onaannemelijk – zelfs in grauwe theorieën – dat hier op 25 mei een nieuw kabinet aanwezig zal zijn.

De heer **Beekmans** (D'66): Ik vraag het ook aan dit Kabinet.

Minister **Van der Stee**: U stelt, dat ik op 25 mei deze Kamer zal verlaten. Ik verwacht, dat ik na 25 mei nog wel eens in deze Kamer aanwezig zal zijn.

De heer **Beekmans** (D'66): De Kamer wordt op 25 mei ontbonden. Wij hebben al twee termijnen over deze materie gesproken. Thans komt de Minister plotseling met het argument, dat er wettelijke mogelijkheden zijn. Mijn simpele vraag is: In hoeverre zijn die toegepast? Het lijkt mij erg gemakkelijk die binnen vier weken te beantwoorden.

Minister **Van der Stee**: Staatsrechtelijk gesproken is het thans 1-1, want de heer **Beekmans** heeft een punt gescoord. De Kamer wordt op 25 mei ontbonden. Wij moeten redelijk blijven. Ik beloof dat overzicht. Ik zal daarmee echt niet talmen. Ik kan op dit moment geen toezegging doen over het tijdstip. Daarover wil ik eerst met mijn mensen overleg voeren.

De heer **Beekmans** (D'66): Wij spreken hierover toch al een week! Als met een nieuw argument naar voren wordt gekomen, moet dit toch minstens zijn onderbouwd.

Minister **Van der Stee**: Deze vraagstelling is nog geen 10 minuten oud. Daarover is geen week gesproken; dat is grote onzin.

De heer **Beekmans** (D'66): Dan hebt u mijn bijdrage in eerste termijn niet gelezen.

Minister **Van der Stee**: Ik vraag mij af wat ik hier aan het doen ben, als dat niet het geval zou zijn.

De heer **Beekmans** (D'66): Ik ook.

Minister **Van der Stee**: De heer **Beekmans** heeft mij gevraagd of de regelen met betrekking tot het beheer van de fauna in één faunawet kunnen worden ondergebracht. Die regels met betrekking tot het beheer van de fauna komen in verscheidene wetten voor. Ik denk aan de Jachtwet, de Vogelwet, de Natuurbeschermingswet, de Visserijwet. Daarnaast zijn er raakvlakken met faunabeheer in de Wet op de Ruimtelijke Ordening en de Ruilverkavelingswet. Tot nu toe is niet gebleken, dat de uitsplitsing van deze materie over meerdere wetten problemen heeft op-

geleverd. Het is onze stellige overtuiging, dat het eerder problemen zal opleveren indien getracht zal worden alles in één wet te regelen. Dan zouden bij voorbeeld onderdelen die nu in enigerlei opzicht in de Wet op de Ruimtelijke ordening zijn vervat daaruit moeten worden gelicht en opnieuw in een ander systeem moeten worden vervat. Men kan het legitieme, authentieke, oirbare en soms sympathieke verlangens om een en ander in een systeem te vangen beleven, maar daarmee doorbreekt men vaak weer andere systemen. In dat licht verzet ik mij tegen deze gedachtengang.

Mevrouw **De Boois** (PvdA): Wij kunnen natuurlijk de Minister wel vragen, de boomarter uit de Jachtwet te halen. De boomarter komt daarmee wel in een soort vacuüm terecht. Dat zal het individuele dier misschien een zorg zijn, maar ons interesseert het wel. Er is onvoldoende afstemming in de wetgeving wat dit geval betreft. Voor de vogels is dat weer anders. Daarom zetten wij er een vraagteken bij.

Minister **Van der Stee**: Ik ben het met mevrouw **De Boois** eens. Ik denk dat ik nog wel een aantal voorbeelden kan verzinnen die ervoor pleiten, aan het verlangens van de heer **Beekmans** tegemoet te komen. Ik zei ook niet dat het een onzindelijk, onintelligent of onverstandig verlangen was; geenszins. Ik meen echter dat het nog verstandiger is, de situatie te laten zoals zij is.

De heer **Beekmans** (D'66): Ik niet!

Minister **Van der Stee**: Wij zouden andere systemen moeten doorbreken om hier weer een systeem op te bouwen. Daarover kunnen wij uiteraard nog lang discussiëren. Naar mijn wijze van zien zal er echter per saldo aan een tegemoetkoming aan het verlangen van de heer **Beekmans** geen voordeel verbonden zijn. Ik had er mee kunnen volstaan, de heer **Beekmans** een studie op dit punt toe te zeggen. Aangezien hij echter denkt deze Kamer op 25 mei te verlaten, hecht ik eraan dit antwoord reeds nu te geven. Dat betekent dat het niet zo weloverwogen is als het zou zijn geweest wanneer ik er een uitvoerig, langdurig bestudeerd stuk aan had gewijd.

De heer **Coppes** heeft, zo herinner ik mij, nog een interruptie geplaatst over waterwild. Wat daarover gezegd is is eigenlijk vreemd. Mevrouw **De Boois** heeft er ook over gesproken. In eerste instantie lag een wettekst ter tafel. Daartegen kwamen van de PvdA, D'66 en anderen een aantal bezwaren. Die

betroffen de jacht op wild vanuit bootjes. Wij hebben de mening van de Kamer op dat punt gevolgd. Ik zou nu bijna als een zesjarig kind zeggen: Nu is het weer niet goed.

De heer **Coppes** (PPR): In het internationale verdrag van Parijs staat dat de partijen zich verbinden van lieverlede maatregelen in te voeren voor het tegengaan van massale vogelvangst en vogelvernietiging. Er worden drie punten genoemd die ook in het wetsontwerp aan de orde zijn. Ik noem het vergiftigde aas. Zo kan men de gifei-eren gemakkelijk noemen.

Minister **Van der Stee**: Daarover spreken wij nog bij de behandeling van de artikelen en amendementen.

De heer **Coppes** (PPR): Er kan ook onder vallen het gebruikmaken van eendenkooien of het achtervolgen van of schieten op vogels met gebruikmaking van motorboten op de binnenwateren. Ook op dat punt is een amendement ingediend. In hoeverre komen deze bepalingen van het verdrag van Parijs nu tot uiting in het wetsontwerp? Wat die eendenkooien betreft, gaat het naar schatting om 30.000 vogels per jaar en die schatting is nog laag.

Hoe is het te verklaren dat het verdrag van Parijs op de drie punten zo weinig in het onderhavige voorstel tot wijziging van de Jachtwet tot uiting is gekomen?

Minister **Van der Stee**: Ik heb er al eerder over gesproken. Toen heb ik gezegd dat het voorgestelde beleid erop gericht is, het aantal eendenkooien geleidelijk te verminderen. Dat is exact wat in het verdrag van Parijs door ons is overeengekomen. Ik zie in het voorgestelde beleid, zoals dat naar voren komt in de nieuwe wetstekst, geen afwijking van de materiële inhoud van wat wij internationaal overeengekomen zijn.

De **Voorzitter**: Naar mij blijkt, bestaat er behoefte aan een derde termijn.

Ik stel voor, daartoe de gelegenheid te bieden.

Daartoe wordt besloten.

□

De heer **Beekmans** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ik dank de Minister voor zijn uitvoerige antwoord. Ik voel mij zelfs vereerd door zijn opmerking, dat ik geen onintelligente dingen heb gezegd. In een vorig debat heeft de Minister wel eens gezegd: **Beekmans** moet altijd gelijk hebben. In dit geval wil ik zeggen, dat ik een deel van de argumentatie van de Minister kan vol-

Beekmans

gen en dat ik hem best ook eens gelijk wil geven. Wellicht is het inderdaad een beetje teveel gevraagd om tot één wet inzake het faunabeheer te komen. Ik heb begrip voor het argument, dat je dan ontzettend veel overhoop haalt en dat je dan alles in elkaar moet gaan schuiven. De rest van de argumentatie van de Minister spreekt mij echter niet zo aan. Mevrouw De Boois heeft al het voorbeeld van de boomarter genoemd en daar kan ik nog wel een serie andere voorbeelden bijvoegen. Ik geef toe, dat de Jachtwet en de Vogelwet vrij aardig op elkaar ingespeeld zijn, maar dat geldt niet voor de andere wetten. Tijdens de schriftelijke voorbereiding heb ik er al voor gepleit deze zaken meer te coördineren. De Minister heeft daarop gereageerd met: Dat kan wel, maar daar moeten wij toch eerst wel een studie over verrichten. De Minister zei ook: Na 25 mei zit Beekmans niet meer in deze Kamer. Welnu, ik geloof dat deze zaak belangrijker is dan de aanwezigheid van Beekmans in deze Kamer. Daarom wil ik toch de Regering uitnodigen een studie te doen verrichten om te komen tot een coördinatie van alle wetgeving, die verband houdt met het faunabeheer.

Mijnheer de Voorzitter! In dat verband heb ik de eer u een motie te overhandigen.

Motie

De Voorzitter: Door de leden Beekmans, De Boois, Coppes en Tuijnman wordt de volgende motie voorgesteld:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging over de wijziging van de Jachtwet;

overwegende, dat de Jachtwet slechts betrekking heeft op een onderdeel van het faunabeheer;

voorts overwegende, dat niet alle op de inheemse fauna betrekking hebbende wetten op elkaar zijn afgestemd;

verzoekt de Regering op korte termijn een nader onderzoek in te stellen naar de vraag of het mogelijk is de verschillende op de inheemse fauna betrekking hebbende wetten dusdanig op elkaar af te stemmen dat het geheel van wetten tot een optimaal faunabeheer leidt;

en gaat over tot de orde van de dag.

Naar mij blijkt, wordt deze motie voldoende ondersteund.

Minister Van der Stee: Mijnheer de Voorzitter! Ik raak nu het spoor een beetje bijster. Ik heb van de heer Beekmans begrepen, dat hij één omvattende wet faunabeheer wil. Uit de motie – ik heb de tekst niet voor mij – beluister ik dat hij verlangt dat de verschillende wetten met betrekking tot onderdelen van het faunabeheer goed op elkaar afgestemd zullen worden. Ik heb al gezegd, dat ik mijn twijfels heb over één grote wet en dat ik niet geloof dat wij daar iets wijzer van zullen worden. Maar het in de motie neergelegde verlangen is dermate redelijk, dat wij er helemaal niet lang over behoeven te praten. Natuurlijk moet een coördinatie van de verschillende wetten worden nagestreefd en moeten eventuele lekken zo snel mogelijk worden gedicht.

De heer **Beekmans** (D'66): U hebt bezwaren tegen een samenvoeging van alle terzake bestaande wetten. Ik wil, dat de wetten op elkaar afgestemd zijn en ik kan mij voorstellen dat er in dat geval één wet van wordt gemaakt. Maar zover hoeft de Minister van mij niet te gaan. Er zijn nu lacunes tussen de verschillende wetten – mevrouw De Boois heeft al een voorbeeld genoemd en er zijn nog wel meer te bedenken – en het gaat mij om een zo verantwoord mogelijk faunabeheer.

Minister Van der Stee: Mijnheer de Voorzitter! Fundamenteel gezien, bestaat er tussen de heer Beekmans en mij geen enkel verschil van mening en in die zin is zijn motie dan ook overbodig geworden.

De heer **Beekmans** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ik heb in mijn betoog de inleidende tekst van deze motie letterlijk geciteerd. De Minister heeft er tot tweemaal toe moeilijkheden over gemaakt en nu het in de motie staat, is het ineens overbodig. Dat begrijp ik weer niet!

Minister Van der Stee: Mijnheer de Voorzitter! Dat is dan kennelijk een misverstand. Ik heb begrepen dat het gaat om een faunawetgeving en daar heb ik grote moeilijkheden mee, omdat het mij voor een groot gedeelte overbodig werk lijkt dat niet rendabel is. Het coördineren en afstemmen van stukken wetgeving op elkaar lijkt mij wel een uiterst zinnige en verstandige zaak. Daar ben ik het helemaal mee eens.

De algemene beraadslaging wordt gesloten.

De Voorzitter: Ik constateer, dat de amendementen, voor zover zij niet voldoende zijn ondertekend, voldoende worden ondersteund.

Over de aanhef van artikel I en onderdeel A wordt geen beraadslaging gevoerd.

Beraadslaging over drie amendementen-Coppes c.s. (stukken nrs. 28, 29 en 30) tot invoeging van een nieuw onderdeel Aa.

De heer **Coppes** (PPR): Mijnheer de Voorzitter! Het gaat inderdaad om drie met elkaar samenhangende amendementen, waarin wij hebben getracht om duidelijk te maken dat de dieren waarvan in die amendementen sprake is beter onder het regime van de Vogelwet of van de Natuurbeschermingswet kunnen worden gebracht. Als er al een vacuüm zou ontstaan, zoals gesuggereerd ten aanzien van de boomarter, is dat via de Natuurbeschermingswet eenvoudig op te vangen.

Minister Van der Stee: Mijnheer de Voorzitter! De amendementen hebben alle drie betrekking op artikel 1 en zijn erop gericht om uitsluitend fazanten aan te merken als klein wild, nr. 28, om uitsluitend de wilde eend aan te merken als waterwild, nr. 29 en om uitsluitend houtduiven en konijnen aan te merken als overig wild, nr. 30. Deze amendementen komen neer op een volledige uitholling van de Jachtwet en ik acht ze dan ook onaanvaardbaar in die zin dat, als ze zouden worden aangenomen, ik het voorstel tot wijziging van de Jachtwet in zijn geheel zal intrekken.

De beraadslaging wordt gesloten.

Over onderdeel B wordt geen beraadslaging gevoerd.

Beraadslaging over onderdeel Ba, waarop is voorgesteld een amendement-Coppes c.s. (stuk nr. 22).

Mevrouw **De Boois** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! In het kader van de hier gevoerde discussie om wat meer evenwicht te verkrijgen tussen de verschillende belangen die bij de jacht gediend zijn, kunnen wij ons wel in het voorstel van de heer Coppes vinden, alhoewel er andere getalsverhoudingen denkbaar zouden zijn.

Minister **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! Naar mijn oordeel leidt het voorstel veeleer tot verstoring van het evenwicht dan tot een verbetering ervan. Aan een wijziging zoals is voorgesteld, heb ik geen enkele behoefte. Ik wil aanvaarding van dit amendement dan ook graag met klem ontraden.

De heer **Coppes** (PPR): Mijnheer de Voorzitter! Het lijkt mij van belang dat de Minister mij eens uitlegt, waarom de jacht in een overmatige grote hoeveelheid vertegenwoordigd moet zijn als hij meent dat mijn voorstel een verstoring van het evenwicht zou betekenen.

Minister **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! In de huidige samenstelling bestaat de Jachtraad uit drie mensen van natuurbescherming, drie van de jacht, zes van de landbouw, één bosbouwer, één kooiker en een onafhankelijke voorzitter. De heer Coppes verschuift de zaken en wil zeven mensen van natuurbescherming. Ik meen dat daarmee de belangen van de landbouw, die in de totaliteit vrij zwaar wegen, geweld wordt aangedaan. De doelstellingen van de jacht worden daarmee foutief geïnterpreteerd. De diverse belangen zullen onjuist worden gewogen. Er zal geen correcte weerspiegeling van belangen meer zijn in de samenstelling van de Jachtraad.

Ik wil daarom aanvaarding van dit amendement met klem ontraden.

De beraadslaging wordt gesloten.

Beraadslaging over onderdeel C, waarop is voorgesteld een amendement-Coppes c.s. (stuk nr. 31).

Minister **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! Dit amendement strekt ertoe, het regime dat het mogelijk maakt bepaalde soorten wild te bestrijden, te beperken tot houtduiven en konijnen. Ik acht dat niet verstandig. De opsomming, zoals die thans in het voorstel is vastgelegd is na een evenwichtige afweging van alle belangen tot stand gekomen. Ik wil die behouden en dus aanvaarding van het amendement ten sterkste ontraden.

De beraadslaging wordt gesloten.

Over de onderdelen D tot en met J wordt geen beraadslaging gevoerd.

Beraadslaging over onderdeel K, waarop is voorgesteld een amendement-Waalkens c.s. (stuk nr. 13)

Minister **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb mijn commentaar op dit amendement in feite al bij de algemene beraadslaging gegeven. Het amendement houdt in dat de jager moet doen wat een goed jager betaamt, omdat anders zijn akte wordt ingetrokken. Wat ik gezegd heb ten aanzien van de term weidelijkheid gaat ook op voor de uitdrukking 'wat een goed jager betaamt'. Het kan subjectief worden geïnterpreteerd, het is niet grijpbaar.

Het zal uitermate moeilijk zijn aan die begrippen een zodanige inhoud te geven dat tot intrekking van een jachtakte kan worden overgegaan. Ik sta daarom zeer aarzelend tegenover het amendement en ik heb er geen behoefte aan.

De heer **Waalkens** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! De Minister zegt dat het een subjectieve zaak is. Ik meen daarentegen dat als er een paar getuigen zijn die bezwaren hebben tegen een wijze van jagen of als een politiepatrouille ziet dat iemand zich niet gedraagt zoals dat behoort – de Minister noemde vanmiddag het voorbeeld van iemand die niet behoorlijk met zijn geweer omgaat – en dat komt terecht bij degene die de jachtakte uitgeeft die op grond daarvan tot de conclusie komt dat geen volgende akte verstrekt wordt of dat een intrekking moet plaatsvinden. Dan is dat een sanctiebevoegdheid die wel inhoud heeft. Als de Minister nu categorisch zou zeggen dat er nimmer een sanctie op dit artikel zou volgen, dan zou ik er begrip voor hebben. Ik zeg in dat geval nog niet dat ik het amendement intrek. Ik geloof echter niet dat de Minister dat staande kan houden. Er staat overigens nog dat onze Minister nog nadere uitwerking kan geven. Dat wil niet zeggen dat dit vandaag al geschiedt, dat kan best over enige tijd het geval zijn indien daartoe behoefte bestaat. Die mogelijkheid behoeft ook nu niet te worden ingevuld. Ik geloof echter dat er sanctiemogelijkheden op zijn en dan vind ik dat zo'n artikel inderdaad zin heeft.

Minister **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! Ik zei dat ik zeer aarzelend sta tegenover het amendement, dat betekent dat ik het niet helemaal van mij afgooi omdat er natuurlijk wel iets in zit.

Mag ik echter de heer Waalkens nog eens voorhouden dat ik eerder in de discussie de vraag heb opgeworpen

wat men van de drijfjacht vindt. Is die weidelijk, betaamt die een goed jager? De heer Waalkens moet nu niet alleen denken aan wat nu werkelijk helemaal in strijd is met iedere moraal en elk fatsoen. Het gaat om wat een goed jager betaamt. De gegoedheid van zijn jagerzijn is in discussie. Hierover ontstaan natuurlijk enorme discussies; er is geen marginale toetsing meer.

Wie in de civiele jurisprudentie het begrip 'goed huisvader' zich heeft zien ontwikkelen, heeft nog wel eens problemen alvorens hij dit soort zaken gaat invoeren. Men kan wel verwachten dat hier een vloed van jurisprudentie over komt, maar dat gebeurt echter niet. Er worden hoogstens wat processen-verbaal opgemaakt en er komen hoogstens wat strafrechtzaken die worden uitgesponnen. Ik zie geen zaak die tot hoger beroep heeft geleid en zeker niet tot cassatiekwesies. Het sop is de kool niet waard in deze zaken.

Hoe moet zich dat ontwikkelen in de praktijk? Ik heb daarover mijn grote twijfels. Ik vind het een sympathiek voorstel, maar ik heb geweldige aarzelingen te dien aanzien.

De heer **Waalkens** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Ik wil er op wijzen dat de term die hier is gebruikt al eerder in de Jachtwet voorkomt, namelijk in artikel 45, zij het in een andere context. Het is dus geen novum. Ik houd staande wat ik zojuist heb gezegd. Als er een mogelijkheid is waarop een sanctie het gevolg kan zijn, dan geloof ik stellig dat een bepaling als deze toch wel zin heeft om daarmee ook aan te geven dat er een stuk normatiek is, zonder dat dit exact verder is uitgewerkt. Er moet een zekere normatiek zijn, die ook in de wet een verwoording krijgt. Als er dan al niet vaak geweigerd wordt een jachtakte te verstrekken, dan nog heeft het zin een artikel als dit eens in de Jachtwet op te nemen. Dat geldt ook voor artikel 19, waarover wij straks komen te spreken, waarin de verplichting is opgenomen tot het niet doen lijden van het wild. Dat is ook moeilijk bewijsbaar, maar in samenhang daarmee vind ik dat bepalingen als deze wel degelijk zin hebben. Ik wil de Kamer adviseren zo te handelen dat deze artikelen in de wet worden opgenomen.

Minister **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! Ik wil het nog eens heel anders formuleren: een wet moet een hard voorschrift geven, omgeven door exacte sancties. Een wet is er niet op gericht, een mentaliteit te beïnvloe-

Van der Stee

den. Dit is wat de heer Waalkens in diepste wezen wil. Een wetsvoorschrift is niet het aangewezen middel hiertoe.

De beraadslaging wordt gesloten.

Over de onderdelen L, M en N wordt geen beraadslaging gevoerd.

Beraadslaging over onderdeel O, waarop is voorgesteld een amendement-De Boois c.s. (stuk nummer 20).

Minister **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! Dit amendement strekt ertoe, in de wet een niet gesanctioneerde bepaling op te nemen, inhoudende dat de jager het wild tegen onnodig lijden ten gevolge van de jacht beschermt. Ik herhaal, wat ik in mijn slotopmerking over het vorige amendement heb gezegd: er is geen sanctie en controle is niet of nauwelijks mogelijk. Ik ben geen voorstander van dit amendement. Nogmaals: het gaat om uiterst sympathieke doelstellingen, maar zij horen niet thuis in een wet, een wet met duidelijke sancties.

Mevrouw **De Boois** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik vind het boeiend, de Minister dit uitgerekend bij de behandeling van de Jachtwet te horen zeggen, een wet die talloze bepalingen kent waarop überhaupt geen sancties staan en waarmee wij redelijk weten te leven doordat de jagerswereld haar eigen codes heeft, die zich richten op de wet. Hierbij is sprake van een wisselwerking. In dit geval blijkt in de jagerswereld behoefte te bestaan aan een dergelijk artikel. Ik heb de Minister twee voorbeelden genoemd om aan te geven, waar dit nodig zou kunnen zijn: het knuppelen van hazen en konijnen bij de maïsoogst, waarbij zich excessen voordoen, en het voorbeeld, geciteerd uit een ingezonden brief (Leeuwarder Courant) over ganzen die niet werden doodgeschoten, maar mishandeld. Deze excessen kunnen hierdoor worden bestreden. De goede jagerswereld zal er blij mee zijn. Maximale controle is niet mogelijk, maar wel enig ingrijpen. Dit is wat wij beogen.

De heer **Beekmans** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! De Minister zou dit amendement ook kunnen zien in het licht

van het verplicht stellen van de jachthond – hier door enkelen naar voren gebracht – waartegen de Minister bezworen had.

Minister **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! Ik zie af van deze termijn. Ik zou slechts herhalen wat ik in eerste termijn over deze amendementen heb gezegd.

De beraadslaging wordt gesloten.

Over onderdeel P wordt geen beraadslaging gevoerd.

Beraadslaging over onderdeel Q, waarop is voorgesteld een amendement-Coppes c.s. (stuk nummer 26).

Mevrouw **De Boois** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Nu wij tot een soort reabilitatie van konijnen en ander exschadelijk gedierte hebben besloten, kan ik mij voorstellen, dat onze appreciatie van deze wildsoorten verder gaat en dat wij ook ten aanzien hiervan tot een redelijke wildstand zouden willen komen. In dit kader kan ik grote sympathie voor dit amendement hebben.

Minister **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! In het algemeen ben ik er een geweldige voorstander van, dat mij vele bevoegdheden worden gegeven. In dit geval is dit echter niet zo. Ik stel derhalve aanneming van dit amendement niet op prijs.

De beraadslaging wordt gesloten.

Beraadslaging over onderdeel R, waarop zijn voorgesteld:

een amendement-Waalkens c.s. (stuk nr. 14);

een amendement-Coppes c.s. (stuk nr. 17);

twee amendementen-Coppes c.s. (stuk nr. 23, I en II).

De heer **Coppes** (PPR): Mijnheer de Voorzitter! Deze technisch ingewikkelde wet heeft mij ook parten gespeeld wat mijn amendement op stuk nr. 23, I, betreft. Ik kan dat niet handhaven, omdat ik dan een groot aantal andere zaken, onder andere het positieve gebruik van de eendekooien, in gevaar breng. Het is dus om louter technische reden dat ik mijn amendement op stuk nr. 23, I, intrek.

Ik heb zojuist een vergissing gemaakt toen wij spraken over watervogels bij eendekooiengebruik. Het gaat niet om een schatting van 30.000 maar om een schatting van minimaal 300.000.

Ik wil de andere amendementen handhaven. Daarbij wil ik mijn spijt betuigen wat het amendement op stuk nr. 17 betreft inzake het kortwieken. Ik heb geen antwoord gehad op mijn vraag wat de Minister denkt over het zogenaamde leewieken en het verschil met het kortwieken. Ik heb toen gevraagd of geleewiekte vogels verminkte lokvogels zijn en of zij vanzelf vallen onder een andere bepaling. Daarop heb ik nog geen antwoord gehad. Het hoeft niet perse nu. Er is een wezenlijk verschil tussen het blijvend kortwieken van vogels en het tijdelijke kortwieken van vogels.

De **Voorzitter**: Aangezien het lid Coppes zijn amendement op stuk nr. 23, I heeft ingetrokken, maakt het geen onderwerp van beraadslaging meer uit.

Minister **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! Wat het amendement op stuk nr. 14 betreft, beoogt de heer Waalkens enerzijds het aantuien van lokvogels mogelijk te maken en anderzijds het kortwieken van deze dieren te verbieden. Het bestempelen van kortwieken tot dierenmishandeling gaat mij te ver. De ingreep is niet pijnlijk en heeft geen blijvende gevolgen. Tegen aanvaarding van het amendement zal ik mij niet verzetten.

Ik zal mij ook niet verzetten tegen aanneming van het amendement van de heer Waalkens op stuk nr. 17, indien de Kamer van mening is dat het gebruik van lokvogels beperkt dient te blijven tot niet blinde en niet verminkte dieren.

Een volledig verbod van het gebruik van lokvogels gaat mij te ver. Ik ontraad dan ook aanvaarding van het daartoe strekkende amendement van de heer Coppes.

Aanvaarding van het amendement op stuk nr. 23, onder II, ontraad ik eveneens. Het is onjuist te stellen, dat het uitoefenen van de jacht met slechtvalken en haviken van invloed is op de populatie van die diersoorten. De dieren worden namelijk gefokt. Het gevaar van uitsterven is niet meer aanwezig. Hun aantal neemt toe, met name van haviken.

Van der Stee

Mevrouw **De Boois** (PvdA): Ik ben stomverbaasd over de opmerking dat de slechtvalken en haviken worden gefokt. Naar ik aanneem voeden de oude slechtvalken en haviken hun eigen jongen op. Ik weet niet welke rol de mens daarbij speelt.

Minister **Van der Stee**: Ik ga af op het gezag van mijn deskundigen, die het met klem hebben gesteld. Mevrouw **De Boois** betwist eigenlijk de mogelijkheid van fokken. Ik zou bijna een besloten vergadering vragen om de subtielere aspecten van het thema te behandelen. Er zit een zekere kunstmatigheid in het geheel. Men houdt de dieren en laat hen paren.

De beraadslaging wordt gesloten.

Over onderdeel S wordt geen beraadslaging gevoerd.

Beraadslaging over onderdeel T, waarop zijn voorgesteld:

vier amendementen-Coppes c.s. (stuk nr. 25, I, II, III en IV);

een gewijzigd amendement-De Boois c.s. (stuk nr. 19).

De heer **Coppes** (PPR): Mijnheer de Voorzitter! Ik stel het op prijs vast te stellen dat het verschillende amendementen zijn die ook afzonderlijk in stemming kunnen komen.

Verder staat ook in de gecorrigeerde tekst een drukfout. Er staat namelijk 'voor zonsopgang en na zonsopgang'. Dat zou betekenen dat er helemaal nooit iets kan gebeuren. Dat kan natuurlijk niet de bedoeling zijn. Dat moet daarom zijn 'voor zonsopgang en na zonsopgang'.

De **Voorzitter**: De heer **Coppes** heeft in zijn amendement op stuk nr. 25, I het tweede woord «zonsopgang» gewijzigd in «zonsondergang».

In het amendement-Coppes c.s. op stuk nr. 25, IV moet in de eerste regel «Na onderdeel R» worden gelezen: «Na onderdeel r».

Mevrouw **De Boois** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik behoef mijn voorstel niet toe te lichten, want dat heeft de Minister in eerste instantie al afdoende gedaan in de memorie van toelichting bij het oorspronkelijke voorstel.

Minister **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb al mijn verbazing uit-

gesproken over het amendement van de woordvoerder van de Partij van de Arbeid op stuk nr. 19. In het voorlopig verslag zijn daaromtrent door de Partij van de Arbeid, samen met de andere partijen, het CDA, de VVD, D'66, verlangens uitgesproken die wij hebben gevolgd. Daarom is het indienen van dit amendement mij hoogst onduidelijk. Mij lijkt dat wij maar moesten blijven bij het voorgestelde in de nota van wijzigingen.

Op stuk nr. 25 staan een aantal amendementen van de heer **Coppes**. Het spijt mij dat hij zijn amendement onder I alsnog gecorrigeerd heeft. Het was voor mij aanleiding geweest voor een aantal ludieke beschouwingen. Helaas moet ik die nu achterwege laten.

Het bestaande artikel kan niet worden gemist uit een oogpunt van bestrijding van de landbouwschade die de eenden aanrichten. De bestrijding van de schade en het feit dat eenden als nachtvogels in de vroege ochtend terugkomen van en in de late schermuren vertrekken naar hun fourageergebieden maken het noodzakelijk dat de bestaande bepaling gehandhaafd blijft. Immers alleen in de schemeruren, in de ochtend- en avondtrek, is een reële schadebestrijding mogelijk. Ik moet aanvaarding van dit amendement dan ook ontraden.

Het amendement onder II betreft de spoorsneeuw. De strekking van het amendement is het jagen bij spoorsneeuw te allen tijde te verbieden. Ook dat amendement ontraad ik, omdat het de in het bestaande artikel beoogde bestrijding van schade onmogelijk maakt. Fruitaanplantingen en bosbouw zijn juist bij sneeuw zeer wildschadegevoelig. De jacht op konijnen en vossen moet juist bij spoorsneeuw mogelijk zijn.

Het derde amendement beoogt het jagen met een geweer vanaf of vanuit een vaartuig te verbieden. Ik heb, naar aanleiding van een amendement van mevrouw **De Boois**, daarover al eerder mijn mening uitgesproken. Ook dit amendement ontraad ik ten sterkste. Het ophalen van geschoten c.q. aangeschoten wild met een boot zonder motor op stromende rivieren en zeearmen is niet doenlijk en bovendien gevaarlijk.

Met het vierde amendement voorkomende op stuk nr. 25 beoogt men de jacht te verbieden 'in gebieden, die ten behoeve van het behoud van natuur en milieu als zodanig door Onze Minister zijn aangewezen'. In onderdeel q van artikel 26 is al een verbod opgenomen op het jagen 'met geweer in door

Onze Minister, de Jachtraad gehoord, in het belang van de instandhouding van ander dan in artikel 8, eerste lid, genoemd wild bij een in de Staatscourant bekend gemaakte beschikking aangewezen gebieden'. Ik acht het amendement dan ook overbodig en ontraad uit dien hoofde de aanneming ervan.

De beraadslaging wordt gesloten.

Over de onderdelen U, V, Va, Vb, W tot en met Z en AA tot en met CC wordt geen beraadslaging gevoerd.

Beraadslaging over onderdeel DD, waarop is voorgesteld een amendement-Coppes c.s. (stuk nr. 24).

Minister **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! Wij hebben tijdens de algemene beraadslaging al uitgebreid over dit vraagstuk gesproken. Omdat het gebruik van chloralose bevattende eieren soms – echt niet vaak – onvermijdelijk moet worden geacht, ben ik geen voorstander van aanneming van dit amendement.

De beraadslaging wordt gesloten.

Over onderdeel EE wordt geen beraadslaging gevoerd.

Beraadslaging over het amendement-Coppes c.s. tot invoeging van een nieuw onderdeel EEa (stuk nr. 27).

Mevrouw **De Boois** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Misschien kan de Minister in zijn reactie op dit amendement meenemen mijn vraag, hoe vaak artikel 57, waarvan de heer **Coppes** schrapping voorstelt, in het verleden is toegepast. Ik vraag mij af, wat de zin van dit artikel en daarmee van het schrappen ervan is. Ik kan mij voorstellen dat het hiermee gediende doel ook op andere manieren kan worden bereikt.

Minister **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! Ik meen dat de vraagstelling van mevrouw **De Boois** op een misverstand berust. In artikel 57 wordt een soort balans gegeven tussen de rechten en plichten van de eigenaar van de gronden en de man die er de jacht op uitoefent. De eigenaar van de gronden, waarop zich houtopstanden bevinden, is verplicht maatregelen te treffen waardoor het voor de jachthouder op die gronden mogelijk wordt te voldoen aan zijn verplichting, te doen wat hem betaamt ter voorkoming van schade door in zijn jachtveld aanwezig

Van der Stee

wild. Schraping van artikel 57 verzwakt de positie van de jager, die verplicht is schade te voorkomen. Artikel 57 verplicht de eigenaar hem een handje te helpen. Dat is noodzakelijk voor een goed evenwicht tussen rechten en plichten.

Dit alles werkt in de preventieve sfeer, zodat ik niet kan zeggen dat het artikel vaak of helemaal niet is toegepast. Dat onttrekt zich aan de feitelijke waarneming. Het geeft de verhoudingen aan, zodat kan worden nagegaan of een jager zich bij schade op overmacht kan beroepen enzovoorts. Wij hechten sterk aan handhaving van dit artikel.

De heer **Coppes** (PPR): Mijnheer de Voorzitter! Ik begrijp uit het antwoord aan mevrouw De Boois, dat de Minister weigert twee verschillende schades tegen elkaar af te wegen, aan de ene kant schade aan natuur en milieu en aan de andere kant schade die zou ontstaan doordat de jacht niet kan worden uitgeoefend om weer andere schade te voorkomen. Is het ooit voorgekomen, dat door het opruimen van die houtstanden beter kon worden gezorgd voor het bejagen? Dan nog, zelfs als dat zo is, waarom wil de Minister dan twee verschillende schades niet tegen elkaar afwegen en dan een oordeel vellen?

Minister **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! Mijn deskundigen verzeiken mij, dat schade voor natuur en milieu uit hoofde van dit artikel ten enen male niet in het geding is. De betekenis van dit artikel hiervoor berust op een volslagen misverstand.

De beraadslaging wordt gesloten.

Beraadslaging over onderdeel FF, waarop zijn voorgesteld twee amendementen-Coppes c.s. (stuk nr. 18, I en II).

Minister **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! Over het uitzetten van dieren hebben we uitvoerig gesproken. Het behoeft geen nadere toelichting, zo neem ik aan, als ik zeg dat ik aanneming van deze amendementen ont raad.

De heer **Coppes** (PPR): Mijnheer de Voorzitter! Ik had gedacht, dat mijn opmerkingen daarover in tweede termijn de Minister aanleiding zouden geven

op die opmerkingen enigszins in te gaan bij de behandeling van het amendement. Daarop heb ik gerekend en daarom heb ik bij de beantwoording in tweede termijn niet geïnterrumpeerd.

Ik heb duidelijk gevraagd, welke doelstellingen van de jacht gediend kunnen zijn met het uitzetten van wild. De Minister ontkent het oogsten als doelstelling, maar de andere twee, schade voorkomen aan gewas en in stand houden van de fauna, zijn naar mijn vaste overtuiging op geen enkele manier gediend met het uitzetten van wild. Bovendien verstoort het uitzetten van wild naar mijn mening het natuurlijk evenwicht. De Minister gaat daarop helemaal niet in. Dat betreurt ik. Het amendement verdient het wel, zeker ook gezien de opmerkingen die ik in tweede termijn erover heb gemaakt.

De heer **Beekmans** (D'66): Mijnheer de Voorzitter! Ik vind het een zeer zinnig amendement, dat ik graag zal steunen, niet vanwege de toelichting. Ik meen dat het uitzetten van dieren het natuurlijk evenwicht niet verstoort, maar wel vind ik het een volstrekt overbodige zaak.

Mevrouw **De Boois** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik ben wat verbaasd over de afwijzende houding van de Minister inzake het eerste voorstel op stuk nr. 18, omdat daarin wordt verwoord wat de Minister bij voorbeeld ten aanzien van het uitzetten van fazanten zelf voor beleid heeft aangekondigd en zelfs voor een deel al voert. Ik had gedacht, dat de Minister het tweede amendement zou ontraden, omdat ermee het risico kan worden gelopen dat faunavervalsing plaatsvindt, niet alleen door het uitzetten van exoten maar ook door het uitzetten van diersoorten die wel in Nederland thuishoren maar niet in bepaalde biotopen. Ik kan mij voorstellen, dat de Minister zegt zeker prijs te stellen op handhaving van artikel 58, tweede lid, maar het past toch volstrekt in zijn beleid het eerste lid in de voorgestelde geest te wijzigen.

Minister **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! Over artikel 58, tweede lid, heeft mevrouw De Boois zeer juiste opmerkingen gemaakt. Uit dien hoofde ontraad ik aanneming van het amendement.

Wat het eerste lid betreft ben ik het niet met haar eens. Ik aarzel ten minste zeer sterk. Ik blijf bij mijn aanvankelijk uitgesproken mening. Ik moet er wel

bezwaar tegen maken, dat de heer Coppes zegt, dat deze zaak niet bediscussieerd is. Ik heb uitvoerig over allerlei implicaties van het uitzetten van wild gesproken.

Het uitzetten van wild is primair geen jachtgebeuren. Men kan ook wild uitzetten om welke redenen dan ook, ziekte of wat dan ook. Daarover is al uitvoerig van gedachten gewisseld. Er wordt als het ware voor een aanvulling in de natuur gezorgd. Ik zie niet in, waarom dit in een Jachtwet verboden moet worden.

De heer **Beekmans** (D'66): Kan de Minister een voorbeeld noemen van het uitzetten van wild om andere redenen dan de jacht?

De heer **Waalkens** (VVD): Mijnheer de Voorzitter! Het is normaal, dat in een plattelandsgebied verschillende wildsoorten voorkomen. Die zijn er niet alleen ten behoeve van de jacht, maar ook van recreanten. Ik ken genoeg gebieden, waar de hazenstand geheel teniet is gedaan door ziektes. Via uitzetting is opnieuw een populatie opgezet.

De heer **Beekmans** (D'66): Voor de recreanten!

De heer **Waalkens** (VVD): Onder andere voor de jacht, maar andere mensen hebben er ook plezier van. Dat kan toch? Daartegen bestaat toch geen enkel bezwaar?

De heer **Coppes** (PPR): Mijnheer de Voorzitter! Wij zijn erop tegen, dat er wild wordt uitgezet ten behoeve van de jacht. Daar gaat het om. Als om andere redenen wild moet worden uitgezet, dan kan dit via andere bepalingen of wetten zeer wel worden geregeld. Wij vinden dit niet helemaal oprecht.

De Minister zegt, dat hierover is gediscussieerd. In tweede termijn heb ik getracht het uitzetten van wild ten behoeve van de jacht te relateren – sorry voor het gebruik van dit woord – aan die doelstellingen van de jacht. Bij alle drie doelstellingen is het volstrekt duidelijk, dat het uitzetten van wild voor de jacht geen enkele zin heeft.

Minister **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! Wanneer men het uitzetten van wild voor de jacht gaat verbieden, gaat men te ver, wanneer men in één klap het uitzetten van wild verbiedt. Dat doet dit amendement.

De beraadslaging wordt gesloten.

Beraadslaging over onderdeel GG, waarop zijn voorgesteld twee amendementen-De Boois (stuk nr. 21, I en II).

Minister **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! De doelstelling van het amendement onder nr. 1 kan ik wel onderschrijven. Het is evenwel de vraag of het verbod effectief is, met name omdat de invoer niet kan worden bemaatigd. Controle op de naleving is daardoor nagenoeg onmogelijk. Daarbij komt, dat het verbod niet geldt ten aanzien van huiden van wild, bemachtigd vóór de inwerkingtreding van deze wet dan wel bemachtigd vóór het tijdstip, waarop het wild door Onze Minister is aangewezen. Door bewijsrechtelijke moeilijkheden zal dan ook de overtreding zelden of nooit tot een strafvervolgning leiden. Het met name noemen van de huiden van korhoenders, eidereenden en zaagbekken impliceert, dat het niet mogelijk is om deze dieren voor andere dan voor consumptieve doeleinden te gebruiken, indien in de toekomst de jacht op deze dieren weer zou worden opengesteld.

Ik laat de beoordeling van deze amendementen gaarne aan de Kamer over.

Mevrouw **De Boois** (PvdA): Mijnheer de Voorzitter! Ik kan de bezwaren van Minister ten aanzien over de oncontroleerbaarheid wel begrijpen. Ter zake van de uitvoering van de Vogelwet hebben wij met dezelfde problemen te maken. Daar weten wij echter op een redelijke manier een mouw aan te passen. Er vindt een vorm van controle plaats ter zake van het binnenlands verkeer en het grensverkeer. Ik heb de hoop dat het in het kader van dit wetsontwerp op dezelfde wijze zal kunnen lukken.

Minister **Van der Stee**: Mijnheer de Voorzitter! Ik heb al gezegd, dat wij onze twijfels hebben. Ik onderwerp mij aan het oordeel van de Kamer.

De beraadslaging wordt gesloten.

Over de onderdelen HH tot en met UU wordt geen beraadslaging gevoerd.

De behandeling van artikel I wordt geschorst.

Over artikel II en de beweegreden wordt geen beraadslaging gevoerd.

De behandeling van het wetsontwerp wordt geschorst.

De **Voorzitter**: Ik stel voor, de in verband met de behandeling van dit wetsontwerp noodzakelijke stemmingen te doen plaatsvinden volgende week dinsdag.

Daartoe wordt besloten.

De **Voorzitter**: Ik stel voor, het verslag van de vorige vergadering goed te keuren.

Daartoe wordt besloten.

Sluiting 23.21 uur.

Lijst van ingekomen stukken met de Door de Voorzitter ter zake gedane voorstellen

1°. twee Koninklijke boodschappen, ten geleide van de wetsontwerpen:

Naturalisatie van Ahmad, Mateen en 26 anderen (14 369);

Naturalisatie van Basri, Abdelkader en 23 anderen (14 370).

Deze Koninklijke boodschappen, met de erbij behorende stukken, zijn al gedrukt en rondgedeeld;

2°. een brief van Staatssecretaris De Jong van Onderwijs en Wetenschappen, ten geleide van aanvullende informatie met betrekking tot de herstructurering mhn/mspo (13 794, nr. 14).

Dit stuk is al gedrukt en rondgedeeld;

3°. een brief van de Minister van Verkeer en Waterstaat, over de Almere-spoorlijn (14 378).

Deze brief is al gedrukt en rondgedeeld;

4°. de volgende adressen:

een, van M. J. van Veen te Amsterdam, met betrekking tot zijn inkomstenbelasting;

een, van Th. Mulder te Wirdum, met betrekking tot een uitkering;

een, van J. Emens te Deventer, met betrekking tot een conflict met de Raad voor de Kinderbescherming.

Deze adressen zijn gesteld in handen van de Commissie voor de Verzoekschriften;

5°. de volgende brieven e.a.:

een, van J. Ph. Bronkhorst te Den Haag, over de wijziging van de wet buitengewoon pensioen 1940-1945;

een, van L. Lok te Schoonebeek, over de jaarlijkse huurverhogingen;

een, van de Kamer van Koophandel en fabrieken voor Rotterdam en de Beneden-Maas, over de retorsiewet zeescheepvaart;

een, van de Federatie Nederlandse Vakbeweging, over de VAD;

een, van A. B. Hüsker te Vorden, over een mogelijke PLO-vestiging in Nederland;

een, van het gemeentebestuur van Rotterdam, met betrekking tot de door de Minister van CRM ingezonden nota's op het terrein van de kunst;

een, van het gemeentebestuur van Ossendrecht, over de voorgenomen reorganisatie binnenlands bestuur;

een, van het gemeentebestuur van Veldhoven, inzake het vliegveld Welschap;

een, van het gemeentebestuur van Schaesberg, voor het verkrijgen van overheidssteun voor de aanleg van een draf- en renbaan;

een, van de Vereniging tot behoud van Waterland, ten geleide van het «Purmergroenboek»;

een, van de telersvereniging «Panta Rhei» te Tiel, over de ontwikkeling van de importen van hard fruit uit de niet-E.E.G.-landen;

een, van het bestuur van de Liberale Studenten Vereeniging Amsterdam, over de plannen met betrekking tot het Amsterdams Philharmonisch Orkest;

een, van E. Reinders te Sommelsdijk, met betrekking tot de pensioenwet '40-'45;

een, van J. Neurink-Schouwink en een, van het bestuur van de N.K.V.-W.A.O. Groep Alkmaar e.o., over de plannen voor verlaging van de A.O.W.-percentage;

een, van de Stichting Kritisch Fauna-beheer te 's-Graveland, ten geleide van een alternatieve Jachtwet;

van de Samenwerkende Kamers van Koophandel en Fabrieken in Limburg, ten geleide van het Economisch Jaarverslag 1976, het jaarverslag 1976 van de Kamer voor Noord-Limburg en de tekst van de rede van mr. Rijssenbeek;

een, van het Ministerie van Justitie, ten geleide van de W.O.D.C.-rapporten «Kriminaliteit en technopreventie» en «Autodiefstal».

Al deze stukken liggen op de griffie ter inzage; voor zoveel nodig is kopie gezonden aan de betrokken commissies.

Noot 1 (zie blz. 3331)

Schriftelijk ingekomen antwoorden op vragen, gesteld bij de openbare behandeling in eerste termijn van het wetsontwerp Wijziging van de Jachtwet (13 188).

1. Vragen met betrekking tot de opening van de jacht op roek, eekhoorn, bonte kraai, bunzing, hermelijn en wezel, gesteld door de leden Waalkens, De Boois, De Bekker en Van Rossum.

Hieromtrent heb ik inmiddels overleg met de Jachtraad doen houden. Het ligt in het voornemen de jacht op roek, eekhoorn en bonte kraai niet te openen. Ten aanzien van bunzing, hermelijn en wezel bestaat het voornemen om de jacht alleen buiten de wettelijke schoontijd te openen. Uiteraard zal ik bij een eventuele rabiës-explosie nader bezien of deze schoontijd dan gehandhaafd kan blijven en of regionaal maatregelen nodig zijn.

2. Vragen met betrekking tot de jacht op de vos, gesteld door de leden Van Rossum en De Koning.

Ten aanzien van de jacht op de vos, waarover nogal wat discussie geweest is, ben ik van mening dat thans uit de onderzoeken van het RIN een beter beeld gekregen is: noch een geweldig dichte stand, noch een vos-vrije zone zijn aan te bevelen om ons tegen doordringen van rabiës te beschermen. Een redelijke stand is het beste, hoewel deze per terrein natuurlijk erg uiteen kan lopen en slechts met veel plaatselijk inzicht vastgesteld kan worden. De heer De Koning heeft gesproken over te veel vossen op en rond de Veluwe en gevraagd naar de bestaande afschotpremie. Het is ook mij niet onbekend dat men in een aantal gevallen voor een vos bij de preparateur aanzienlijk meer betaalt dan de afschotpremie belooft, zoals de heer Van Rossum heeft gezegd.

Ik zie daarin echter geen reden de premie te verhogen, er bestaat alleen meer aanleiding om vossen af te schieten. De premie laten concurreren met deze markt is uitzichtloos. Zou inderdaad rabiës-besmettingsgevaar door bedoelde vorm van vossenafzet zich voordoen, dan zou aan een inleverplicht van alle vossen en andere kleinere roofdieren gedacht kunnen worden. Daartoe zie ik thans echter geen aanleiding, het is voldoende dat zieke of vermoedelijk zieke dieren ingeleverd worden.

3. Vraag met betrekking tot schade aan zangvogels door gaaien en eksters, gesteld door de heer Tuijnman.

De heer Tuijnman heeft schade aan zangvogels door gaaien en eksters nabij en in dorpen en steden genoemd en gevraagd wat er aan te doen is. Eerst moet mijns inziens de vraag gesteld of die schade er wel is en of ze onaanvaardbaar is. In veel gevallen is de zangvogelpopulatie van dien aard dat een zekere predatie door kraaiachtigen volkomen verdragen wordt. Naar mijn mening wordt hier wel eens te veel met menselijke gevoelens gemeten.

Maar daar waar deze schade reëel en ontoelaatbaar is kan de populatie wat teruggezet worden door bejaging op bijzondere vergunning of zelfs door gebruik van gifceieren.

4. Vraag omtrent de beverratten, gesteld door het lid De Boois.

Mevr. De Boois heeft nog mijn mening over het optreden van beverratten gevraagd, zij vroeg of dit dier ook niet een waardevolle aanwinst voor onze fauna kan betekenen.

Ik moet dan toch constateren dat mijn biologische adviseurs, ten deze in het haar niet onbekende Rijksinstituut voor Natuurbeheer verenigd, uitermate sceptisch staan tegenover nieuwe hier binnengebrachte, of in nabuurlanden binnengebrachte en zich naar ons verplaatsende exoten. De mogelijkheid dat deze soorten een geheel onverwachte en ongewenste rol tusschen van de inheemse dieren en planten gaan spelen is groot. Deze aanwinst voor onze fauna vermag ik niet te zien.

5. Vragen omtrent de jacht op poelsnip, watersnip en bokje, gesteld door de leden Tuijnman en Van Rossum.

De heer Tuijnman heeft gevraagd de jacht op poelsnip en bokje te sluiten. Ik kan hem zeggen recent advies inzake het al of niet geopend zijn van de jacht op deze soorten en ook nog op de watersnip waarnaar de heer Van Rossum vroeg, gevraagd te hebben aan de Jachtraad. De raad heeft om wetenschappelijke gegevens gevraagd over de stand-ontwikkeling van genoemde dieren aan het Rijksinstituut voor Natuurbeheer. Ik meen een voorlopig advies voor het komende jachtseizoen tegemoet te kunnen zien.

6. Vraag met betrekking tot de jacht op houtsnip en patrijs, gesteld door het lid Beekmans.

De heer Beekmans heeft gezegd dat het hem bekend was dat houtsnip en patrijs steeds zeldzamer worden. In het bijzonder ten aanzien van de houtsnip kan ik dat niet onderschrijven, hetgeen overigens niet wegneemt dat het zaak is terzake uiterst waakzaam te blijven. Ik ben gaarne bereid over deze dieren advies aan de Jachtraad te vragen.

7. Vraag omtrent het afschot van edelherten op de Veluwe, gesteld door de heer Tuijnman.

De heer Tuijnman heeft zijn bezorgdheid uitgesproken over het afschot van edelherten op de Veluwe en vraagt zich af of het mogelijk blijft om voor het vrije Veluwe hert voldoende levenskansen te doen behouden. Op het Z.O.-gedeelte van de Veluwe werden voor het jachtseizoen 1976/1977 304 stuks edelherten voor afschot vrijgegeven. Uit de wildtellingen, die het Rijksinstituut voor Natuurbeheer op 8, 13 en 22 april 1976 op verzoek van de Directie Faunabeheer organiseerde, is gebleken dat er minimaal 506 stuks edelherten aanwezig waren, waarbij gevoegd diende te worden de aanwas van minimaal 191 kalveren, zodat de stand van het edelhert in dat jachtseizoen ongeveer 700 stuks bedroeg.

Wanneer het toegestane afschot wordt gerealiseerd – hetgeen wordt betwijfeld – zijn er altijd nog ongeveer 400 edelherten op dat deel van de Veluwe aanwezig. Een groter bestand is – gezien de biotoop op dat deel van de Veluwe – niet verantwoord, noch vanwege de instandhouding van de soort zelf, noch met het oog op de schade aan land- en bosbouw. De vraag of het waar is dat de helft van het reewildbestand in ons land moet worden opgeruimd, kan ik ontkennend beantwoorden. Ten einde er zeker van te zijn, dat geen onaanvaardbare land- en bosbouwschade wordt toegebracht dient een aantal van omstreeks 22.000 stuks reewild in ons land niet overschreden te worden.

8. Vraag over de invoering van een jachtstatistiek, gesteld door het lid De Bekker.

Invoering van een verplichte jachtstatistiek is thans niet voorgesteld omdat de waarde van het aldus verkregen cijfermateriaal betrekkelijk is. Ik heb er

de voorkeur aan gegeven het leveren van afschotgegevens eerst toe te passen op de vanwege mijn ministerie voor de jacht verhuurde overheidsgronden. Aan de hand van het verkregen materiaal in de loop van enige jaren kan dan de wenselijkheid van algemene invoer beter bezien worden.

9. Vragen over klemmen, vallen en gifereieren door de leden Tuijnman, Beekmans, De Boois en Coppes.

De heer Tuijnman zegt ingenomen te zijn met de voorgestelde maatregelen met betrekking tot klemmen en vallen, doch acht de kans op clandestien gebruik vrij groot omdat er geen verbod tot het verhandelen bestaat. Nog afgezien van het feit of het mogelijk is de handel in klemmen te verbieden, ben ik van mening dat een effectieve controle op de naleving van zulk een regeling illusoir moet worden geacht en dat de Jachtwet ook niet de plaats is om zoiets te regelen. De afgevaardigden Beekmans, De Boois en Coppes vragen om geen vergunningen als bedoeld in artikel 53 van de Jachtwet, waarbij het gebruik van chloralose bevattende eieren wordt toegestaan, meer te verlenen.

Toegegeven dient te worden dat gifereieren nimmer geheel selectief kunnen werken. Dit is eveneens het geval met andere middelen, zoals bijvoorbeeld kastvallen. Toch meen ik deze middelen niet geheel te kunnen missen.

De Directie Faunabeheer zal met ingang van dit jaar een nog restrictiever beleid – dan het tot voor kort gevoerde – gaan voeren bij het verstrekken van vergunningen waarbij het gebruik van chloralose bevattende eieren wordt toegestaan. Er worden dan alleen vergunningen verleend, als zulks ter beperking van schade strikt noodzakelijk is, andere middelen niet toerekenen zijn en er zekerheid bestaat dat het uitleggen op strikt deskundige wijze geschieden zal. In natuurgebieden mogen geen chloralose bevattende eieren worden uitgelegd, zij dit juist op natuurwetenschappelijke basis onvermijdelijk wordt geacht. Het komt namelijk voor dat bijvoorbeeld in weidevogelreservaten ernstige schade aan de te beschermen vogels wordt aangebracht door kraaiachtigen of kokmeeuwen. Overigens moge worden opgemerkt, dat deze vergunningen een zeer korte tijdsduur hebben (ca 1½ maand) en alleen in het voorjaar worden verleend. Bovendien pikken niet alle vogels eieren aan. Met een dergelijke aanwending worden voornamelijk die vogels getroffen waartegen het middel is gericht. Dat aldus beschermde dieren worden ge-

troffen behoort tot de grote uitzonderingen.

10. Vragen met betrekking tot de wettelijke aansprakelijkheidsverzekering, gesteld door de leden Van Rossum en De Boois.

Mevrouw De Boois heeft gevraagd of iedereen een WA-jagersverzekering kan afsluiten of dat de verzekeraar bepaalde voorwaarden kan stellen. Ik zou op deze vraag willen antwoorden dat er geen acceptatieplicht voor verzekeraars bestaat en dat zij in beginsel vrij zijn om een hen ter dekking aangeboden risico al dan niet te accepteren. Heeft de verzekeraar de aansprakelijkheid van de jager verzekerd, dan kan hij ingevolge het voorgestelde artikel 12a, derde lid, tegenover de benadeelde geen beroep meer doen op een uit de wettelijke bepalingen omtrent de verzekeringsovereenkomst of uit de verzekering zelf voortvloeiende nietigheid, verweer of verval. Zou de jager bijvoorbeeld bij het sluiten van de verzekering bepaalde feiten verzwegen hebben die van belang zijn voor de vraag of de verzekeraar de aansprakelijkheid kan dekken, dan moet de verzekeraar het slachtoffer toch schade-loosstellen. Uit de tweede zin van het derde lid van artikel 12a volgt echter dat de verzekeraar die de veroorzaakte schade heeft moeten vergoeden, hoewel de aansprakelijkheid niet gedekt was, in dat geval wel verhaal heeft op de aansprakelijke jager. Een en ander zal wel tot gevolg kunnen hebben dat verzekeraars in de toekomst een voorzigtiger acceptatiebeleid zullen gaan voeren.

De heer Van Rossum heeft gezegd dat hij niet overtuigd is door de in de memorie van antwoord aangevoerde argumenten voor het niet-opnemen in de wet van de mogelijkheid van een ontheffing van de verzekeringsplicht wegens gemoedsbezwaren. Ik zou hem erop willen wijzen dat in de memorie van antwoord uitvoerig uiteengezet is waarom een dergelijke mogelijkheid van vrijstelling niet is te realiseren zonder ernstig afbreuk te doen aan de belangen van de potentiële slachtoffers.

De Wet aansprakelijkheidsverzekering motorrijtuigen schrijft voor dat degenen die een beroep willen doen op de vrijstellingsregeling alleen een bewijs van vrijstelling kunnen krijgen tegen betaling van een door de Minister van Financiën jaarlijks vast te stellen bedrag. De bedragen die wegens uitreiking van de vrijstellingsbewijzen worden ontvangen worden na aftrek van de kosten gestort in het Waarborg-

fonds Motorverkeer, dat deze fondsen aanwendt voor de vergoeding aan slachtoffers die geen of onvoldoende verhaal van hun schade hebben kunnen uitoefenen op de aansprakelijke vrijgestelde.

Een zelfde regeling zou met betrekking tot de verplichte aansprakelijkheidsverzekering van jagers alleen dan te realiseren zijn, indien de verwachting zou bestaan dat het aantal te verlenen vrijstellingen zo groot zou zijn dat er voldoende gelden beschikbaar zouden komen om bij een ongeval een schadeloosstelling te waarborgen. Indien men zich realiseert dat er op enkele miljoenen verzekeringsplichtige motorrijtuigen jaarlijks slechts 2500 tot 3000 vrijstellingen worden uitgereikt, moet men tot de conclusie komen dat op enkele tienduizenden jagers slechts in een betrekkelijk gering aantal gevallen een beroep op vrijstelling van de verplichte jagersverzekering zou worden gedaan en het draagvlak voor het vormen van een fonds van aanvaardbare omvang absoluut zou zijn.

11. Vragen omtrent het gebruik van jachthonden, gesteld door de leden De Bekker, Beekmans en De Koning.

Genoemde leden pleiten voor het gebruik van jachthonden als een onontbeerlijk hulpmiddel bij de uitoefening van de jacht.

Met hen ben ik het eens dat het gebruik van een jachthond – al dan niet gebrevetteerd – de weidelijke uitoefening van de jacht bevordert. Zoals U bekend zal zijn heb ik in de memorie van antwoord de verwachting uitgesproken, dat de KNJV propaganda voor het gebruik van jachthonden kan maken. Dit is inmiddels bewaarheid en er worden jaarlijks door honderden honden proeven van bekwaamheid in het opsporen en apporteren van wild met succes afgelegd.

Het nut van het verstrekken van een bijdrage door het Jachtfonds voor dit doeleinde is hiermede tevens aangetoond.

Dat de noodzaak tot een wettelijke verplichting, om bij de uitoefening van de jacht gebruik te maken van gebrevetteerde honden niet aanwezig is, blijkt uit vorenstaande vrijwillige regeling, welke zoals mij is medegedeeld in de praktijk zeer goed voldoet.

De Minister van Landbouw en Visserij